

การทำงานของผู้นสูงอายุในประเทศไทย

นายรัชพล อ่ำสุข

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)

are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประชากรศาสตร์

วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Labour Force Participation of The Elderly in Thailand

Mr. Ratchaphon Amsuk

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Demography

College of Population Studies

Chulalongkorn University

Academic Year 2015

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย
โดย	นายรัชพล อ่ำสุข
สาขาวิชา	ประชากรศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปัทพร สุคนธมาน

วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารบัณฑิต

.....คณบดีวิทยาลัยประชากรศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. วรเวศม์ สุวรรณระดา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิราภรณ์ โพธิศิริ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปัทพร สุคนธมาน)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กมลพร สอนศรี)

รัชพล อ่ำสุข : การทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย (Labour Force Participation of The Elderly in Thailand) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผศ. ดร. ปัทพร สุคนธมาน, 106 หน้า.

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรของประเทศไทยที่มีสัดส่วนของผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และจากการเป็นช่วงวัยสูงอายุนี้ทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถประกอบกิจกรรมบางประการได้ เช่น การทำงาน แต่อย่างไรก็ตามจากการสำรวจและศึกษาต่าง ๆ พบว่ายังคงมีผู้สูงอายุจำนวนมากที่ยังคงทำงานอยู่ ดังนั้นในการศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์สำหรับการศึกษาเพื่อศึกษาทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำงานของสูงอายุในประเทศไทย โดยที่การศึกษานี้ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งนำข้อมูลจากโครงการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2554 ที่ดำเนินการสำรวจและเก็บข้อมูลโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติมาใช้ในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 33,360 ราย สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษานี้ใช้การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกทวิภาค (Binary Logistic Regression Analysis) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การวิเคราะห์การแปรผันสองทาง (Bivariate Analysis) และการวิเคราะห์การแปรผันหลายทาง (Multivariate Analysis)

จากการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานมีร้อยละ 42.9 โดยสถานภาพการทำงานของผู้สูงอายุมากกว่าครึ่งหนึ่งประกอบธุรกิจของตนเอง (ร้อยละ 59.96) ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยที่มีผลต่อโอกาสในการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย พบว่า ตัวแปรทั้งหมดสามารถอธิบายการทำงานของสูงอายุได้ร้อยละ 45.4 ($R^2 = 0.454$) โดยที่ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาเกือบทั้งหมด ยกเว้นตัวแปรด้านความพึงพอใจในภาวะการเงินนั้นมีผลต่อโอกาสในการทำงานของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้จากผลการศึกษานี้ได้นำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายต่าง ๆ ที่ช่วยในการส่งเสริมและพิทักษ์สิทธิของผู้สูงอายุในการทำงานซึ่งอาจเป็นกำลังแรงงานที่สำคัญของประเทศไทยในอนาคต

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ, การทำงาน, ประเทศไทย

สาขาวิชา ประชากรศาสตร์

ลายมือชื่อนิสิต .....

ปีการศึกษา 2558

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

5486854651 : MAJOR DEMOGRAPHY

KEYWORDS: ELDERLY / LABOUR FORCE / THAILAND

RATCHAPHON AMSUK: Labour Force Participation of The Elderly in Thailand.

ADVISOR: ASST. PROF. PATAPORN SUKONTAMARN, Ph.D., 106 pp.

Demographic transition in Thailand showed proportion of elderly person increased steadily. While old age makes some people unable to do some activities such as certain type of work, however, from many surveys and research it was found that most of elderly were still working. Therefore, this research aims to study labour force participation of the elderly in Thailand and to study the factors affecting the labour force of the elderly in Thailand. This research used data from the 2011 survey of older persons in Thailand that was conducted by the National Statistical Office. The sample of this research consisted of persons 60 years old and older. The sample size was 33,360 persons. Quantitative analysis was conducted by using descriptive statistics and binary logistic regression analysis in bivariate and multivariate analysis.

The research found that 42.9 percent of elderly were still working and most of them were working as the owners of business. All factors that were used in this research could explain 45.4 percent of the labour force participation of elderly in Thailand. All factors except monetary satisfaction affected the labour force participation of elderly in Thailand. The result of this research can lead to policy recommendations that help in promoting and advocating the elderly to work and become an important part of the labour force in Thailand in the future.

Field of Study: Demography

Student's Signature .....

Academic Year: 2015

Advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “ภาวะการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย” ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ เนื่องด้วยความกรุณา ความเอาใจใส่ และการอนุเคราะห์ในทุกขั้นตอนของการทำวิทยานิพนธ์ ตั้งแต่กระบวนการพิจารณาหัวข้อวิทยานิพนธ์ ตลอดจนขั้นตอน หรือกระบวนการต่าง ๆ จนเสร็จสมบูรณ์ โดยผู้วิจัยต้องขอกราบขอบพระคุณท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัทพร สุขคนธมาน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่เป็นผู้ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา รวมทั้งการพิจารณาและมอบข้อเสนอเพื่อปรับแก้วิทยานิพนธ์แก่ผู้วิจัยจนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จสมบูรณ์ด้วยดี ทั้งนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิราภรณ์ โพธิศิริ ประธานสอบวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลพร สอนศรี กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ซึ่งได้กรุณาให้ข้อเสนอแนะ รวมทั้งแนวทางการปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เพื่อให้เป็นไปตามหลักวิชาการ และมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ทั้งขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์วิทยาลัยประชากรศาสตร์ทุกท่านที่มอบความรู้และคอยอบรมสั่งสอนศิษย์จนสำเร็จการศึกษา

ทั้งนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมารดา (นางมะลิวัลย์ อ่ำสุข) คุณป้า (นางสาวผลย์ศุภา อ่ำสุข) คุณลุง (รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติทัศน์ ผกาทอง) และครอบครัว ที่คอยสนับสนุน ให้คำแนะนำ คำปรึกษาทั้งในการศึกษา และการทำวิทยานิพนธ์ รวมทั้งคอยให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด จนทำให้ผู้วิจัยสามารถจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ทุกประการ

ท้ายที่สุดนี้ผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณสำนักงานสถิติแห่งชาติเป็นอย่างยิ่งที่ได้ให้การอนุเคราะห์ข้อมูลจากโครงการการสำรวจผู้สูงอายุ พ.ศ. 2554 นอกจากนี้ต้องขอขอบคุณ คุณวิษณุ ญาณเนตร เจ้าหน้าที่บริการการศึกษา วิทยาลัยประชากรศาสตร์ ที่คอยอำนวยความสะดวก รวมทั้งให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัย ขอขอบคุณ คุณสุภาภรณ์ คำเรืองฤทธิ์ ซึ่งเป็นผู้ให้การช่วยเหลือ และแนะนำการวิเคราะห์ข้อมูล และขอขอบคุณคุณคุณธนวรรณ ต้นวิฒนะประทีป ที่ให้ความช่วยเหลือในการจัดทำวิทยานิพนธ์ในด้านต่าง ๆ ด้วยดี

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ	9
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	9
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	12
1.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	12
1.3.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการประกอบกิจกรรมของผู้สูงอายุ	12
1.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการทำงานของผู้สูงอายุ.....	15
1.3.3 กฎระเบียบเกี่ยวกับการทำงานของผู้สูงอายุ.....	23
1.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	28
1.4.1 ตัวแปรตาม.....	28
1.4.2 ตัวแปรอิสระ.....	29
1.5 กรอบแนวคิดของการศึกษา	41
1.6 สมมติฐานของการศึกษา	43
1.7 ประโยชน์ที่ได้รับ.....	44
บทที่ 2 ระเบียบวิธีวิจัย	45
2.1 แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา.....	45
2.2 การเลือกประชากรและตัวอย่าง	45
2.2.1 การเลือกตัวอย่าง.....	45
2.2.2 ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา	46

2.3	นิยามศัพท์	46
2.4	นิยามตัวแปร.....	47
2.4.1	ตัวแปรตาม.....	47
2.4.2	ตัวแปรอิสระ.....	47
2.5	การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล	52
2.6	ขอบเขตของการศึกษา.....	53
2.7	ข้อจำกัดของการศึกษา.....	53
บทที่ 3	ผลการศึกษา.....	54
3.1	การทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย.....	55
3.2	ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง.....	56
3.3	การวิเคราะห์การแปรผันสองทาง (Bivariate Analysis)	64
3.4	การวิเคราะห์การแปรผันหลายทาง (Multivariate Analysis).....	73
บทที่ 4	สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	86
4.1	สรุปผลการศึกษา	86
4.1.1	ลักษณะทั่วไปของตัวอย่าง	87
4.1.2	การวิเคราะห์การแปรผันหลายทาง	88
4.2	ข้อเสนอแนะ	90
4.2.1	ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	90
4.2.2	ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ	91
รายการอ้างอิง		93
ภาคผนวก.....		98
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์		106

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลง การพัฒนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมส่งผลต่อการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ รวมทั้งความอยู่รอดของมนุษย์แต่ละคน โดยมีปัจจัยที่สำคัญหลาย ๆ ปัจจัยที่เป็นตัวผลักดันให้แต่ละบุคคลต้องพยายามปรับตัวไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางเศรษฐกิจ รวมทั้งปัจจัยทางประชากร ซึ่งเมื่อนำทั้ง 3 ปัจจัยมาพิจารณาแล้วจะพบว่าปัจจัยทางประชากรนั้นนับว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก และไม่สามารถแยกออกจากชีวิตของแต่ละบุคคล หรือแต่ละสังคมได้

ทั้งนี้ในด้านปัจจัยทางประชากรนั้น เมื่อแบ่งช่วงอายุของประชากรแล้ว ไม่ว่าจะเป็นช่วงวัยเด็ก ช่วงวัยแรงงาน หรือแม้แต่วัยผู้สูงอายุ ก็ส่งผลกระทบต่อประเทศหรือการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งผลกระทบต่อสังคมเช่นกัน และเมื่อพิจารณาต่อไปก็จะพบว่าช่วงวัยหรือกลุ่มวัยที่มีความสำคัญ และกำลังเป็นกลุ่มที่ต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่ง คือ กลุ่มของผู้สูงอายุ เนื่องจากเมื่อเข้าสู่ช่วงวัยนี้แล้วมักตามมาด้วยการสูญเสียทั้งทางร่างกาย การงาน หรือแม้แต่เศรษฐกิจ และมักถูกมองว่าเป็นกลุ่มที่ต้องการพึ่งพิงทางสังคม หรือกลายเป็นภาระของสังคม

ทั้งนี้จากการรายงาน และคาดการณ์จำนวน และสัดส่วนของประชากรสูงอายุ ของประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2533 – พ.ศ. 2573 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556a) พบว่าใน พ.ศ. 2543 มีจำนวนผู้สูงอายุทั้งสิ้น 5,838,000 คน ต่อมาเพิ่มขึ้นเป็น 8,011,000 คนใน พ.ศ. 2553 (เพิ่มขึ้น 2,173,000 คน) จากนั้นจะเพิ่มขึ้นเป็น 12,272,000 คน ใน พ.ศ. 2563 (เพิ่มขึ้น 4,261,000 คน หรือเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2553 เกือบ 1 เท่าตัว) และใน พ.ศ. 2573 ผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นสูงถึง 17,744,000 คน หรือเพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2563 ถึง 5,472,000 คน) ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจาก พ.ศ. 2543 เปรียบเทียบกับ พ.ศ. 2573 พบว่าประชากรสูงอายุในประเทศไทยเพิ่มขึ้นสูงถึง 11,906,000 คน ภายในระยะเวลา 30 ปี โดยมีรายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1: การคาดประมาณจำนวนผู้สูงอายุ และสัดส่วนผู้สูงอายุต่อประชากรรวมตั้งแต่ พ.ศ. 2543 – 2573

กลุ่มผู้สูงอายุ	2543	2553	2563	2573
จำนวนประชากรสูงอายุ	5,838,000	8,011,000	12,272,000	17,744,000
สัดส่วนประชากรสูงอายุต่อประชากรรวม	9.38	11.89	17.51	25.12

ที่มา: การคาดประมาณประชากรของคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2556)

สำหรับอัตราส่วนการเป็นภาระของวัยแรงงานต่อประชากรสูงอายุปี พ.ศ. 2543 – 2573 ตามการรายงานของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556b) นั้นพบว่าใน พ.ศ. 2543 พบว่าจำนวนแรงงาน 7 คน จะรับผิดชอบในการดูแลผู้สูงอายุ 1 คน และลดลงเป็น 5.7, 3.7 และ 2.4 ใน พ.ศ. 2553, 2563 และ 2573 ตามลำดับ ดังนั้นเมื่อพิจารณาแล้วจำนวนประชากรวัยแรงงานที่ต้องดูแลผู้สูงอายุ 1 คน จะมีจำนวนลดลงเรื่อย ๆ (ปรากฏดังตารางที่ 1.4)

ตารางที่ 1.4: การคาดประมาณอัตราส่วนการเป็นภาระของวัยแรงงานต่อประชากรสูงอายุปี พ.ศ. 2543 – 2573

	2543	2553	2563	2573
อัตราส่วนการเป็นภาระวัยแรงงานต่อผู้สูงอายุ 1 คน	7	5.7	3.7	2.4

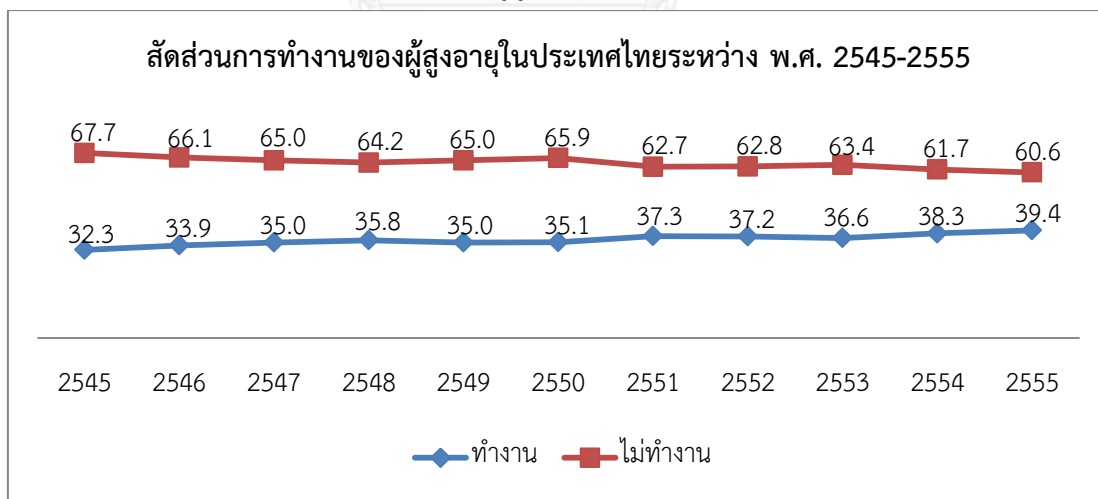
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2556)

จากตารางข้างต้นจะพบว่าการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุ รวมทั้งอัตราการพึ่งพิงของผู้สูงอายุนั้นอาจส่งผลต่อการพัฒนาของสังคม แต่อย่างไรก็ตามแม้จะพบว่าผู้สูงอายุนั้นมีการเพิ่มขึ้นหรือเป็นผู้พึ่งพิงทางสังคมมากขึ้น แต่ก็พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่นั้นก็มีการพึ่งพาตนเองด้วยเช่นกัน โดยจากการสำรวจผู้สูงอายุอันเกี่ยวกับการทำงานของผู้สูงอายุใน พ.ศ. 2554 ซึ่งทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2550) พบว่าผู้สูงอายุยังคงทำงานในสัดส่วนที่สูง มีผู้สูงอายุทำงานถึง 3.2 ล้านคน จากผู้สูงอายุทั้งหมด 8.3 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 38.6 และจากรายงานนี้พบว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่ยังทำงานนี้เป็นแรงงานนอกระบบที่ไม่มีสวัสดิการการทำงานที่สูงถึงร้อยละ 90.3 (2.9 ล้านคน) นอกจากนี้จากรายงานประจำปีสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2554 (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย และวิทยาลัยประชากรศาสตร์) พบว่าแนวโน้มของอัตราการทำงานเชิงเศรษฐกิจของประชากรสูงอายุนี้อาจจะต่ำกว่า 1 ใน 3 ของผู้สูงอายุ

นั้นยังทำงานเชิงเศรษฐกิจ และเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วยังคงอยู่ในระดับสูง นอกจากนี้สาเหตุการเปลี่ยนแปลงของกำลังแรงงานเข้าสู่การเป็นแรงงานผู้สูงอายุนั้นเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของประชากรในช่วงของ Baby Boomers ซึ่งเกิดระหว่างปี 1946 - 1964 และกลุ่มนี้เองที่เป็นกลุ่มที่เคลื่อนเข้าสู่การเกษียณอายุการทำงาน (Chi, 2012) จึงทำให้เกิดกระแสการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่การทำงานของผู้สูงอายุนั้นเอง

อย่างไรก็ตามการทำงานของผู้สูงอายุในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาพบว่า สัดส่วนการทำงานของผู้สูงอายุระหว่าง พ.ศ. 2545 - 2555 นั้นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดระยะเวลาที่ผ่านไป โดยพบว่าใน พ.ศ. 2545 นั้นมีส่วนส่วนการทำงานของผู้สูงอายुर้อยละ 32.3 จากนั้นเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 33.9, 35.0 และ 35.8 ในพ.ศ.2546, 2547 และ 2548 ตามลำดับก่อนจะลดลงเป็นร้อยละ 35.0 ใน พ.ศ. 2549 จากนั้นจึงเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 35.1 และ 37.3 ใน พ.ศ. 2550 และ พ.ศ.2551 จากนั้นสัดส่วนจึงลดลงใน พ.ศ. 2552 และ พ.ศ. 2553 เป็นร้อยละ 37.2 และ 36.6 ตามลำดับ อย่างไรก็ตามสัดส่วนการทำงานกลับเพิ่มสูงขึ้นในระหว่างพ.ศ. 2554 และ พ.ศ. 2555 เป็นร้อยละ 38.3 และ 39.4 ตามลำดับอย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาอัตราการเพิ่มขึ้นของการทำงานของผู้สูงอายุในระยะเวลา 11 ปีที่ผ่านมา ระหว่าง พ.ศ. 2545 ถึง พ.ศ. 2555 พบว่าการทำงานของผู้สูงอายุนั้นเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.1 ทั้งนี้ดังปรากฏในแผนภาพที่ 1.1 ดังนี้ (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย และวิทยาลัยประชากรศาสตร์)

แผนภาพที่ 1.1 สัดส่วนการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2545 - 2555

การทำงาน	2545	2546	2547	2548	2549	2550	2551	2552	2553	2554	2555
ทำงาน	32.3	33.9	35.0	35.8	35.0	35.1	37.3	37.2	36.6	38.3	39.4
ไม่ทำงาน	67.7	66.1	65.0	64.2	65.0	65.9	62.7	62.8	63.4	61.7	60.6

ที่มา: สรุปรจากการรายงานประจำปีสถานการณ์ผู้สูงอายุไทยระหว่าง พ.ศ. 2545 - 2555

จากรายงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติ รายงานประจำปีสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย ระหว่าง พ.ศ. 2545 - 2555 ข้างต้นนั้นเป็นภาพสะท้อนสังคมของประเทศไทยว่า วัยของแต่ละบุคคลนั้นอาจไม่ได้เป็นเพียงสิ่งบ่งชี้ถึงการสิ้นสุดช่วงการทำงาน รวมทั้งยังเป็นตัวที่แสดงให้เห็นความเป็นไปของสังคมที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในประเด็นของการทำงานของผู้สูงอายุ ทั้งที่ในความเป็นจริงช่วงวัยของผู้สูงอายุนั้นน่าจะเป็นวัยแห่งการพักผ่อน หรือการตอบแทนตนเองหลังจากที่ทำงานมาตลอดช่วงหนึ่งของชีวิต นอกจากนี้ในช่วงวัยสูงอายุนั้นความพร้อมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความพร้อมของร่างกาย หรือจิตใจ รวมทั้งสังคมอาจไม่เอื้อต่อการทำงานของผู้สูงอายุแต่เหตุใดจากการรายงาน หรือสถานการณ์ต่าง ๆ กลับพบว่าผู้สูงอายุกลับเป็นกลุ่มที่เริ่มมีสัดส่วนของผู้ที่ทำงานสูงขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้นจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการทำงานของผู้สูงอายุ และปัจจัยที่มีผลต่อการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย เพื่อศึกษาว่าการทำงานของผู้สูงอายุนั้นมีการทำงานเป็นเช่นไร และมีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุยังคงต้องทำงาน หรือเลือกที่จะทำงานต่อไป ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การหาแนวทางในการกำหนดนโยบาย การเตรียมพร้อมรับมือต่อการทำงานของผู้สูงอายุซึ่งเป็นช่วงวัยที่อ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งร่างกาย และจิตใจ รวมถึงการเตรียมการต่อการจัดสวัสดิการต่าง ๆ ให้แก่ผู้สูงอายุในการทำงานในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย

1.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

สำหรับในหัวข้อที่ 1.3 นี้ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการศึกษา ทั้งนี้ประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ดังนี้

1.3.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการประกอบกิจกรรมของผู้สูงอายุ

สำหรับทฤษฎีอันเกี่ยวกับการประกอบกิจกรรมของผู้สูงอายุนั้นได้มีผู้ที่ทำการศึกษาอธิบาย และรวบรวมไว้ ซึ่งประกอบไปด้วยทฤษฎีดังต่อไปนี้

1) ทฤษฎีกิจกรรม

สำหรับทฤษฎีนี้มองว่าผู้สูงอายุนั้นยังคงต้องการที่จะมีแรงกระตุ้น หรือยังคงต้องการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของตนเองต่อไป ทั้งนี้เนื่องมาจากเพื่อเป็นการสร้างการดำเนินต่อไปทางกายภาพของผู้สูงอายุ รวมทั้งความสัมพันธ์ทางสังคมต่าง ๆ (Brown, 1990) ทั้งนี้เพื่อความสุขทั้งทางร่างกายและ

จิตใจ ซึ่งได้จากการทำกิจกรรมที่ทำให้ผู้สูงอายุนั้นได้เคลื่อนไหวตนเองอยู่ตลอดเวลา และยังทำให้ผู้สูงอายุนั้นสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข และมีความรู้สึกที่ว่าตนเองนั้นเป็นประโยชน์ต่อสังคม (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2539)

จากการอธิบายทฤษฎีข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าแม้ว่ามนุษย์นั้นจะมีช่วงวัยที่เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะเปลี่ยนจากช่วงวัยแรงงานเป็นวัยผู้สูงอายุก็ตามก็ยังพบว่าศักยภาพทางกายหรือทางใจของแต่ละบุคคลนั้นยังสามารถตอบสนองต่อความต้องการในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของตนเองอยู่เสมอ ซึ่งการทำงานของผู้สูงอายุนั้นก็เป็นอีกประการหนึ่งที่สามารถตอบสนองลักษณะของทฤษฎีกิจกรรมนี้ได้ เนื่องจากการที่ผู้สูงอายุยังคงทำงาน หรือทำงานในช่วงวัยสูงอายุนั้นถือเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งในการดำรงชีวิต ทั้งนี้จากการทำงานนั้นยังส่งผลต่อการนำมาซึ่งรายได้ และความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุด้วย

อย่างไรก็ตามการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุนั้นอาจต้องพิจารณาถึงสภาพปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความสามารถในการเคลื่อนไหวของตัวผู้สูงอายุ สุขภาพของผู้สูงอายุ รวมถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจทำให้ผู้สูงอายุนั้นไม่สามารถทำกิจกรรมที่ตนต้องการได้ อันเนื่องจากความไม่เอื้ออำนวยของปัจจัยและสภาพแวดล้อมนั่นเอง

2) ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่

จากการอธิบายของมัลลิกา มัติโก และคณะ (มัลลิกา มัติโก, 2542) กล่าวว่าทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นั้นมีฐานคิดว่าสังคมนั้นเป็นระบบหนึ่ง ๆ ที่ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ของระบบย่อยที่สัมพันธ์กันภายใต้ระเบียบที่ซับซ้อนโดยกลไกของค่านิยม บรรทัดฐาน รวมทั้งสถานภาพและบทบาท โดยมีจุดมุ่งหมาย คือ รักษาดุลยภาพของสังคม ทั้งนี้ทฤษฎีนี้มีพื้นฐานว่าสถานภาพและบทบาทของผู้สูงอายุนั้นจะถูกกำหนดจากความคาดหวังของสังคมโดยผ่านกลไกทางค่านิยมและบรรทัดฐานทางสังคม เช่น ระบบครอบครัวนั้นถือเป็นระบบหนึ่งในสังคมที่มีหน้าที่ในการเกื้อหนุนผู้สูงอายุ หรือมีการแบ่งหน้าที่การทำตามบทบาทตามที่กำหนด เป็นต้น

จากข้างต้นนั้นสามารถสรุปได้ว่าสถานภาพ และบทบาทของแต่ละบุคคลเป็นตัวกำหนดที่สำคัญในการแสดงบทบาทของมนุษย์แต่ละบุคคล ซึ่งผู้สูงอายุนั้นก็เป็นหนึ่งในบุคคลที่ได้รับผลจากสถานภาพและบทบาทของตน ซึ่งเมื่อช่วงวัยเปลี่ยนแปลงไป แต่สถานภาพและบทบาทของผู้สูงอายุนั้นอาจเปลี่ยนแปลง หรือไม่เปลี่ยนแปลงตามก็ได้ ทั้งนี้หากผู้สูงอายุนั้นมีบทบาท หรือสถานภาพที่ต้องดูแลครอบครัว รวมทั้งมีภาระหน้าที่ต่าง ๆ อาจทำให้ผู้สูงอายุยังคงต้องทำกิจกรรมบางประการ เพื่อตอบสนองต่อการแสดงบทบาทหรือสถานภาพของตน เช่น การทำงานเพื่อนำมาซึ่งรายได้ในการดูแลครอบครัวของตนเอง ขณะที่การเกื้อหนุน หรือการดูแลจากครอบครัวก็เป็นอีกหนึ่งกลไกค่านิยม หรือบรรทัดฐานที่สร้างให้เกิดการแสดงออกซึ่งสถานภาพและบทบาทของผู้สูงอายุรวมทั้งบุคคลในช่วงวัยอื่น ๆ เช่นกันโดยหากครอบครัวใดได้รับการดูแลเกื้อหนุนที่ดีก็ทำให้บุคคลนั้นมี

ความสุข อาจสามารถเลือกที่จะลดการแสดงบทบาท หรือสถานภาพบางสถานภาพของตนเองลงได้ หรืออาจมีการเพิ่มขึ้นหากเป็นไปได้ในทิศทางกลับกัน

3) ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์นิยม

มัลลิกา มัติโก และคณะ (มัลลิกา มัติโก, 2542) กล่าวว่าทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์นิยมนั้นมีพื้นฐานของทฤษฎีอยู่ในประเด็นของการกระทำระหว่างกัน และสัญลักษณ์ในระดับบุคคล โดยกล่าวว่าการที่บุคคลนั้นจะกระทำ หรือสวมบทบาทใด ๆ จะมีผลมาจากการโต้ตอบผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ ของกระบวนการในการกระทำระหว่างบุคคลหนึ่งกับการกระทำของอีกบุคคลหนึ่งที่มีผลต่อความคิด และนำไปสู่บทบาทที่เหมาะสม ดังนั้นทฤษฎีนี้จึงอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งและความคาดหวังที่แฝงอยู่ในรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับครอบครัว ทั้งนี้เพื่อเป็นการอธิบายถึงการให้ความหมายของบทบาทของผู้สูงอายุที่มีต่อครอบครัวและสังคมนั่นเอง

อย่างไรก็ตามเมื่อก้าวโดยสรุปจะพบว่าตำแหน่ง และความคาดหวังซึ่งแฝงอยู่ในรูปแบบความสัมพันธ์ต่าง ๆ นั้นมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุ และครอบครัว ซึ่งรวมถึงความคาดหวังจากบทบาทของผู้สูงอายุด้วย ทั้งนี้ความคาดหวังของครอบครัวแต่ละครอบครัวที่มีต่อผู้สูงอายุ รวมทั้งปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องก็อาจส่งผลต่อการแสดงบทบาทของผู้สูงอายุที่มีต่อครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการดูแลครอบครัว หรือแม้แต่การสร้างรายได้ต่าง ๆ ให้แก่ครอบครัว หรือการเป็นร่วมพิธีกรรมของครอบครัวให้แก่ครอบครัวของตนเอง

4) ทฤษฎีหน้าที่นิยม

มองว่าสังคมเป็นหน่วยที่มีระบบการทำงานด้วยตัวของสังคมเอง (ปรีชา อุปโยคิน และคณะ, 2538) โดยเมื่อนำมาอธิบายประกอบการสูงอายุแล้วจะพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุนั้นเป็นกลุ่มที่เริ่มลดภาระหน้าที่ และบทบาทลง โดยเปลี่ยนจากการทำงานเข้าสู่ภาวะที่ไม่ต้องไปทำงาน ซึ่งจากการเปลี่ยนแปลงนี้หากผู้สูงอายุสามารถปรับตัวได้ก็จะทำให้ผู้สูงอายุนั้นสามารถดำรงสถานภาพและบทบาทใหม่ได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้กลุ่มผู้สูงอายุนั้นถือเป็นกลุ่มที่มีบทบาทในเชิงการผลิตที่จะก่อประโยชน์ให้เกิดแก่สังคม อย่างไรก็ตามเพื่อการก่อให้เกิดการเป็นผู้สูงอายุที่คุณภาพ และสามารถสร้างประโยชน์ให้กับสังคมได้นั้นครอบครัว ชุมชน และสังคมต้องเสริมสร้างหน้าที่ทางสังคม เพื่อสร้างให้เกิดความสมดุลระหว่างสถานภาพและบทบาทก่อนเข้าสู่ผู้สูงอายุไม่ว่าจะเป็นเตรียมการรับรู้ และการแลกเปลี่ยนในบทบาทที่เปรียบเทียบทั้งเรื่องอายุกิจกรรมทางเพศ และการทำงานเมื่อก้าวเข้าสู่ผู้สูงอายุ

ทั้งนี้เมื่อก้าวโดยสรุปพบว่า การเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพนั้นนอกจากตัวผู้สูงอายุเอง สังคม ชุมชน หรือสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ต้องเสริมสร้างหน้าที่ทางสังคม สร้างการสนับสนุนต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดความสมดุลตามที่ได้อธิบายไป นอกจากนี้ในประเด็นการทำงานของผู้สูงอายุก็เช่นกัน หากสังคมให้โอกาส หรือให้ผู้สูงอายุสามารถแสดงศักยภาพในการทำงานได้ก็จะเป็นการเสริมสร้างคุณภาพ

ชีวิตของผู้สูงอายุ รวมทั้งเป็นการสร้างประโยชน์ต่อสังคมด้วย เนื่องจากผู้สูงอายุนั้นเป็นผู้ที่เก็บประสบการณ์ และมีความรู้ความสามารถซึ่งจะนำมาพัฒนาสังคมต่อไป

จากทฤษฎีที่ได้อธิบายไปข้างต้นทั้งหมดนั้นสามารถอธิบายร่วมกันได้ว่าสถานภาพบทบาท และความคาดหวังต่าง ๆ นั้นมีผลต่อการแสดงออกซึ่งบทบาทของผู้สูงอายุเพื่อตอบสนองต่อความต้องการ และความสัมพันธ์ในครอบครัวของผู้สูงอายุในแต่ละราย ทั้งนี้การแสดงออกของบทบาท และสถานภาพของผู้สูงอายุนั้นอาจเนื่องมาจากความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รวมทั้งความคาดหวังที่เกิดขึ้นต่าง ๆ เป็นการผลักดันหรือปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ผู้สูงอายุนั้นเลือกที่จะทำกิจกรรมหรือเลือกปฏิบัติบางอย่างเพื่อตอบสนองต่อสิ่งเหล่านี้ เช่น การทำงาน หรือการดูแลครอบครัวของผู้สูงอายุเอง เป็นต้น

1.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการทำงานของผู้สูงอายุ

ในการทำงานนั้นผู้ที่ขับเคลื่อนการทำงาน คือ กลุ่มของแรงงานซึ่งถือเป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดส่วนหนึ่งในระบบเศรษฐกิจ โดยแรงงานนั้นเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการผลิตสินค้าและบริการเพื่อสนองความต้องการของสังคม นอกจากนี้ยังถือว่าแรงงานนั้นเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการผลิตและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (จำนง สมประสงค์ และ ประดิษฐ์ ชาสมบัติ, 2519) โดยความหมายของคำว่าแรงงานตามนิยามของสุมาลี ปิตยานนท์ (สุมาลี ปิตยานนท์, 2535) กล่าวว่า แรงงาน หมายถึง กำลังกายและกำลังความคิดของมนุษย์ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยในการผลิตขึ้นหนึ่ง รวมทั้งเป็นทรัพยากรที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจ ทั้งนี้การใช้กำลังกายและกำลังความคิดของมนุษย์ในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจนั้น อาจหมายถึงคนในวัยทำงานทั้งหมดที่เป็นกำลังแรงงาน (Labour Force) หรืออาจหมายถึง จำนวนวันหรือชั่วโมง (Man-day หรือ Man-hour) ที่คนจะทำงานได้ในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงในทางที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงในระยะเวลาอันสั้นได้

จำนง สมประสงค์ และ ประดิษฐ์ ชาสมบัติ (จำนง สมประสงค์ และ ประดิษฐ์ ชาสมบัติ, 2519) กล่าวว่า แรงงานหมายถึง กำลังกายและกำลังมันสมอง ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยการผลิตชนิดหนึ่งดังนั้นเมื่อกล่าวโดยสรุปจะพบว่าแรงงานนั้นหมายถึง กำลังกายและกำลังมันสมองในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยอาจหมายถึงคนในวัยทำงานทั้งหมด หรืออาจเป็นจำนวนวันหรือชั่วโมงที่คนจะทำงานได้ในระยะเวลาหนึ่งก็ได้

ทั้งนี้ วัลลภ สีสาวณานันท์ (วัลลภ สีสาวณานันท์, 2551) กล่าวถึงการจ้างงานของแรงงานว่าสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1) การจ้างแรงงานในระบบ (Formal Sector) หมายถึง การจ้าง การใช้แรงงาน หรือการทำงานที่มีระบบการจ้างงานที่เป็นทางการ ลูกจ้างมีสิทธิได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายคุ้มครองแรงงาน กฎหมายแรงงานสัมพันธ์ และกฎหมายแรงงานอื่น ๆ

“แรงงานในระบบ” นั้นมักหมายถึง แรงงานที่ทำงานในระบบการจ้างงานที่มีรายได้ประจำ มีเงินเดือนที่แน่นอน หรืออาจเรียกว่าเป็น “มนุษย์เงินเดือน” และที่สำคัญที่สุดคือแรงงานในระบบจะได้รับการคุ้มครองต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด นอกจากนั้นแรงงานในระบบยังมีโอกาสที่จะก้าวหน้าในชีวิตการทำงานและได้รับสิทธิคุ้มครองจากการประกันสังคม การประกันสุขภาพ และประกันสุขภาพ

2) การจ้างแรงงานนอกระบบ (Informal Sector) หมายถึง การทำงานที่ไม่เป็นรูปแบบระเบียบแบบแผนและการรวมตัวจัดตั้งเป็นองค์กร (เอกพงศ์ คลังกรณ์, 2545 อ้างถึงในณัฐพล สิวาพัฒนานันท์, 2551) ซึ่งผู้ทำงานมักไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน หรือได้รับการคุ้มครองเพียงบางส่วนโดยที่ “แรงงานนอกระบบ” หมายถึง แรงงานที่ทำงานอิสระหรือเป็นแรงงานที่ไม่ได้รับการคุ้มครองในระบบประกันสังคม จึงได้แก่กลุ่มต่อไปนี้

- คนงานที่ทำงานไม่เต็มเวลา (Part-Time Worker)
- คนงานที่รับงานไปทำที่บ้าน (Home-Base Worker)
- คนงานที่ทำงานแบบเหมาช่วง (Sub-Contract Worker)
- คนงานที่ทำงานระยะสั้น (Short-Time Worker)

จากข้างต้นนั้นสามารถอธิบายโดยสรุปได้ว่าการทำงานนั้นเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ โดยการทำงานนั้นผู้ที่ทำงานแบ่งออกเป็น ผู้ที่ทำงานในระบบ และผู้ที่ทำงานนอกระบบ นอกจากนี้การทำงานของแต่ละบุคคลนั้นอาจนำมาซึ่งรายได้ หรือไม่ก็ได้

การทำงานของผู้สูงอายุ

จากการเปลี่ยนแปลงของช่วงวัยนั้น ทำให้ผู้ที่เป็นผู้สูงอายุเกิดการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ส่วน ซึ่งหนึ่งในนั้นคือการเปลี่ยนจากการเป็นประชากรที่อยู่ในวัยแรงงาน กลายเป็นประชากรวัยสูงอายุ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เหล่านี้นำมาสู่การขาดรายได้ หรือการที่มีรายได้ลดลง นอกจากนี้ยังหมายถึงรวมถึงความรู้สึกว่าเหว่ ลดการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างลง ดังนั้นการทำงานของผู้สูงอายุอาจเป็นการสร้างสถานะทางการเงินของผู้สูงอายุ หรือสิ่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้จากการทำงานนั้นผู้ที่ทำงานมักจะได้รับโอกาสที่ตามมาจากการทำงานนั้น ๆ โดยแบ่งออกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้ (อารี เพชรมุด, 2530)

1. ความร่ำรวย (Wealth) เนื่องจากการทำงานนั้นเป็นการได้มาซึ่งรายได้ของแต่ละบุคคล อันนำไปสู่การสร้างฐานะทางเศรษฐกิจได้ นอกจากนี้รายได้ที่ได้รับจากการทำงานนั้นก็สามารถนำไปใช้ในการซื้อสิ่งของ หรือสิ่งที่แต่ละบุคคลต้องการ

2. ความสุข (Happiness) แม้ว่าการทำงานสำหรับทุกคนอาจไม่ได้นำมาซึ่งความสุข แต่ก็ยังเป็นอีกโอกาสหนึ่งที่ได้รับจากการทำงานของแต่ละบุคคล ทั้งนี้จะพบว่าโอกาสที่ได้รับจากการทำงานในด้านความสุขนั้นอาจออกมาในรูปของผลตอบแทนที่ตามมาจากการทำงานมากกว่า

3. ความมีชื่อเสียง (Fame) การทำงาน หรืองานถือเป็นสิ่งหนึ่งที่เป็นบันไดสู่ความมีชื่อเสียงของแต่ละบุคคล โดยพบว่าหากบุคคลใดทำงานได้สำเร็จ หรือทำงานได้เป็นอย่างดีก็จะได้รับการยอมรับจากสังคม หรือคนรอบข้าง

4. ความปลอดภัย (Security) มนุษย์เป็นผู้ที่ต้องการความปลอดภัยในชีวิต การทำงานก็ถือเป็นสิ่งหนึ่งสร้างความปลอดภัยให้แก่มนุษย์ทุกคนทั้งในแง่ของความปลอดภัยด้านทรัพย์สิน เช่น เขาเหล่านั้นมีรายได้ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของตนเอง หรือแม้แต่ความปลอดภัยในแง่ของชีวิต ซึ่งออกมาจากการที่บุคคลนั้น ๆ นำรายได้ที่ได้รับจากการทำงานไปสร้างความปลอดภัยในการใช้ชีวิตของตน เช่น การสร้างระบบความปลอดภัยในบ้าน เป็นต้น

5. ชีวิตมีความหมาย (Meaningfulness in life) เนื่องจากการที่บุคคลได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ อันนำมาซึ่งรายได้ หรือไม่ได้นำมาซึ่งรายได้นั้น ก็เป็นการทำให้บุคคลนั้นมีความรู้สึก ว่าชีวิตของตนเองนั้นมีความหมาย ไม่ได้พึ่งพา หรือต้องอาศัยบุคคลอื่นแต่เพียงอย่างเดียว รวมทั้งทำให้แต่ละบุคคลนั้นสามารถใช้เวลาที่มียู้อย่างมีค่ามากขึ้น ไม่ใช่เป็นเพียงแค่การปล่อยเวลาให้ผ่านไปโดยไม่เกิดประโยชน์แต่อย่างใด

6. การมีเพื่อน (Friends) การทำงานนั้นนอกจากจะนำมาซึ่งโอกาสต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นนั้น การทำงานยังนำมาซึ่งการมีเพื่อนของผู้ที่ทำงานด้วย เนื่องจากการทำงานนั้นมนุษย์ทุกคนต้องมีการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อให้งานที่ทำนั้นสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างไม่ติดขัด หรือมีความสะดวกยิ่งขึ้น ซึ่งจากการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันนี้ไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ และการเป็นเพื่อน ที่สามารถนำมาเป็นผู้ที่คอยให้คำปรึกษา หรือให้ความช่วยเหลือกันได้

ทั้งนี้ในโอกาสต่าง ๆ นั้นเมื่อนำมาพิจารณาควบคู่กับการทำงานของผู้สูงอายุนั้นจะสามารถอธิบายได้ดังนี้

ด้านความร่ำรวย ผู้สูงอายุนั้นอาจทำงานโดยไม่ได้ต้องการความร่ำรวยทุกคน แต่อาจต้องการรายได้ที่ได้รับจากการทำงานซึ่งจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี หรือเพื่อเป็นการใช้เลี้ยงชีพตนเอง และครอบครัว แต่ก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าการทำงานของผู้สูงอายุนั้นไม่ได้นำมาซึ่งความร่ำรวย เพราะผู้สูงอายุบางรายอาจนำความสามารถของตนเองที่มีอยู่มากใช้ในการทำงาน จนนำไปสู่ความร่ำรวยได้นั่นเอง

ด้านความสุข และการทำให้ชีวิตมีความหมาย เป็นสิ่งที่ได้รับต่อมาจากการมีรายได้ หรือความร่ำรวยทั้งนี้ผู้สูงอายุที่ทำงานอาจนำเงินที่ตนได้รับจากการทำงานนั้นไปใช้ในการสร้างความสุข ไม่ว่าจะเป็นการซื้อสิ่งที่ตนเองต้องการ หรือการนำเงินที่ได้รับไปให้แก่บุตรหลาน ทั้งนี้การทำงานของผู้สูงอายุนั้นอาจไม่ได้เป็นการทำงานอันได้มาซึ่งรายได้เสียทั้งหมด แต่การช่วยเหลือกิจการของครัวเรือนก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่นำมาซึ่งความสุขของผู้สูงอายุเช่นกัน เนื่องจากจะทำให้ผู้สูงอายุนั้นรู้สึกว่าคุณค่า ได้ช่วยเหลือกิจการของครอบครัว ไม่ใช่เป็นเพียงแค่บุคคลที่อาศัยอยู่ไปแต่ละวันเท่านั้น

ด้านความปลอดภัย เมื่อผู้สูงอายุทำงานก็สามารถนำเงินที่ได้รับจากการทำงานไปสร้างความปลอดภัยชีวิตของตนเองได้ ทั้งนี้เงินที่ได้รับจากการทำงานนั้นก็ทำให้ตนเองมีความมั่นคงหรือปลอดภัยในทางการเงินมากขึ้น ขณะที่ผู้สูงอายุที่ช่วยกิจการในครัวเรือนก็จะพบว่าตนเองนั้นมีความปลอดภัยในแง่ของการมีบุตรหลานที่คอยดูแล ไม่ทอดทิ้งตนเอง เพราะตนนั้นยังสามารถช่วยเหลือหรือดูแลกิจการ ไม่เป็นคนไร้ค่าในสายตาของบุตรหลาน

ด้านการมีเพื่อนนั้นเมื่อนำมาปรับเข้ากับการทำงานของผู้สูงอายุนั้นจะพบว่าในบางครั้งเมื่อผู้สูงอายุต้องอาศัยอยู่บ้านเพียงลำพัง ก็อาจเกิดความหวาดเหว่ รู้สึกเหงา แต่ถ้าผู้สูงอายุได้เข้าร่วมทำกิจกรรม หรือได้ร่วมทำงานก็จะทำให้ผู้สูงอายุนั้นคลายความเหงา หรือความหวาดเหว่ลงไป

บุญเทือง โปธิ์เจริญ (บุญเทือง โปธิ์เจริญ, 2551) กล่าวว่าความต้องการทำงานของผู้สูงอายุนั้นอาจไม่ได้เน้นเรื่องรายได้ แต่ต้องการงานเพื่อชีวิตที่มีคุณค่าและการเป็นที่ยอมรับ ทั้งนี้จากการสำรวจพนักงานข้าราชการญี่ปุ่น พบว่าหลังจากอายุ 60 ปี ไปแล้วส่วนใหญ่ก็ยังต้องการทำงานต่อไป โดยให้เหตุผลว่า เพื่อไม่ให้สมอง และร่างกายเกียจคร้าน รวมทั้งยังทำให้มีรายได้และทำให้ชีวิตมีความหมายอีกด้วย ดังนั้นเมื่อสรุปแล้วจะพบว่า การมีงานทำหรือทำธุรกิจของตนเองจึงเป็นการทำให้ตนเองเป็นที่ยอมรับ ไม่ให้สมองหรือร่างกายเกียจคร้านและยังนำมาซึ่งรายได้

นอกจากนี้บุญเทือง โปธิ์เจริญ ยังได้กล่าวเพิ่มว่า สำหรับการทำงานนั้นควรเลือกประเภทของงานหรือกิจกรรมที่จะทำ โดยแบ่งเป็น

1. ควรเป็นงานหรือกิจกรรมที่อยากทำตั้งแต่วัยเด็กหรือวัยรุ่นแต่ไม่มีโอกาสได้ทำ อันเนื่องมาจากการขาดปัจจัยต่าง ๆ เช่น ทุนทรัพย์ ความรู้ และเวลา เป็นต้น
2. เป็นการใช้ความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมมาทำงานให้แก่สังคม หรือหารายได้พิเศษ เช่น การเป็นวิทยากร ที่ปรึกษา การสอนพิเศษ หรืออื่น ๆ เป็นต้น
3. การทำธุรกิจขนาดเล็กของตนเอง โดยต้องดูความพร้อมของตนเอง รวมทั้งเลือกประเภทของธุรกิจที่สามารถทำได้ และคาดว่าจะประสบความสำเร็จ
4. ทำงานเป็นอาสาสมัคร
5. การทำงานที่เป็นงานอดิเรกที่ให้ประโยชน์และความเพลิดเพลิน

6. การท่องเที่ยว

7. การร่วมทำกิจกรรมในชมรม

การทำงานของผู้สูงอายุเป็นที่ยอมรับได้ และสะท้อนถึงภาวะทางกายภาพ และศักยภาพของผู้สูงอายุที่จะทำประโยชน์ให้แก่ครอบครัวและสังคม (มาลินี วงษ์สิทธิ์ และ ศิริวรรณ ศิริบุญ, 2541)

การทำงาน และการจ้างงานนั้นมีความสำคัญต่อดำรงชีพในสังคมของผู้สูงอายุ เสมือนกับผู้ที่อยู่ในช่วงวัยอื่น เช่น วัยแรงงาน ดังนั้นผู้สูงอายุจึงควรได้รับสิทธิในการจ้างงาน สิทธิทั้งด้านการป้องกันและสร้างเสริมการทำงานที่มีความเท่าเทียมทั้งด้านรายได้ พื้นฐานในการทำงาน (The United Nations, 2013)

สุวัจน จันธิมา (สุวัจน จันธิมา, 2536) กล่าวว่า การทำงานนั้นจะทำให้ผู้สูงอายุไม่เกิดความรู้สึกว่าตนเองนั้นไร้ค่า และไม่รู้สึกลัวว่าเหว่ ทั้งนี้การทำงานนั้นจะทำให้ผู้สูงอายุช่วยแบ่งเบาภาระ และสามารถนำเอาความรู้ความสามารถที่ตนเองมีอยู่มาใช้ประโยชน์ได้ อย่างไรก็ตามการทำงานของผู้สูงอายุนั้นควรคำนึงถึงเรื่องต่าง ๆ คือ จะทำงานอะไร และเพื่ออะไร มีความจำเป็นหรือไม่ที่จะทำงานนั้น ๆ รวมทั้งสามารถที่จะทำงานได้เต็มเวลาหรือไม่ เป็นต้น

การทำงานของผู้สูงอายุนั้นนอกจากจะนำมาซึ่งรายได้ซึ่งได้รับจากการทำงานแล้วนั้น ผู้สูงอายุนั้นยังคงได้รับความสุขต่าง ๆ ตามมาจากการทำงานด้วย ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มีผลต่อร่างกาย เช่น การได้ออกกำลังกายของผู้สูงอายุอันเนื่องมาจากการเคลื่อนไหวร่างกายของตัวผู้สูงอายุจากการทำงาน การฝึกกำลังสมอง หรือการเกิดคุณค่าทางจิตใจ เช่น การเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจของผู้สูงอายุ ซึ่งรู้สึกว่าคุณค่าของตนเองมีส่วนร่วมในการหารายได้ให้แก่ครอบครัว การใช้ความรู้ความสามารถของตนเองในการสร้างประโยชน์ต่อสังคม (นิภาพรรณ งามวิทยาพงศ์, 2555)

จากการทบทวนข้างต้นนั้นพบว่าการทำงานของผู้สูงอายุนั้นนอกจากจะนำมาเพื่อความต้องการทางการเงินแล้ว ในบางส่วนของผู้สูงอายุนั้นยังพบว่าการทำงานนั้นยังคงนำมาซึ่งความรู้สึกของผู้สูงอายุในด้านจิตใจของผู้สูงอายุที่ทำให้เกิดความรู้สึกของการเป็นบุคคลที่มีคุณค่า ขณะที่การทำงานนั้นยังส่งผลต่อร่างกายของผู้สูงอายุที่ทำให้ผู้สูงอายุนั้นเกิดการเคลื่อนไหวของร่างกาย ได้ออกกำลังกายอันเนื่องมาจากการทำงาน อย่างไรก็ตามการทำงานของผู้สูงอายุนั้นยังทำให้เกิดการนำความรู้ที่ผู้สูงอายุได้สะสมมาตลอดช่วงชีวิตนั้นสามารถนำมาพัฒนา หรือถ่ายทอด รวมทั้งนำมาประยุกต์กับงานที่แต่ละบุคคลได้มาปฏิบัติ ทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

สถานการณ์การทำงานของผู้สูงอายุ

การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากรในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุนั้นส่วนหนึ่งนั้นเกิดจากวิวัฒนาการทางการแพทย์ที่ทำให้ประชากรของประเทศต่าง ๆ นั้นมีสุขภาพ และภาวะทาง

ร่างกายที่แข็งแรงขึ้นทำให้มีช่วงอายุที่ยืนยาวขึ้น (Paker, 2002) ซึ่งจากเหตุการณ์นี้เองทำให้ส่งผลต่อการเข้าสู่การเป็นกำลังแรงงานของผู้ที่เข้าสู่วัยผู้สูงอายุ ทั้งนี้เนื่องจากการเป็นกำลังแรงงานนั้นนอกจากจะนำมาซึ่งรายได้แล้วยังส่งผลต่อความมั่นคงทางจิตใจของผู้สูงอายุด้วย

สำหรับการทำงานของผู้สูงอายุตามการรายงานของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย และวิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้นกล่าวว่า

“การทำงานของผู้สูงอายุเป็นที่มาของรายได้ที่บ่งชี้ถึงบทบาทของผู้สูงอายุในปัจจุบันเป็นที่มาของรายได้การพึ่งพาตนเองและการหาเลี้ยงครอบครัวรวมถึงแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการดำรงชีวิตการมีชีวิตอย่างมีคุณค่าไม่เป็นภาระแก่บุตรหลานและสังคมปัจจุบันผู้สูงอายุจำนวนมากยังคงทำงานเพื่อหารายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัวแม้จะอายุเกินวัยเกษียณอายุแล้วก็ตามการที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานนับเป็นสิ่งที่ดีดังนั้นรัฐบาลและหน่วยงานต่างๆควรให้การสนับสนุนส่งเสริมผู้สูงอายุได้ทำงานต่อไปตามความพร้อมและศักยภาพที่เหมาะสมเพื่อผู้สูงอายุจะได้ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขมีคุณค่าทั้งต่อตนเองครอบครัวและสังคม”

ซึ่งจากคำกล่าวข้างต้นนั้นพบว่าการทำงานของผู้สูงอายุนั้นนอกจากจะนำมาซึ่งรายได้แล้วยังเป็นการนำมาซึ่งความภาคภูมิใจ รวมทั้งการใช้เวลาว่างของผู้สูงอายุซึ่งส่งผลต่อความมีค่าในตนเองของผู้สูงอายุ

ทั้งนี้จากการรายงานข้อมูลซึ่งได้มาจากโครงการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2554 สำนักงานสถิติแห่งชาตินั้นพบว่าในช่วงเวลา 2 ช่วงที่ผ่านมาจังหวัดที่มีสัดส่วนของผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานสูงกว่าร้อยละ 50 ขึ้นไปนั้นมีทั้งสิ้น 5 จังหวัดด้วยกันซึ่งจำแนกตามภาคได้ดังนี้

- ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดลำพูน
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดนครพนม จังหวัดยโสธร และจังหวัด ศรีสะเกษ

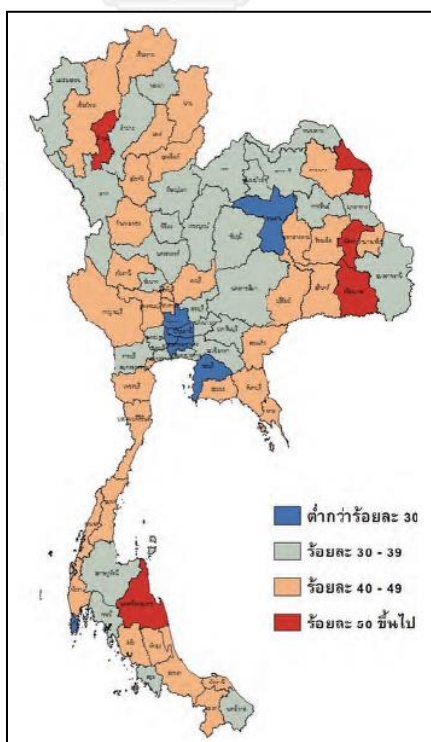
- ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในประเด็นของจังหวัดที่มีสัดส่วนของผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานอยู่น้อยกว่าร้อยละ 30 มีจำนวนทั้งสิ้น 7 จังหวัด ซึ่งจำแนกตามภาคได้ดังนี้

- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น
- ภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดกรุงเทพมหานคร จังหวัดปทุมธานี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสระบุรี และจังหวัดชลบุรี
- ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต

จากการรายงานสัดส่วนของผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานอยู่นั้นพบว่าส่วนใหญ่ผู้นั้นอยู่ในจังหวัดที่ไม่ใช่จังหวัดใหญ่ หรือจังหวัดหัวหัวเมือง ยกเว้นจังหวัดนครศรีธรรมราชขณะที่จังหวัดที่มีสัดส่วนของผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานอยู่น้อยกว่าร้อยละ 30 นั้นจะอยู่ในจังหวัดหัวเมือง หรือจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ เช่น จังหวัดขอนแก่นนั้นถือเป็นจังหวัดขนาดใหญ่ซึ่งถือเป็นจังหวัดศูนย์กลางในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ขณะที่ในภาคกลางนั้นจังหวัดส่วนใหญ่ที่มีสัดส่วนของผู้สูงอายุที่ทำงานน้อยกว่าร้อยละ 30 นั้นอยู่ในจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ เช่น กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นจังหวัดศูนย์กลางทั้งด้านการบริหาร และเศรษฐกิจ ขณะที่จังหวัดสระบุรี พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี และชลบุรีนั้นนับว่าเป็นจังหวัดที่เป็นที่ตั้งของเขตโรงงานอุตสาหกรรม หรือเป็นนิคมอุตสาหกรรม ทั้งนี้การจ้างงานต่าง ๆ นั้นจะมุ่งไปที่กำลังแรงงานที่มีอายุระหว่าง 15-59 ปีเป็นสำคัญ สำหรับจังหวัดในภาคใต้นั้นพบว่าจังหวัดที่มีสัดส่วนของแรงงานผู้สูงอายุต่ำกว่าร้อยละ 30 นั้นได้แก่ จังหวัดภูเก็ต ทั้งนี้เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า การที่จังหวัดภูเก็ตนั้นมีสัดส่วนของผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานอยู่น้อยนั้นเนื่องมาจากจังหวัดภูเก็ตนั้นมีลักษณะของระบบเศรษฐกิจที่ไม่เอื้อต่อการทำงานของสูงอายุเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ประกอบกับการที่จังหวัดภูเก็ตนั้นมีระบบเศรษฐกิจที่เน้นการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ทั้งนี้รายละเอียดสัดส่วนการทำงานของผู้สูงอายุในที่ยังคงทำงานในประเทศไทย จำแนกตามจังหวัดต่าง ๆ นั้นปรากฏดังแผนภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 สัดส่วนของผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานในประเทศไทย จำแนกตามจังหวัด

ที่มา: โครงการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2554 สำนักงานสถิติแห่งชาติ (อ้างถึงในรายงานประจำปีสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2555: 30)

นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับการทำงานของผู้สูงอายุ

การทำงานของผู้สูงอายุนั้นจะมีสัดส่วนของผู้สูงอายุที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานมาก หรือน้อยนั้นส่วนหนึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับปัจจัยของตัวผู้สูงอายุแต่ละบุคคล รวมทั้งความพร้อม และการสนับสนุนจากครอบครัว และสังคมแล้ว ปัจจัยหนึ่งที่มีผลสำคัญอย่างยิ่งต่อการเข้าสู่ตลาดแรงงานของผู้สูงอายุนั้น คือการส่งเสริมการทำงานของผู้สูงอายุผ่านนโยบายของรัฐบาลต่าง ๆ ทั้งนี้จากการศึกษาของอุบล หลิมสกุล และวิพรรณ ประจวบเหมาะ อ้างถึงใน (รัชพล อ่ำสุข, 2556) เกี่ยวกับนโยบายที่ได้กำหนดขึ้นตั้งแต่คณะรัฐมนตรี คณะที่ 53 เป็นต้นมาพบว่านโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับการทำงานของผู้สูงอายุนั้นปรากฏอยู่ในแนวนโยบายที่สำคัญของคณะรัฐมนตรี คณะที่ 54, คณะที่ 58 และคณะที่ 59 ซึ่งมีสาระของนโยบาย คือ การให้โอกาสแก่ผู้สูงอายุได้ฝึกอาชีพ พร้อมทั้งส่งเสริมให้เป็นผู้ประกอบการอิสระได้ปรากฏในนโยบายของคณะรัฐมนตรี คณะที่ 54) ขณะที่การส่งเสริมการมีงานทำ และการทำงานของผู้สูงอายุดังปรากฏในคณะรัฐมนตรีคณะที่ 58 และ 59 ทั้งนี้ดังปรากฏในตารางที่ 1.4 ดังนี้

ตารางที่ 1.4 นโยบายรัฐบาลเกี่ยวกับการสนับสนุนการทำงานของผู้สูงอายุ

นโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	สาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมตัวเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ	วัตถุประสงค์ตามสาระสำคัญของนโยบาย
- นโยบายคณะรัฐมนตรี คณะที่ 54	- ให้โอกาสแก่ผู้สูงอายุได้ฝึกอาชีพ พร้อมทั้งส่งเสริมให้เป็นผู้ประกอบการอิสระได้	- เพื่อสร้างการมีรายได้ในวัยผู้สูงอายุ
- นโยบายคณะรัฐมนตรี คณะที่ 58	- ส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุ	- เพื่อสร้างการมีรายได้ในวัยผู้สูงอายุ
- นโยบายคณะรัฐมนตรี คณะที่ 59	- ส่งเสริมการทำงานของผู้สูงอายุ	- เพื่อสร้างการมีรายได้ในวัยผู้สูงอายุ

ที่มา: อุบล หลิมสกุล และวิพรรณ ประจวบเหมาะ อ้างถึงในรัชพล อ่ำสุข, นโยบายที่ได้กำหนดขึ้นตั้งแต่คณะรัฐมนตรี คณะที่ 53 เป็นต้นไป

การทำงานของผู้สูงอายุนั้นเป็นการนำเอาความรู้ความสามารถที่มีอยู่ของผู้สูงอายุแต่ละบุคคลมาใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพ นอกจากนี้การทำงานของผู้สูงอายุนั้นอาจเป็นการทำงานที่นำมาซึ่งรายได้ เพื่อเป็นปัจจัยหนึ่งในกระดำรงชีวิตหรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้การทำงานที่ก่อให้เกิดรายได้ของผู้สูงอายุนั้นอาจออกมาในรูปของการเป็นแรงงานในระบบ หรือนอกระบบ เป็นการทำงานรายเดือน มีสวัสดิการที่แน่นอน หรือเป็นการประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น การรับจ้างทำของ การทำเกษตรกรรม หรืออื่น ๆ ขณะที่การทำงานของผู้สูงอายุนั้นในบางครั้งอาจไม่นำมาซึ่งรายได้ก็ได้ เช่น การช่วยเหลือกิจการในครัวเรือน หรือการช่วยบุตรดูแลหลาน เป็นต้น

สำหรับสถานการณ์การทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทยนั้นพบว่าการทำงานของผู้สูงอายุนั้นมีสัดส่วนของการทำงานเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาที่ผ่านมามากกว่า 11 ปีที่ผ่านมาตั้งแต่ พ.ศ.2545 - 2554 โดยสามารถสรุปได้ว่าเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 7.1 ทั้งนี้การทำงานของผู้สูงอายุนั้นเมื่อจำแนกเป็นรายจังหวัดแล้วพบว่า จังหวัดที่มีสัดส่วนของผู้สูงอายุสูงกว่าร้อยละ 50 นั้นมีทั้งสิ้น 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดลำพูน นครพนม ยโสธร ศรีสะเกษ และนครศรีธรรมราชส่วนจังหวัดที่มีสัดส่วนของผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานอยู่น้อยกว่าร้อยละ 30 มีจำนวนทั้งสิ้น 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น กรุงเทพมหานคร ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา สระบุรี ชลบุรี และภูเก็ตอย่างไรก็ตามการทำงานของผู้สูงอายุนั้นนอกจากจะขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคลของตัวผู้สูงอายุเองแล้ว การทำงานต่าง ๆ นั้นอาจมาจากนโยบายของรัฐบาลที่มีส่วนในการสนับสนุนการทำงานของผู้สูงอายุอีกด้วยนั่นเอง

1.3.3 กฎระเบียบเกี่ยวกับการทำงานของผู้สูงอายุ

แผนงานด้านผู้สูงอายุในเอเชียและแปซิฟิก

แผนงานด้านผู้สูงอายุในเอเชียและแปซิฟิกนั้นมุ่งรายละเอียดเกี่ยวกับการมีประชากรที่จะเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ หรือมีประชากรผู้สูงอายุของประเทศต่าง ๆ ซึ่งนับว่ามีผลต่อการดำเนินการหรือการปฏิบัติในด้านการทำงานของผู้สูงอายุของประเทศไทยเช่นกัน โดยมีการกำหนดแผนงานอันเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุในแต่ละด้าน ซึ่งการทำงานก็เป็นด้านหนึ่งที่ได้รับการกำหนดในแผนงานนี้ โดนมีรายละเอียดอยู่ในแผนงานในข้อ ฉ. ด้านความมั่นคงด้านรายได้ การคงไว้ และการจ้างงาน โดยมีรายละเอียดดังนี้ (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2549)

1. การคงไว้ซึ่งรายได้ที่มั่นคงอันมาจากการจ้างงานหรือได้รับการจ้างงานของผู้สูงอายุ เนื่องจากการคงไว้ซึ่งรายได้จากการจ้างงานนั้นนับว่าเป็นหลักประกันที่ดีที่สุดของการสร้างความมั่นคงทางการเงินของผู้สูงอายุ
2. รัฐบาลนั้นต้องตระหนักว่าการจ้างงานผู้สูงอายุเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับความมั่นคงทางการเงินเนื่องจากการสร้างการไหลของรายได้ การมีส่วนร่วมในชีวิต

การทำงานควรได้รับการกระตุ้นนานตราบเท่าที่ผู้สูงอายุยังสามารถทำงานต่อไปได้ ทั้งนี้ผู้ที่เข้าสู่วัยผู้สูงอายุ หรือเป็นผู้สูงอายุนั้นไม่สมควรต้องถูกบังคับออกจากงานเพราะวัยเกษียณที่กำหนดไว้อย่างเข้มงวดหรือเพราะการเลือกปฏิบัติอื่น ๆ แผนการเกษียณผู้สูงอายุที่มีลักษณะยืดหยุ่นและความคุ้มครองทางกฎหมายจะสามารถทำให้ผู้สูงอายุที่มีความสามารถยังคงสามารถสร้างงานเชิงเศรษฐกิจได้ต่อไป การสร้างงานและแผนงานเพื่อคงผู้สูงอายุไว้ในชีวิตการทำงานควรดำเนินการเพื่อโน้มนำให้คนงานสูงอายุได้กลับไปทำงานต่อไป แผนงานดังกล่าวจะสนับสนุนความสามารถในการจ้างงานคนงานสูงอายุอีกด้วยโดยการปรับปรุงระดับความรู้และทักษะการทำงาน นอกจากนี้ในกลุ่มของผู้สูงอายุนั้นควรมีการกระตุ้นด้วยการให้คำปรึกษาและความช่วยเหลืออื่น ๆ

นอกจากแผนงานด้านผู้สูงอายุในเอเชียและแปซิฟิกแล้วยังพบว่ายังมีแนวทางการปฏิบัติมาเก่า 2004 เพื่อเป็นการตรวจสอบและประเมินผลแผนการปฏิบัติเชิงไฮอันเกี่ยวกับผู้สูงอายุ โดยในรายละเอียดนั้นมีวัตถุประสงค์ รวมทั้งการปฏิบัติดังนี้ (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2547)

1. การจัดแผนงานสร้างรายได้สำหรับผู้สูงอายุไว้ในแผนงานบรรเทาความยากจนระดับท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อเป็นการบรรเทาความยากจนของวัยผู้สูงอายุ
2. การสร้างการจ้างงานผู้สูงอายุโดยปรากฏในลักษณะของการจัดโครงการฝึกอบรมให้ใหม่ และขยายโอกาสให้กว้างขึ้นสำหรับการศึกษาต่อเนื่องในลักษณะของการผสมผสานหลายรูปแบบ รวมทั้งต้องสร้างการบรรจุคนงานที่มีวุฒิภาวะอาทิการตรากฎหมายต่อต้านการเลือกปฏิบัติต่อผู้มีอายุ และลดอัตราว่างงานของผู้สูงอายุ อาทิ ให้ความช่วยเหลือในการหางาน หรือการแนะแนวอาชีพ เป็นต้น

จากแผนงานด้านผู้สูงอายุในเอเชียและแปซิฟิก รวมทั้งแนวทางการปฏิบัติข้างต้นนั้นพบว่าทั้งสองให้ความสำคัญต่อการทำงานของผู้สูงอายุ เนื่องจากการทำงานของผู้สูงอายุนั้นจะทำให้ผู้สูงอายุนั้นยังคงสามารถพึ่งพาตนเองได้ต่อไปในยามสูงวัย รวมทั้งเพื่อเป็นการสร้างหลักประกันทางการเงินของตัวผู้สูงอายุด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างการทำงานที่เหมาะสมในแต่ละประเทศสหประชาชาติจึงได้กำหนดแผนงานอันเกี่ยวกับผู้สูงอายุดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น

ปฏิญญาผู้สูงอายุไทย

สำหรับกฎหมายอันเกี่ยวกับการทำงาน หรือโอกาสที่จะทำงานนั้นพบว่าได้มีการกำหนดไว้ในปฏิญญาผู้สูงอายุไทยโดยมีรายละเอียดของปฏิญญาผู้สูงอายุไทยดังนี้ (สมรักษ์ รักษาทรัพย์ และคณะ, 2553)

1. ผู้สูงอายุต้องได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ได้รับการพิทักษ์และคุ้มครองให้พ้นจากการถูกทอดทิ้ง และละเมิดสิทธิโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ และผู้พิการที่สูงอายุ

2. ผู้สูงอายุควรอยู่กับครอบครัวโดยได้รับความเคารพ รัก ความเข้าใจ ความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่ การยอมรับ บทบาทของกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในการอยู่ร่วมกัน อย่างเป็นสุข

3. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการศึกษาเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่องเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการทางสังคมอันเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบด้าน เพื่อสามารถ ปรับบทบาทของตนให้สมวัย

4. ผู้สูงอายุควรได้ถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ให้สังคม มีโอกาสได้ทำงานที่เหมาะสมกับวัยและตามความสมัครใจ โดยได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ และเห็นชีวิตมีคุณค่า

5. ผู้สูงอายุควรได้เรียนรู้ในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง ต้องมีหลักประกันและสามารถเข้าถึงบริการด้าน สุขภาพอนามัยอย่างครบวงจรโดยเท่าเทียมกัน รวมทั้งได้รับการดูแลจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตอย่างสงบ ตามคตินิยม

6. ผู้สูงอายุส่วนใหญ่พึ่งพาตนเองได้ สามารถช่วยเหลือครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วมในสังคมเป็นแหล่งภูมิปัญญาของคน รุ่นหลัง มีการเข้าสังคม มีนันทนาการที่ดี และมีเครือข่ายช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน

7. รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องกำหนดนโยบายและแผนหลักด้านผู้สูงอายุ ส่งเสริมและประสานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการอย่างต่อเนื่องให้บรรลุ ผลตามเป้าหมาย

8. รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องตรากฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุ เพื่อเป็นหลักประกันและการบังคับใช้ในการพิทักษ์สิทธิ ค้ำครองสวัสดิภาพ และจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ

9. รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องรณรงค์ปลูกฝังค่านิยมให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุตามวัฒนธรรม ไทย ที่เน้นความกตัญญูกตเวทีและเอื้ออาทรต่อกัน

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2564)

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2564) แบ่งยุทธศาสตร์ของแผน ออกเป็น 5 ยุทธศาสตร์ดังนี้ (ค. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2553)

- 1) ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ
- 2) ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ

- 3) ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ
  - 4) ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการระดับชาติ และการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ
  - 5) ยุทธศาสตร์ด้านการประมวล พัฒนา และเผยแพร่องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ และการติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ
- ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน หรือการมีรายได้ของผู้สูงอายุแล้ว นั้นพบว่าปรากฏในยุทธศาสตร์ที่ 2 และยุทธศาสตร์ที่ 3 ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 2

การทำงานของผู้อยู่สูงอายุนั้นปรากฏในมาตรการข้อที่ 3 ของยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ โดยมีมาตรการ คือ มาตรการส่งเสริมด้านการทำงานและการหารายได้ของผู้สูงอายุ ดังนี้

- 1) ส่งเสริมการทำงานทั้งเต็มเวลาและไม่เต็มเวลาทั้งในระบบ และนอกระบบ
- 2) ส่งเสริมการฝึกอาชีพ และจัดหางานให้เหมาะสมกับวัย และความสามารถ
- 3) ส่งเสริมการรวมกลุ่มในชุมชนเพื่อจัดทำกิจกรรมเสริมรายได้ โดยให้ผู้สูงอายุสามารถมีส่วนร่วม

ยุทธศาสตร์ที่ 3

สำหรับในยุทธศาสตร์ที่ 3 ในด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุนั้นปรากฏในมาตรการที่ 1 คือ มาตรการคุ้มครองด้านรายได้ โดยมีรายละเอียด คือ

- 1) ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุทุกคนได้รับสวัสดิการด้านรายได้พื้นฐานที่รัฐจัดให้
- 2) ส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนในชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ

จากแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2554) นั้นพบว่าได้มีการกำหนดมาตรการต่าง ๆ ในการส่งเสริม รวมทั้งดูแลผู้สูงอายุ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของผู้สูงอายุ พบว่าให้ความสำคัญต่อการทำงานของผู้อยู่สูงอายุนั้นส่วนของการเสริมสร้างการทำงานทำ หรือการทำงาน การฝึกอาชีพ การจัดหางาน การรวมกลุ่มต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการนำมาซึ่งรายได้ รวมทั้งการดำรงชีพของผู้สูงอายุเอง

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 เป็นพระราชบัญญัติซึ่งเปรียบเสมือนกฎหมายแม่บทที่กำหนดระเบียบ วิธีการปฏิบัติ รวมทั้งการดำเนินการต่าง ๆ อันเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ทั้งนี้หากพิจารณาเฉพาะการทำงานนั้น พบว่าพระราชบัญญัติได้มีการกำหนดเกี่ยวกับการทำงานของผู้สูงอายุ ดังนี้ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2548)

มาตรา 11 วงเล็บ 3 ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 นั้นกำหนดเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ หรือฝึกอาชีพที่เหมาะสมของผู้สูงอายุ ทั้งนี้จากวงเล็บ 3 ในมาตราที่ 11 นี้ ทำให้ทราบว่าพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 นี้ได้มีการวางแนวทางในการเอื้อต่อการประกอบอาชีพของประชากรวัยสูงอายุ ทั้งนี้เพื่อเป็นการนำมาซึ่งรายได้ และจะส่งผลต่อการยังชีพของผู้สูงอายุนั่นเอง นอกจากนี้การฝึกอาชีพที่เหมาะสมนั้นยังเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการสร้างการมีรายได้ของผู้สูงอายุ โดยการฝึกอาชีพนั้นจะจัดสรรให้ผู้สูงอายุให้สามารถมีทักษะ หรือพัฒนาทักษะที่ผู้สูงอายุนั้นมีอยู่เพื่อนำมาใช้ในการสร้างอาชีพ และนำมาซึ่งรายได้ที่ตนเอง โดยหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่รับผิดชอบ คือ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์โดยเป็นผู้มอบหมายให้สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดต่าง ๆ เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการดูแลเนื่องจากสามารถเข้าถึงประชาชนได้สะดวก และทั่วถึงกว่า

นอกจากมาตรา 11 (3) อันเกี่ยวกับการทำงานของผู้สูงอายุแล้ว ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 นั้นยังได้มีกล่าวถึงกองทุนผู้สูงอายุ โดยกองทุนผู้สูงอายุนั้นมีบทบาท หรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับการทำงานของผู้สูงอายุที่สำคัญ คือ การให้ทุนประกอบอาชีพทั้งประเภทการกู้ยืมรายบุคคล และรายกลุ่มสำหรับผู้สูงอายุ (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2554) โดยการสนับสนุนทุนประกอบอาชีพของกองทุนผู้สูงอายุนั้นเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถนำทุนที่ได้รับสนับสนุนนั้นไปใช้ในการสร้างรายได้ และเพื่อนำมาใช้ในการยังชีพของผู้สูงอายุนั่นเอง

ประกาศกระทรวงแรงงานเรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครองการส่งเสริมและการสนับสนุนผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพและฝึกอาชีพที่เหมาะสม

สำหรับประกาศกระทรวงแรงงานเรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครองการส่งเสริมและการสนับสนุนผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพและฝึกอาชีพที่เหมาะสมนั้น พบว่าได้มีการกำหนดการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนการประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุให้ดำเนินการ ดังนี้(กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2556)

1. ให้สำนักงานจัดหางานทุกแห่งจัดให้มีเจ้าหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารตลาดแรงงานและบริการจัดหางานที่ตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุ

2. จัดอบรมทักษะอาชีพหรือฝึกอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุตามอัธยาศัย
 3. จัดให้มีศูนย์กลางข้อมูลทางการอาชีพและตำแหน่งงานสำหรับผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ ณ สำนักงานจัดหางานทุกแห่ง

4. จัดหาอาชีพที่เหมาะสมตามควรแก่อัตภาพให้แก่ผู้สูงอายุ

ซึ่งจากรายละเอียดข้างต้น พบว่าภาครัฐมีการให้ความสำคัญต่อการทำงานของผู้สูงอายุเป็นอย่างยิ่ง โดยมีการกำหนดหน่วยงานในการรองรับการทำงานของผู้สูงอายุ การจัดอบรมเพื่อพัฒนาทักษะในการทำงานของผู้สูงอายุ รวมทั้งการฝึกอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุนั้นสามารถทำงานได้ หรือสามารถพึ่งพาตนเองจากการทำงานได้ อย่างไรก็ตามหากผู้สูงอายุนั้นไม่สามารถเข้าถึงแหล่งแห่งการจ้างงานนั้น ตามประกาศนี้ยังได้กล่าวถึงการจัดหาอาชีพที่เหมาะสมให้แก่ผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุนั้นแม้ว่าจะมีความต้องการการทำงานก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่าอาชีพบางประเภทนั้นอาจไม่ตอบสนองต่อกำลังแรงงานของผู้สูงอายุ รวมทั้งความเสื่อมของร่างกายได้ ดังนั้นการจัดหาอาชีพที่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการจ้างงาน และลดภาวะสูญเสียจากการทำงานของผู้สูงอายุได้

นอกจากที่ได้กล่าวไปข้างต้นนั้นตามประกาศนี้ยังพบว่ามีข้อกำหนดให้ส่วนราชการหน่วยงานของรัฐ และภาคเอกชนมีส่วนร่วมเป็นผู้ดำเนินการฝึกอาชีพและประกอบอาชีพที่เหมาะสมให้แก่ผู้สูงอายุ โดยให้ได้รับสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน ทั้งนี้เพื่อเป็นการปกป้อง และคุ้มครองสิทธิอันพึงได้รับจากการทำงานของผู้สูงอายุนั้นเอง

1.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับการศึกษาเรื่องการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและปัจจัยด้านสุขภาพและการเกื้อหนุน กับการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทยว่ามีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างไรโดยได้ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1.4.1 ตัวแปรตาม

การทำงานของผู้สูงอายุ

สำหรับการศึกษาเรื่องการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรตามของการวิจัยคือ การทำงานของผู้สูงอายุ ซึ่งการทำงานของผู้สูงอายุนั้นอาจเป็นการนำมาซึ่งรายได้หรือไม่ได้นำมาซึ่งรายได้ก็ได้ ทั้งนี้จากการศึกษาของปรีชา อุบโยคินและคณะ (ปรีชา อุบโยคิน และคณะ, 2538) ซึ่งทำการศึกษาเรื่องสถานภาพและบทบาทผู้สูงอายุไทย พบว่าผู้สูงอายุมีการทำงานทั้ง

งานที่นำมาซึ่งรายได้ หรือไม่ได้นำมาซึ่งรายได้ โดยงานในประเภทแรกนั้น เช่น การรับจ้างทั่วไป การประกอบอาชีพเกษตรกรรม ต่าง ๆ ขณะทำงานในประเภทที่สองคือ การเป็นแรงงานเสริมแทนบุตร คือ การดูแลหลาน การทำงานบ้าน เป็นต้น ขณะที่การศึกษา เรื่องครอบครัวและผู้สูงอายุ กรณีศึกษา กรุงเทพมหานครและจังหวัดพระนครศรีอยุธยาของมาลินี วงษ์สิทธิ์ และศิริวรรณ ศิริบุญ พบว่าการทำงานในภาคเกษตรนั้นทำให้ผู้สูงอายุยังคงทำงานอยู่เนื่องจากเป็นประเภทงานที่ไม่มีการกำหนดอายุตายตัว รวมทั้งชั่วโมงการทำงานมีความยืดหยุ่นขณะที่การศึกษาของกาญจนา ตั้งชลทิพย์ และคณะ (กาญจนา ตั้งชลทิพย์ และคณะ, 2550) นั้นพบว่าการทำงานของผู้สูงอายุเนื่องจากการทำงานนั้นนำมาซึ่งเงิน หรือรายได้ ดังนั้นจึงทำให้ผู้สูงอายุหลายคนยังคงทำงานอยู่ โดยรายได้ที่ได้รับนั้นจะนำมาซึ่งค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และเพื่อสร้างความมั่นคงของผู้สูงอายุ ส่วนการศึกษาของกุศล สุนทรธาดา (กุศล สุนทรธาดา, 2553b) ซึ่งศึกษาเรื่อง โครงการศึกษาแนวทางการสร้างโอกาสในการทำงานของผู้สูงอายุในพื้นที่ชนบทพบว่า รูปแบบการทำงานของผู้สูงอายุในพื้นที่ชนบทเกือบทั้งหมดเป็นการทำงานนอกระบบ โดยที่การทำงานส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมของตนเอง หรือครอบครัว ได้แก่ งานในภาคเกษตรเพื่อเลี้ยงชีพหรือขาย รองลงมาคือ การประกอบอาชีพอิสระ เช่น ค้าขาย ผลิตของกินของใช้ สำหรับการศึกษานี้ของเฉลิมพล แจ่มจันทร์ (เฉลิมพล แจ่มจันทร์, 2553) ศึกษาเรื่อง ผู้สูงอายุในพื้นที่ชนบทกับการมีงานทำพบว่า การทำงานของผู้สูงอายุเพื่อให้มีรายได้ สามารถพึ่งตนเองได้ และเพื่อไม่เป็นภาระของลูกหลาน ขณะที่การศึกษาของ Sang D Chi (Chi, 2012) นั้นพบว่าการทำงานของผู้สูงอายุนั้นจะเกี่ยวเนื่องกับด้านต่าง ๆ โดยสาเหตุหนึ่งนั้นมาจากความสอดคล้องกับงานที่ผู้สูงอายุเลือกที่จะทำ รวมทั้งเครื่องมือ หรืออุปกรณ์ในการทำงาน รวมทั้งสภาพแวดล้อม และตำแหน่งของงานที่ตนนั้นจะได้รับจากการทำงานนั้น

1.4.2 ตัวแปรอิสระ

1) เพศ

ปัจจัยเพศเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกที่จะทำงานหรือไม่ทำงานของผู้สูงอายุ โดยจากการศึกษาของมาลินี วงษ์สิทธิ์ และศิริวรรณ ศิริบุญ (มาลินี วงษ์สิทธิ์ และ ศิริวรรณ ศิริบุญ, 2541) เรื่องครอบครัวและผู้สูงอายุ กรณีศึกษากรุงเทพมหานครและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าการทำงานของผู้สูงอายุนั้นแปรผันตามเพศ โดยผู้สูงอายุชายมีสัดส่วนการทำงานในรอบสัปดาห์ที่แล้วสูงกว่าเพศหญิง ขณะที่ร้อยละของผู้สูงอายุหญิงในเขตชนบททำงานในรอบปีทีแล้วสูงกว่าเพศชาย สำหรับการศึกษานี้ของศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์ (ศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์, 2540) ซึ่งศึกษาเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุโสดและไม่โสดในประเทศไทยพบว่าผู้สูงอายุเพศชายมีแนวโน้มทำงานเชิงเศรษฐกิจมากกว่าเพศหญิงสำหรับการศึกษานี้ของสมรภัฏ รักษาทรัพย์และคณะ

(สมรักษ์ รักษาทรัพย์ และคณะ, 2551) พบว่า แรงงานสูงอายุเพศชายมีโอกาสที่จะตัดสินใจทำงานต่อหลังเกษียณอายุจะสูงกว่าโอกาสที่แรงงานสูงอายุเพศหญิงจะทำงานถึง 1.3 เท่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้จากการศึกษาของกุลล สุนทรธาดา (กุลล สุนทรธาดา, 2553a) ซึ่งศึกษาเรื่องคุณค่าด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุพบว่า เพศมีผลต่อการทำงานของสูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยพบว่าผู้สูงอายุเพศหญิงมีโอกาสที่จะทำงานน้อยกว่าผู้สูงอายุเพศชาย ขณะที่การศึกษาของธนวัฒน์ รื่นวงศ์ (ธนวัฒน์ รื่นวงศ์, 2552) พบว่าเพศส่งผลต่อสภาพการทำงานของแรงงานนอกระบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนการศึกษาของจารุวัฒน์ วิจิตรจันทร์ (จารุวัฒน์ วิจิตรจันทร์, 2544) พบว่าเป็นตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลต่อกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ

จากผลการศึกษา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเพศมีผลต่อการทำงานของมนุษย์ ซึ่งจากการวิจัยยังพบอีกว่าเพศชายนั้นมีสัดส่วน หรือมีผลต่อการทำงานสูงกว่าเพศหญิง ทั้งนี้อาจเนื่องจากบทบาท หรือหน้าที่ที่ถูกระบุ หรือคาดหวังจากทางสังคมว่าเพศชายนั้นจะต้องมีหน้าที่ที่จะดูแล และรับผิดชอบสมาชิกในครอบครัว ซึ่งจากผลการวิจัย และการศึกษาต่าง ๆ นี้ทำให้ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานเพื่อการวิจัยว่าผู้สูงอายุเพศชายมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุเพศหญิง

2) อายุ

อายุเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการทำงานของสูงอายุในแต่ละบุคคล โดยจากการศึกษาของมาลินี วงษ์สิทธิ์ และศิริวรรณ ศิริบุญ (มาลินี วงษ์สิทธิ์ และ ศิริวรรณ ศิริบุญ, 2541) เรื่องครอบครัวและผู้สูงอายุ กรณีศึกษากรุงเทพมหานครและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าการทำงานของสูงอายุแปรผันตามอายุ โดยสัดส่วนของผู้สูงอายุที่รายงานว่าทำงานในรอบสัปดาห์ที่แล้ว และรอบปีลดลงตามอายุที่เพิ่มขึ้นขณะที่การศึกษาเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุโสดและไม่โสดในประเทศไทยของศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์ (ศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์, 2540) พบว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมากขึ้นมีแนวโน้มที่จะทำงานเชิงเศรษฐกิจลดลง สำหรับการศึกษาเรื่องลักษณะโครงสร้างครัวเรือนและสถานภาพการทำงานของผู้สูงอายุ ของยุคลณี กังคศิเทียม (ยุคลณี กังคศิเทียม, 2553) พบว่าผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยกว่ามีแนวโน้มที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่าในช่วงอื่น ๆ ขณะที่การศึกษาของสมรักษ์ รักษาทรัพย์และคณะ (สมรักษ์ รักษาทรัพย์ และคณะ, 2551) พบว่าผู้ที่มีอายุมากขึ้นมีแนวโน้มที่จะตัดสินใจที่จะทำงานน้อยลง ส่วนการศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย พบว่าเมื่อมีอายุเพิ่มขึ้น แรงงานนั้นเลือกที่จะทำงานในระบบประกันสังคมมากขึ้น ขณะที่การศึกษาของกุลล สุนทรธาดา (กุลล สุนทรธาดา, 2553b) พบว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมากขึ้นจะมีการทำงานน้อยลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนการศึกษาของธนวัฒน์ รื่นวงศ์ (ธนวัฒน์ รื่นวงศ์, 2552) พบว่าอายุมีความสัมพันธ์กับสภาพการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติส่วนการศึกษาของ

จารุวัฒน์ วิจิตรจันทร์ (จารุวัฒน์ วิจิตรจันทร์, 2544) พบว่าตัวแปรอายุเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีความสำคัญต่อกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ โดยกลุ่มที่มีอายุสูงกว่ามีการทำงานน้อยกว่าผู้ที่มีอายุต่ำกว่า ขณะที่การศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย (สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย, 2551) ซึ่งศึกษาผลกระทบการขยายอายุการทำงานของภาคเอกชนพบว่าอายุของผู้ที่จะทำงานนั้นมีผลต่อการเลือกที่จะทำงานหรือไม่ทำงาน โดยเฉพาะผู้ที่ยังมีอายุน้อยนั้นมีโอกาสที่จะเลือกเข้าสู่ระบบตลาดแรงงานมากกว่าผู้ที่มีอายุมากกว่า สำหรับการศึกษาของ วราภรณ์ ภูมิสวัสดิ์ และคณะ (วราภรณ์ ภูมิสวัสดิ์ และคณะ, 2549) พบว่าผู้สูงอายุเกินครึ่งไม่ได้ประกอบอาชีพ จำนวน 5,721 คน คิดเป็นร้อยละ 60.5 โดยกลุ่มอายุ 60-69 ปี ประกอบอาชีพมากที่สุด จำนวน 2,502 คน คิดเป็นร้อยละ 51.3 รองลงมาเป็นผู้สูงอายุกลุ่มอายุ 70-79 ปี จำนวน 1,095 คน คิดเป็นร้อยละ 31.3 และในกลุ่มอายุ 80 ปีขึ้นไป จำนวน 143 คนคิดเป็นร้อยละ 13.2 จะเห็นได้ว่าเมื่ออายุมากขึ้น การประกอบอาชีพที่ลดลง อาจเนื่องมาจากภาวะเสื่อมของร่างกายและการทำหน้าที่ รวมทั้งภาระที่ต้องรับผิดชอบที่ลดน้อยลง

จากการศึกษา และผลจากการวิจัยข้างต้นพบว่าอายุมีผล หรือมีความสัมพันธ์กับการทำงานของผู้สูงอายุ โดยพบว่ายิ่งมีอายุเพิ่มมากขึ้นโอกาส หรือการทำงานของผู้สูงอายุก็น่าจะลดลง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่เมื่อมีอายุมากขึ้นก็อาจทำให้สุขภาพ รวมทั้งความแข็งแรงของร่างกายลดลง การเคลื่อนไหวต่าง ๆ ก็คงไม่สะดวกเช่นเดิม นอกจากนี้อีกปัจจัยหนึ่งคือสถานประกอบการหรือนายจ้างไม่จ้างผู้สูงอายุที่มีอายุมาก (ในกรณีของผู้สูงอายุทำงานในสถานประกอบการ หรือทำงานที่มิใช่นายจ้าง) ทั้งนี้ผลจากการศึกษานี้ทำให้ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานเพื่อการวิจัยว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยกว่ามีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า

3) เขตที่อยู่อาศัย

จากลักษณะการปกครองของไทยที่มีการแบ่งเขตการปกครอง หรือเขตที่อยู่อาศัยเป็น ในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล ซึ่งความต่างจุดนี้นั้นส่งผลให้ในแต่ละเขตที่อยู่อาศัยนั้นส่งผลต่อรูปแบบการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุแต่ละบุคคลซึ่งรวมถึงการทำงานด้วยเช่นกัน ทั้งนี้จากการศึกษาของมาลินี วงษ์สิทธิ์ และศิริวรรณ ศิริบุญ (มาลินี วงษ์สิทธิ์ และ ศิริวรรณ ศิริบุญ, 2541) เรื่องครอบครัวและผู้สูงอายุ กรณีศึกษากรุงเทพมหานครและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าสัดส่วนของผู้สูงอายุที่ไม่เคยทำงานอาศัยอยู่ในเขตเมืองมากกว่าชนบท ขณะที่ร้อยละของผู้ที่ทำงานพบว่ามีอัตราการทำงานที่สูงกว่าในเขตเมืองสำหรับการศึกษาของศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์ (ศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์, 2540) ซึ่งศึกษาเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุโสดและไม่โสดในประเทศไทย พบว่าเขตที่อยู่อาศัยมีอิทธิพลต่อการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตเมืองมีแนวโน้มทำงานเชิงเศรษฐกิจน้อยกว่าผู้สูงอายุในเขตชนบท ส่วนการศึกษาจาก

สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย (สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย, 2551) นั้นพบว่า การอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนั้นมีผลทางบวกต่อการตัดสินใจที่จะเข้าสู่การทำงาน

จากการวิจัยข้างต้นพบว่าการทำงานของผู้สูงอายุที่ส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในเขตชนบท หรือนอกเขตเทศบาล เนื่องจากโอกาสในด้านพื้นที่อันนำมาซึ่งการประกอบอาชีพต่าง ๆ เช่น การทำเกษตร ซึ่งเป็นสิ่งที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุยังคงทำงาน ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานเพื่อการวิจัยว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลมีโอกาที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล

4) ภาค

เนื่องด้วยประเทศไทยนั้นมีสภาพภูมิประเทศที่หลากหลาย และความหลากหลายนี้ นำมาซึ่งการเข้าถึงทรัพยากรที่แตกต่างกัน ทำให้ผู้สูงอายุที่มีความแตกต่างกันในเรื่องของ ความมั่นคงทางการเงิน หรือรูปแบบของอาชีพที่ทำอยู่ รวมทั้งการได้รับการดูแลหรือสวัสดิการต่าง ๆ ของรัฐอันนำไปสู่การทำงานของผู้สูงอายุเพื่อนำมาซึ่งรายได้ หรือการทำตามหน้าที่อันพึงกระทำตามช่วงวัยของตนทั้งนี้จากการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อภาวะการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย ของปัทมา อมรสิริสมบุรณ์ (ปัทมา อมรสิริสมบุรณ์, 2535) พบว่าภาคมีความสัมพันธ์กับการทำงาน เนื่องมาจากความแตกต่างในฐานะทางเศรษฐกิจรวมทั้งพื้นที่ที่เอื้อต่อการทำเกษตรกรรม ขณะที่การศึกษาของศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์ (ศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์, 2540) ซึ่งศึกษาเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุโสดและไม่โสดในประเทศไทย พบว่าภาคมีอิทธิพลต่อการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ โดยพบว่ากรุงเทพมหานครมีแนวโน้มการทำงานน้อยที่สุด ขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้มีการทำงานเชิงเศรษฐกิจสูงที่สุด ส่วนการศึกษาของธนวัฒน์ รื่นวงศ์ (ธนวัฒน์ รื่นวงศ์, 2552) พบว่าภาคที่อยู่อาศัยส่งผลต่อสภาพการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการศึกษา วิจัยข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่าภาคที่แตกต่างกันมีผลต่อการทำงานของมนุษย์ โดยพบว่า ผู้ที่อยู่ในภาคอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ในกรุงเทพมหานครนั้นมีการทำงานสูงกว่า ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการทำงานของประชากรที่ไม่ได้อาศัยในกรุงเทพมหานครนั้นมีปัจจัยที่เอื้อให้ทำงานมากกว่า เช่น การมีพื้นที่สำหรับประกอบอาชีพเกษตรกรรม หรือมีกำลังร่างกายเนื่องจากอาศัยอยู่ในสถานที่ที่ส่งผลต่อการสร้างสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุมากกว่า ทั้งนี้จากการศึกษาผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานเพื่อการวิจัยว่า ผู้สูงอายุที่อยู่ในภาคใต้มีโอกาที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในภาคอื่น ๆ

5) ระดับการศึกษา

ปัจจัยด้านระดับการศึกษานั้นเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการทำงานของผู้สูงอายุ โดยจากการศึกษาของศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์ (ศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์, 2540) ซึ่งศึกษาเรื่องการศึกษา

เปรียบเทียบการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุโสดและไม่โสดในประเทศไทยพบว่าระดับการศึกษา มีอิทธิพลต่อการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ ขณะที่จากการศึกษาของปีทมา อมรสิริสมบุรณ์ (ปีทมา อมรสิริสมบุรณ์, 2535) ซึ่งทำการศึกษารื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อภาวะการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทยพบว่าระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการทำงานของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนการศึกษาของสมรักษ์ รักษาทรัพย์และคณะ (สมรักษ์ รักษาทรัพย์ และคณะ, 2553) พบว่าการศึกษามีความสัมพันธ์กับการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่ามีโอกาสที่จะทำงานสูงกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าสำหรับการศึกษาของกุศล สุนทรธาดา (กุศล สุนทรธาดา, 2553b) พบว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าจะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนการศึกษาของธนวัฒน์ รื่นวงศ์ (ธนวัฒน์ รื่นวงศ์, 2552) ได้ผลการศึกษาว่าระดับการศึกษาส่งผลต่อสภาพการทำงานของแรงงานนอกระบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสำหรับการศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย (สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย, 2551) พบว่ากลุ่มที่มีระดับการศึกษาตั้งแต่มัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไปนั้นมีผลต่อการเลือกที่จะทำงาน ขณะที่การศึกษาของนงนุช สุนทรชวกานต์ และคณะ (นงนุช สุนทรชวกานต์, 2553) พบว่าผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานนั้นเป็นผู้ที่ไม่มีการศึกษา หรือศึกษาต่ำกว่า ประถมศึกษา ขณะที่การศึกษาของ Zdenka Simova (Simova, 2008) พบว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่านั้นมีโอกาสในการทำงานที่สูงกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่า

จากการศึกษา และวิจัยข้างต้นนั้นพบว่าการศึกษานั้นมีผลต่อการทำงานของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่ามีการทำงานสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาในระดับที่สูงกว่า ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการทำงานของผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่านั้นเพราะเขาเหล่านั้นไม่มีโอกาสในการสร้างการเตรียมตัวในการใช้ความรู้ของตนเองเพื่อเข้าสู่ผู้สูงอายุได้ดีเท่ากับผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงกว่า ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานเพื่อการวิจัยว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่ามีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงกว่า

6) สถานะของผู้สูงอายุในครัวเรือน

สถานะของผู้สูงอายุนั้นเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการทำงานของผู้สูงอายุโดยเฉพาะอย่างยิ่งหากผู้สูงอายุนั้นมีสถานะเป็นหัวหน้าครัวเรือนซึ่งมักจะมิบทบาทของการเป็นผู้ดูแลครอบครัว นอกจากนี้ยังรวมถึงการหารายได้ หรือการดูแลกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งนี้จากการศึกษาของศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์ (ศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์, 2540) ซึ่งศึกษาเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุโสดและไม่โสดในประเทศไทย พบว่าการเป็นหัวหน้าครัวเรือนมีอิทธิพลต่อการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้เป็นหัวหน้าครัวเรือนนั้นจะมีหน้าที่หลักในการทำงานเพื่อหารายได้มาเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวขณะที่การศึกษาของปีทมา อมรสิริสมบุรณ์ (ปีทมา อมรสิริสมบุรณ์,

2535) ซึ่งทำการศึกษารื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อภาวะการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย พบว่าการเป็นหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการทำงานของผู้สูงอายุ โดยผู้ที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน มีสัดส่วนการทำงานสูงกว่าผู้ไม่ได้เป็นหัวหน้าครัวเรือน ขณะที่การศึกษาของยุคคลี กังศิเทียม (ยุคคลี กังศิเทียม, 2553) เรื่องลักษณะโครงสร้างครัวเรือนและสถานภาพการทำงานของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนมีความน่าจะเป็นผู้ที่ทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้เป็นหัวหน้าครัวเรือน ส่วนการศึกษาของกุศล สุนทรธาดา (กุศล สุนทรธาดา, 2553a) ได้ผลการศึกษาว่าผู้สูงอายุที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนมีการทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่เป็นหัวหน้าครัวเรือน

ผลการศึกษา และวิจัยข้างต้นบ่งชี้ให้ทราบว่าสถานะของผู้สูงอายุในครัวเรือนมีผลต่อการทำงานของผู้สูงอายุ โดยผู้ที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนนั้นมีการทำงานมากกว่าผู้ที่ไม่ได้มีสถานะเป็นหัวหน้าครัวเรือน ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้ที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนนั้นต้องทำหน้าที่ในการรับผิดชอบต่อบุคคลในครอบครัวของตน อันเนื่องมาจากบทบาท และภาระหน้าที่ของสถานะของตนเอง ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานเพื่อการวิจัยว่าผู้สูงอายุที่มีสถานะเป็นหัวหน้าครัวเรือนมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในสถานะอื่นๆ

7) จำนวนบุตรที่ยังมีชีวิต

จำนวนบุตรของผู้สูงอายุนั้นเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการทำงานของผู้สูงอายุ ทั้งนี้เพราะหากผู้สูงอายุนั้นมีบุตรก็จะทำให้ผู้สูงอายุได้รับการเลี้ยงดูที่ดี หรือมีคุณภาพชีวิตที่ดีมากขึ้น และเมื่อมีจำนวนบุตรที่มากขึ้น โอกาสที่จะได้รับการดูแลจากบุตรของตนก็เพิ่มสูงตามไปด้วย ความเสี่ยงที่จะถูกทอดทิ้งก็จะลดลง แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในมุมกลับกัน หากผู้สูงอายุนั้นมีบุตรที่น้อย หรือไม่มีบุตรเลยก็อาจทำให้โอกาสในการได้รับการเลี้ยงดู รวมทั้งโอกาสของความเสี่ยงในการดำรงชีวิตก็จะสูงขึ้น และเมื่อพิจารณาประกอบกับการเตรียมตัวสู่การเป็นผู้สูงอายุของผู้สูงอายุเหล่านั้น หากไม่มีการเตรียมการ หรือเตรียมความพร้อมที่ดีอาจทำให้เขาเหล่านั้นต้องเข้าสู่การหารายได้ หรือการสร้าง ความมั่นคงในชีวิตของเขาเหล่านั้นในวัยผู้สูงอายุ ซึ่งหากเหตุการณ์เป็นเช่นนั้นแล้วโอกาสที่เขาเหล่านั้นจะทำงานก็มีสัดส่วนที่สูงตามไปด้วยดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานเพื่อการวิจัยว่าผู้สูงอายุที่มีจำนวนบุตรที่ยังมีชีวิตน้อยกว่ามีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่มีจำนวนบุตรที่ยังมีชีวิตมากกว่า

รายได้ของผู้สูงอายุนับเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งของการดำรงชีพในยามสูงวัย เนื่องจากหากผู้สูงอายุที่มีรายได้ อาจไม่มีความจำเป็นที่จะต้องทำงาน หรือประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อนำมาซึ่งรายได้ แต่ถ้าหากผู้สูงอายุรายนั้น ๆ ไม่มีรายได้มาจุนเจือหรือใช้จ่ายในการดำรงชีวิตก็อาจทำให้ผู้สูงอายุจำต้องเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อนำมาซึ่งรายได้ อย่างไรก็ตามรายได้ของผู้สูงอายุนั้นมีที่มาจากหลายทางซึ่งสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

8) รายได้ที่มาจากบำเหน็จ/บำนาญ

การได้รับบำเหน็จหรือบำนาญของผู้สูงอายุนับว่าเป็นรายได้อย่างหนึ่งซึ่งเป็นผลประโยชน์ที่ได้รับมาจากการทำงานตลอดช่วงของวัยแรงงาน ดังนั้นเมื่อผู้สูงอายุเข้าสู่วัยเกษียณแล้วก็สามารถนำเงินหรือรายได้ในส่วนนี้มาใช้จ่ายในชีวิตของผู้สูงอายุในแต่ละวันได้ ซึ่งหากผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้ที่ได้รับอาจทำให้ผู้สูงอายุรายนั้นต้องหาวิธีการในการได้มาซึ่งรายได้เพื่อนำมาใช้จ่ายสำหรับตนเองหรือครอบครัว โดยวิธีการได้มาซึ่งรายได้ของผู้สูงอายุนั้นอาจมาจากการที่ผู้สูงอายุต้องเข้าสู่การทำงาน ซึ่งจากการศึกษาของสุกัญญา วชิรเพชรปราณี (สุกัญญา วชิรเพชรปราณี, 2553) พบว่ารายได้ของผู้สูงอายุส่วนใหญ่มาจากเงินบำนาญหรือได้รับจากลูกหลาน ส่วนผู้สูงอายุบางคนยังคงต้องประกอบอาชีพ เนื่องจากผู้สูงอายุบางรายไม่มีรายได้ที่มาจากบำนาญจึงต้องทำงานเพื่อหารายได้เพิ่มขณะที่ในการศึกษาของวรเวศม์ สุวรรณระดา และวรวรรณ ชาญด้วยวิทย์ (วรเวศม์ สุวรรณระดา และวรวรรณ ชาญด้วยวิทย์, 2553) เรื่อง สวัสดิการยามชรา บำนาญแห่งชาติ พบว่าการมีเงินบำนาญที่เพียงพอก็จะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีพได้อย่างเป็นปกติ ไม่จำเป็นต้องดิ้นรนเพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้

จากการวิจัยข้างต้นพบว่าการการได้รายได้ที่มาจากบำเหน็จหรือบำนาญมีผลต่อการทำงานของผู้สูงอายุ ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานเพื่อการวิจัยว่า ผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้จากบำเหน็จ/บำนาญมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้จากบำเหน็จ/บำนาญ

9) รายได้ที่มาจากเบี้ยยังชีพจากทางราชการ

เบี้ยยังชีพจากทางราชการนับเป็นสวัสดิการอย่างหนึ่งที่รัฐจัดให้เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความอยู่ดีมีสุข สามารถนำรายได้ที่ได้รับมาจากเบี้ยยังชีพนี้มาใช้จ่ายในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุหรือครอบครัวของผู้สูงอายุได้ ทั้งนี้ผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพนั้นอาจไม่ต้องทำงานเนื่องจากมีรายได้ที่เพียงพอในการดำรงชีวิต แต่หากผู้สูงอายุนั้นไม่ได้รับรายได้ที่มาจากเบี้ยยังชีพนี้อาจทำให้ผู้สูงอายุนั้นต้องทำงานเพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้ที่จะนำมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน โดยจากการศึกษาของกาญจนา ตั้งชลทิพย์ และคณะ (กาญจนา ตั้งชลทิพย์ และคณะ, 2550) พบว่าเงินเบี้ยยังชีพที่ทางรัฐจัดสรรให้ผู้สูงอายุนั้นเป็นการคาดหวังของผู้สูงอายุหลาย ๆ คน เนื่องจากเป็นการนำมาซึ่งรายได้ของผู้สูงอายุ และหากผู้สูงอายุนั้นมีรายได้จากเบี้ยยังชีพก็จะมีโอกาสในการทำงานน้อยลงเนื่องจากมีรายได้มาสนับสนุนค่าใช้จ่ายของ ขณะที่การศึกษาของ Anna Amilon and Torben Heien Nielsen (Amilon, 2010) ซึ่งศึกษาเรื่องระบบสวัสดิการมีผลต่อกำลังแรงงานของประเทศเดนมาร์ก พบว่าการได้รับสวัสดิการของประชากรเดนมาร์กทำให้ประชากรหลังวัยเกษียณอายุเลือกที่จะไม่ทำงาน

จากการวิจัยข้างต้นพบว่าการได้รับเงินจากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุส่งผลต่อการยังชีพของผู้สูงอายุ ทั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่าผู้ที่มีไม่มีรายได้จากเบี้ยยังชีพนี้น่าจะมีโอกาสในการทำงานสูงกว่าผู้ที่มี

รายได้จากเบี้ยยังชีพเนื่องจากไม่มีรายได้ เพื่อนำมาใช้จ่าย หรือเป็นปัจจัยในการสร้างการดำรงชีพของตนได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานเพื่อการวิจัยว่า ผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้จากเบี้ยยังชีพจากราชการมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้จากเบี้ยยังชีพจากราชการ

10) ความต้องการทำงาน

ความต้องการของมนุษย์นั้นเป็นแรงจูงใจหนึ่งที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือกที่จะกระทำ หรือไม่กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งในชีวิตของมนุษย์แต่ละบุคคล เช่นเดียวกับการทำงาน หากมนุษย์ หรือบุคคลใดนั้นมีความต้องการที่จะทำงาน บุคคลนั้นก็มีโอกาสในการทำงานมากกว่าบุคคลที่ไม่มีความต้องการที่จะทำงาน ทั้งนี้เนื่องจากเขาเหล่านั้นมีแรงผลักดัน หรือความต้องการภายในจิตใจของตนเองนั่นเองที่เป็นตัวผลักดันที่สำคัญ ดังนั้นเมื่อนำตัวแปรเรื่องความต้องการทำงานของผู้สูงอายุเข้ามาศึกษาในเรื่องภาวะการทำงานครั้งนี้จึงน่าจะมีผลต่อการเลือกทำงานหรือไม่ทำงานของผู้สูงอายุแต่ละคนนั่นเอง ทั้งนี้จากการศึกษาของ Sang D Chi (Chi, 2012) พบว่าการที่ผู้สูงอายุนั้นจะทำงานหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับความต้องการของตัวผู้สูงอายุเองว่าต้องการที่จะทำงานในช่วงวัยผู้สูงอายุหรือไม่ ซึ่งความต้องการทำงานของผู้สูงอายุนั้นอาจสะท้อนไปถึงความสำเร็จหรือปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจที่จะทำงานของผู้สูงอายุเองด้วย ส่วนการศึกษาของ อภิษฐา เหล่าวัฒนพงษ์ (อภิษฐา เหล่าวัฒนพงษ์, 2554) ที่ศึกษาเกี่ยวกับ ความต้องการและแนวทางในการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุด้านอาชีพ โครงการส่งเสริมอาชีพพื้นที่กรุงเทพมหานครในด้านของชนิดโครงการส่งเสริมอาชีพ พบว่าผู้สูงอายุต้องการโครงการส่งเสริมอาชีพที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรมมากที่สุดเช่นการทำอาหารการทำขนมและการประดิษฐ์สิ่งของและผู้สูงอายุต้องการ การทำงานในรูปแบบของการที่ภาครัฐให้ทุนแก่ผู้สูงอายุและการที่ภาครัฐจัดสรรงานให้มากกว่าการที่ภาครัฐติดต่อกับหน่วยงานเอกชนให้ แม้ในด้านของบทบาทจากการผลการศึกษา ที่พบว่าผู้สูงอายุแทบจะไม่ต้องมามีบทบาทใดๆในสังคมแต่ผู้สูงอายุยังมีความต้องการในการทำกิจกรรมในลักษณะกิจกรรมที่ทำให้ผู้สูงอายุได้เข้าสังคม และกิจกรรมที่ทำให้ผู้สูงอายุสามารถสร้างรายได้ได้ด้วยตนเอง ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานเพื่อการวิจัยว่า ผู้สูงอายุที่มีความต้องการทำงานมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีความต้องการทำงาน

11) ความพึงพอใจในภาวะการเงิน

ความพึงพอใจในภาวะการเงินของผู้สูงอายุนั้นมีผลต่อการทำงานของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่ความพึงพอใจของรายได้อันสะท้อนสู่ความเพียงพอทางการเงินของผู้สูงอายุ หากผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในภาวะการเงินมากก็ไม่จำเป็นต้องทำงาน ทั้งนี้จากการรายงานของ ซี นอร์ธโคท พาร์คินสัน และคณะ (อ้างถึงในสุวัจนานันท์ จันธิมา, (สุวัจนานันท์ จันธิมา, 2536)) กล่าวว่ากลุ่มผู้ยากไร้ หรือรายได้ไม่เพียงพอหรือไม่พึงพอใจนั้นจะเป็นกลุ่มที่ไม่มีโอกาสการทำงาน หรือหยุดทำงาน

แม้ว่าอายุจะเพิ่มมากขึ้นขณะที่การศึกษาของ Zdenka Simova (Simova, 2008) พบว่าความพึงพอใจในภาวะการเงินของผู้ที่เข้าสู่วัยเกษียณอายุมีผลต่อการทำงานของผู้ที่เกษียณอายุ

ซึ่งจากการศึกษาข้างต้นพบว่าความพึงพอใจในภาวะการเงินนั้นส่งผลต่อการทำงานของผู้สูงอายุ โดยพบว่ากลุ่มมีไม่เพียงพอเป็นคนที่มีส่วน หรือเป็นคนที่ทำงานมากกว่าผู้ที่มีระดับความพึงพอใจสูงกว่า ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานเพื่อการวิจัยว่า ผู้สูงอายุที่มีความพึงพอใจในภาวะการเงินน้อยกว่ามีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่มีความพึงพอใจในภาวะการเงินมากกว่า

12) มูลค่าของทรัพย์สินที่ถือครอง

มูลค่าของทรัพย์สินที่ถือครองนั้นเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงการมีฐานะทางการเงิน และเป็นหลักประกันสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกคน ซึ่งผู้สูงอายุก็มีลักษณะเช่นเดียวกันที่ได้กล่าวไป โดยผู้สูงอายุที่มีมูลค่าของทรัพย์สินที่ถือครอง มีการลงทุน หรืออื่น ๆ ที่มากกว่าย่อมส่งผลให้ผู้สูงอายุรายนั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข แต่ถ้าผู้สูงอายุที่มีมูลค่าของทรัพย์สินที่ถือครองน้อยกว่า อาจต้องพยายามหารายได้เพิ่มเติมเพื่อให้การดำรงชีวิตมีความสุข หรือมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามจากผลการศึกษาของนางนุช สุนทรชวกันต์ และคณะ (นางนุช สุนทรชวกันต์, 2553) ซึ่งศึกษาเรื่องการสร้างโอกาสการทำงานของผู้สูงอายุ พบว่าการมีเงินออม หรือจำนวนทรัพย์สินที่ถือครองของผู้สูงอายุนั้นมีผลต่อการทำงานของผู้สูงอายุ โดยผู้ที่ไม่มีเงินออม หรือไม่มีทรัพย์สินที่ถือครองนั้นจำเป็นต้องทำงานเพื่อหารายได้ในการเลี้ยงดูตนเอง ส่วนการศึกษาของ Zdenka Simova (Simova, 2008) พบว่า จำนวนทรัพย์สินที่ถือครองของมีผลต่อการทำงานของผู้ที่เกษียณอายุ สำหรับการศึกษาของ Pamela M. (Clayton, 2010) ศึกษาเรื่องการทำงาน: ทางเลือกหรือความจำเป็น พบว่าจำนวนทรัพย์สินที่ถือครองเป็นเหตุผลสำคัญในการเลือกที่จะทำงานหรือไม่ทำงานของผู้สูงอายุ โดยผู้ที่มีจำนวนทรัพย์สินที่ถือครองน้อยกว่ามีการทำงานมากกว่าผู้ที่มีทรัพย์สินที่ถือครองมากกว่าขณะที่การศึกษาของกุลล สุนทรธาดา (กุลล สุนทรธาดา, 2553a) พบว่าผู้สูงอายุที่มีเงินออม หรือทรัพย์สินมากขึ้นมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้ที่ไม่เงินออม หรือมีทรัพย์สินที่ถือครองน้อยกว่า แต่ทั้งนี้เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่ากลุ่มของบุคคลที่มีมูลค่าของทรัพย์สินที่ถือครองน้อยกว่านั้นอาจจำเป็นต้องรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ รวมทั้งการดูแลตนเองในด้านต่าง ๆ ซึ่งอาจทำให้ผู้ที่มีมูลค่าของทรัพย์สินที่ถือครองน้อยกว่ามีการทำงานเพื่อสนองต่อความต้องการในส่วนนี้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานเพื่อการวิจัยว่าผู้สูงอายุที่มีทรัพย์สินที่ถือครองน้อยกว่ามีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่มีทรัพย์สินที่ถือครองมากกว่า

13) การเป็นสมาชิกกลุ่ม/ชมรม

การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของแต่ละบุคคลนั้นถือเป็นสิ่งหนึ่งที่ผลักดันให้บุคคลนั้นเกิดการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ในสังคม รวมทั้งยังเป็นการสร้างความรู้สึกทางใจ เช่น การไม่ถูกทอดทิ้ง หว่าแห้ว หรืออาจนำมาซึ่งรายได้ของแต่ละบุคคลด้วยก็ได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาในส่วนของรายได้นั้นการเป็นสมาชิกกลุ่มของผู้สูงอายุในบางครั้งเป็นการรวมกลุ่มในลักษณะของชุมชน หรือสมาชิกในสังคมในแหล่งที่ผู้สูงอายุคนนั้น ๆ อาศัยอยู่ และการรวมกลุ่มนี้นั้นยังมีการสร้างภาวะการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุด้วยเช่นกัน อันเนื่องมาจากการเชิญชวนระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม รวมทั้งการได้รับข้อมูลข่าวสารจากการเข้ามาเป็นสมาชิกของกลุ่ม/ชมรม ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานเพื่อการวิจัยว่า ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกกลุ่ม/ชมรมมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม/ชมรม

14) การอยู่ร่วมกับหลานโดยไม่มีพ่อแม่ของหลานอาศัยอยู่ด้วย

การที่ผู้สูงอายุนั้นได้อยู่อาศัยกับผู้อื่นนั้นจะช่วยให้ผู้สูงอายุไม่รู้สึกอ้างว้างหรือโดดเดี่ยว โดยเฉพาะหากผู้สูงอายุได้อาศัยอยู่ร่วมกับบุคคลร่วมสายเลือด หรือบุคคลที่มาจากครอบครัวเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามในการอยู่อาศัยร่วมกับผู้อื่นของผู้สูงอายุนั้นอาจมีผลต่อการรับผิดชอบต่อการดำรงชีพ รวมทั้งค่าใช้จ่ายต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ต้องอาศัยอยู่ร่วมกับหลาน (บุตรของบุตร) ของผู้สูงอายุที่ไม่มีพ่อแม่ของหลานอาศัยอยู่ด้วย เนื่องจากการที่ไม่มีพ่อแม่ของหลานอาศัยอยู่ไม่ว่าจะมีสาเหตุมาจากการที่พ่อแม่ของหลานต้องไปทำงาน หรือย้ายไปอาศัยในสถานที่อื่นซึ่งไม่ใช่สถานที่เดียวกันกับผู้สูงอายุ หรือการที่พ่อแม่ของหลานเสียชีวิต ซึ่งจากเหตุต่าง ๆ เหล่านี้นับว่าส่งผลต่อการรับผิดชอบในการเลี้ยงดูหลานของผู้สูงอายุ และเมื่อมีภาระหน้าที่ หรือความรับผิดชอบที่จะต้องเลี้ยงดูหลานของผู้สูงอายุจึงทำให้ผู้สูงอายุนั้นจำเป็นที่จะต้องมียาได้เพื่อมาเกื้อหนุนในส่วนนี้ ดังนั้นเมื่อผู้สูงอายุที่ต้องอาศัยอยู่ร่วมกับหลานโดยที่ไม่มีพ่อแม่ของหลานอาศัยอยู่ด้วยความจำเป็นที่จะต้องหารายได้ การทำงานก็อาจเป็นวิธีการหนึ่งของผู้สูงอายุใช้เป็นวิธีการในการนำมาซึ่งรายได้ ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานเพื่อการวิจัยว่า ผู้สูงอายุที่ต้องอาศัยอยู่ร่วมกับหลานโดยไม่มีพ่อแม่ของหลานอาศัยอยู่ด้วยมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้อาศัยอยู่ร่วมกับหลาน

15) การให้เงินแก่บุตรของบุตรของผู้สูงอายุ

การให้เงินแก่บุตรของบุตรของผู้สูงอายุนั้นเป็นการสร้างภาระอย่างหนึ่งให้แก่ตัวของผู้สูงอายุเอง ซึ่งหากผู้สูงอายุนั้นต้องเป็นผู้ที่ต้องดูแลบุตรของบุตรด้วยตนเองแล้ว จึงจะต้องมียาได้เพื่อนำมาสนับสนุนการดำรงชีพ ทั้งตัวของผู้สูงอายุ และตัวบุตรของบุตรของผู้สูงอายุด้วย ทั้งนี้จากการศึกษาของสมรักษ์ รักษาทรัพย์และคณะ (สมรักษ์ รักษาทรัพย์ และคณะ, 2551) พบว่าการเพิ่ม

จำนวนบุคคลที่ต้องรับผิดชอบมีผลต่อการตัดสินใจที่จะทำงานหรือไม่ทำงานของผู้สูงอายุ ขณะที่การศึกษาของเฉลิมพล แจ่มจันทร์ (เฉลิมพล แจ่มจันทร์, 2553) พบว่า การทำงานของผู้สูงอายุนั้นสามารถนำรายได้ที่ได้จากการทำงานนั้นมาให้ความช่วยเหลือแก่หลานของผู้สูงอายุได้ด้วย ส่วนการศึกษาของ สุกัญญา วชิรเพชรปราณี (สุกัญญา วชิรเพชรปราณี, 2553) พบว่าผู้สูงอายุบางรายมีบทบาทในการเลี้ยงดูหลานเนื่องจากบุตรต้องไปทำงาน และผู้สูงอายุจะรู้สึกอบอุ่นใจทุกครั้งที่มีบุตรหลานอยู่ใกล้ๆ ถึงแม้ว่าการดูแลบุตรหลานจะเป็นการเพิ่มภาระหน้าที่ให้ก็ตาม แต่ผู้สูงอายุก็มีความยินดีที่จะดูแลบุตรหลาน ทั้งนี้เพราะผู้สูงอายุส่วนมากมีความคาดหวังต่อลูกหลานเพื่อเป็นที่พึ่งทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

จากผลการวิจัยพบว่าการทำงานของผู้สูงอายุนั้นการที่ผู้สูงอายุมีภาระที่ต้องรับผิดชอบในการดูแลสมาชิกต่าง ๆ ทำให้ผู้สูงอายุต้องหารายได้เพื่อนำมาเกื้อหนุนการสนับสนุนในส่วนเหล่านี้ ดังนั้นจึงทำให้ผู้สูงอายุจำต้องทำงานเพื่อนำมาซึ่งรายได้ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานเพื่อการวิจัยว่า ผู้สูงอายุที่ต้องดูแลบุตรของบุตรมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ต้องดูแลบุตรของบุตร

16) การให้การเกื้อหนุนทางการเงินกับบุตร

การให้การเกื้อหนุนทางการเงินกับบุตรของผู้สูงอายุนั้นอาจเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้ผู้สูงอายุต้องทำงาน หรือไม่ทำงาน ทั้งนี้เนื่องจากผู้สูงอายุที่ต้องให้การเกื้อหนุนทางการเงินแก่บุตรของตนนั้นจำเป็นที่จะต้องมียาได้ต่าง ๆ เพื่อนำมาสนับสนุน หรือจุนเจือแก่ความต้องการของตนเองและบุตรในส่วนนี้ ทั้งนี้จากการศึกษาของเฉลิมพล แจ่มจันทร์ (เฉลิมพล แจ่มจันทร์, 2553) พบว่าการทำงานของผู้สูงอายุนั้นสามารถนำรายได้มาสนับสนุน หรือมอบให้แก่บุตรของตนได้

จากการศึกษาข้างต้นพบว่าการให้การเกื้อหนุนทางการเงินกับบุตรของผู้สูงอายุนั้นพบว่าหากผู้สูงอายุนั้นมีการให้การเกื้อหนุนทางการเงินกับบุตรจะทำให้ผู้สูงอายุนั้นต้องทำงานเนื่องจากเป็นการหารายได้ หรือสร้างรายได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานเพื่อการวิจัยว่า ผู้สูงอายุที่ให้การเกื้อหนุนทางการเงินกับบุตรมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้ให้การเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตร

17) การได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตร

การได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตรของผู้สูงอายุเป็นวิธีการหนึ่งที่ยังทำให้ผู้สูงอายุยังคงมียาได้อยู่ โดยผู้สูงอายุที่ได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตรนั้นอาจไม่มีความจำเป็นต้องทำงาน เนื่องจากมียาได้ที่ได้รับอยู่แล้ว ขณะที่ผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้ที่ได้รับจากช่องทางนี้อาจทำให้ผู้สูงอายุนั้น ๆ ต้องทำงานเพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้เพื่อใช้ในการดำรงชีพ ทั้งนี้จาก

การศึกษาของสฤฎญา วชิรเพชรปราณี (สฤฎญา วชิรเพชรปราณี, 2553) พบว่ารายได้ของผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่มาจากเงินที่ได้รับจากลูกหลาน ขณะที่บางส่วนของผู้สูงอายุยังคงต้องประกอบอาชีพ เนื่องจากบุตรจะให้เงินผู้สูงอายุบ้างแต่ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของผู้สูงอายุ หรือไม่ได้ให้เงินแก่ผู้สูงอายุ ดังนั้นจึงทำให้ผู้สูงอายุบางส่วนต้องทำงานเพื่อหารายได้เพิ่ม ซึ่งจากข้างต้นนั้นดังนั้น ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานเพื่อการวิจัยว่า ผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตรมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่ได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตร

18) ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ

สุขภาพของแต่ละบุคคลนั้นเป็นสิ่งที่กำหนดความสามารถในการดำรงชีวิตของบุคคลแต่ละคน และในแต่ละวัยของประชากรนั้นก็มีความแตกต่างกัน เช่นในวัยเด็กนั้นอาจเป็นช่วงที่ร่างกายกำลังสร้างความแข็งแรง และเมื่อสร้างความแข็งแรงได้ในระดับหนึ่งแล้วภาวะสุขภาพต่าง ๆ ก็แข็งแรงขึ้น เมื่อเข้าสู่วัยแรงงาน ซึ่งถือว่าเป็นช่วงที่มนุษย์กำลังใช้ความแข็งแรงของร่างกายในการเสริมสร้างความมั่นคงในด้านต่าง ๆ ของตนเอง แต่เมื่อเข้าสู่ผู้สูงอายุภาวะสุขภาพของแต่ละบุคคลนั้นอาจลดลง ซึ่งภาวะสุขภาพนี้เองเป็นสิ่งที่บ่งชี้ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้สูงอายุต่อไป และเมื่อพิจารณาในด้านของการทำงานก็เช่นเดียวกัน พบว่าภาวะสุขภาพนั้นจะส่งผลต่อการทำงานของผู้สูงอายุโดยจากการศึกษาของ Zdenka Simova (Simova, 2008) ซึ่งศึกษาเรื่องการทำงานหรือไม่ทำงาน:แรงกระตุ้นในการทำงานหลังจากเข้าสู่วัยเกษียณ พบว่า สุขภาพและเงื่อนไขทางกายภาพของบุคคลเป็นสาเหตุหลักในการเลือกที่จะทำงานเมื่อเข้าสู่วัยเกษียณ ขณะที่การศึกษาของกาญจนา ตั้งชลทิพย์ และคณะ (กาญจนา ตั้งชลทิพย์ และคณะ, 2550) ซึ่งศึกษาเรื่อง ทำงานและทำงาน เพื่อความรู้สึกลับมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุพบว่าภาวะสุขภาพ หรือการเจ็บป่วยนั้นเป็นสิ่งที่สร้างความกังวลให้กับผู้สูงอายุ เนื่องจากหากภาวะสุขภาพไม่ดี หรือเกิดการเจ็บป่วยก็ไม่สามารถทำงานอันนำมาซึ่งรายได้ได้ ส่วนการศึกษาของการศึกษาของนงนุช สุนทรชวกานต์ และคณะ (นงนุช สุนทรชวกานต์, 2553) พบว่า ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดีตั้งแต่วัยเด็กเพื่อให้มีสมรรถนะที่จะยังคงทำงานได้แม้จะเป็นวัยสูงอายุขณะที่การศึกษาของ Poole et al (Poole et al, 2005) พบว่าการที่แต่ละบุคคลจะเลือกทำงานต่อไปนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านสุขภาพเป็นสำคัญ โดยผู้ที่มีปัญหาสุขภาพ หรือสุขภาพไม่เอื้อต่อการทำงาน บุคคลนั้นจะเลือกที่จะไม่ทำงาน นอกจากนี้จากการศึกษาของ Tony Maltby (Maltby, 2006) พบว่าบุคคลที่มีภาวะทุพพลภาพ หรือภาวะสุขภาพไม่ดีนั้นเลือกที่จะผลัดตนเองออกจากตลาดแรงงาน

จากการวิจัยข้างต้นพบว่าภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุนั้นส่งผลต่อการทำงานของผู้สูงอายุ โดยผู้ที่มีภาวะสุขภาพที่ดีกว่าจะมามีการทำงานมากกว่าผู้ที่มีภาวะสุขภาพไม่ดี ทั้งนี้เนื่องจากผู้ที่มีภาวะสุขภาพดีนั้นมีโอกาสที่จะมีกำลังกาย และการเคลื่อนไหว ความตั้งใจกระบวนกรคิด วิเคราะห์

ต่าง ๆ ได้ดีกว่าผู้ที่มีภาวะสุขภาพ ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานเพื่อการวิจัยว่า ผู้สูงอายุที่มีภาวะสุขภาพดีมีโอกาที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่มีภาวะสุขภาพแย่กว่า

1.5 กรอบแนวคิดของการศึกษา

จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการทำของผู้สูงอายุในประเทศไทยโดยมีตัวแปรตามคือการทำงานของผู้สูงอายุ และมีตัวแปรอิสระซึ่งแบ่งเป็นปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

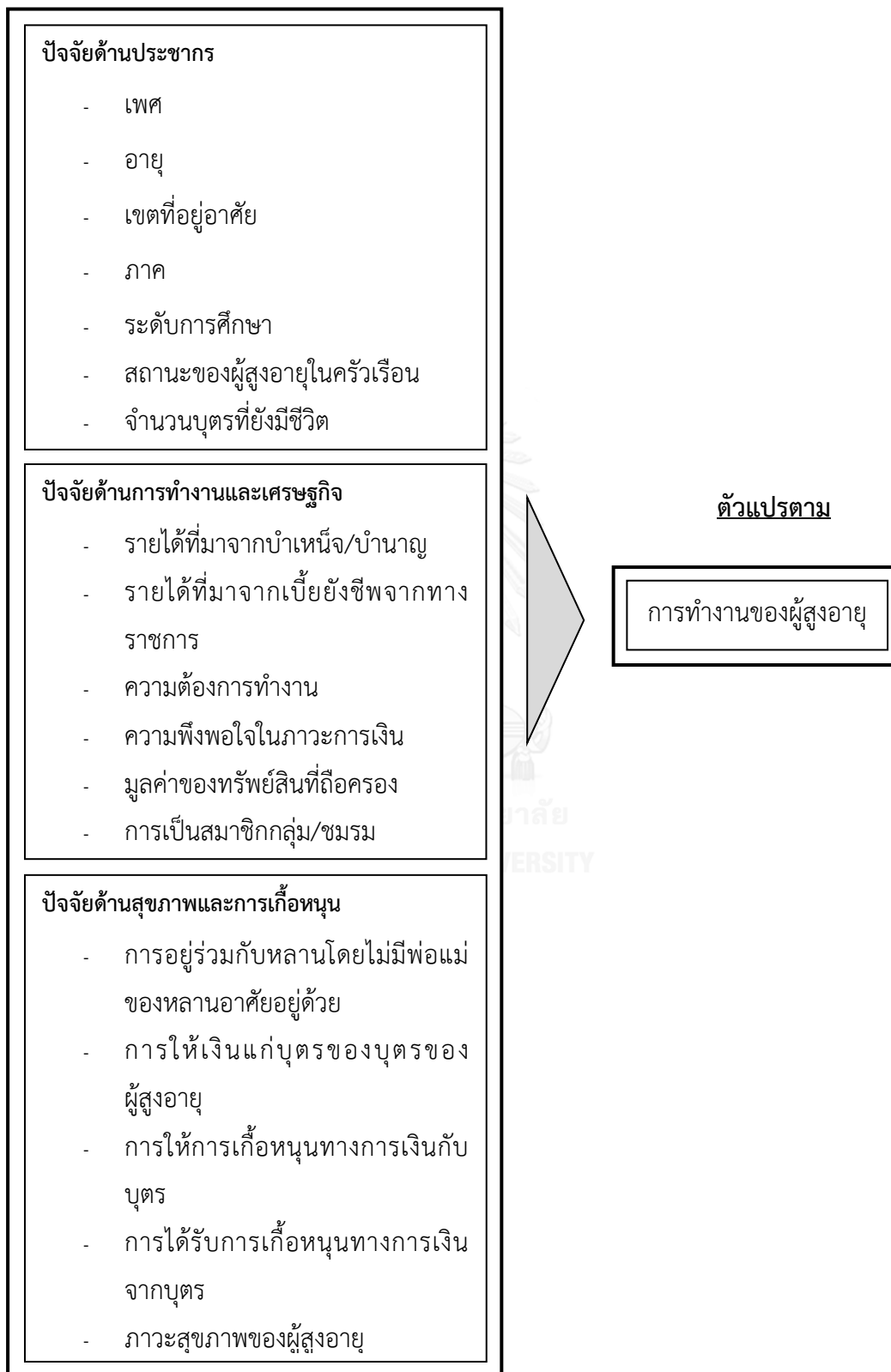
1) ปัจจัยด้านประชากร ประกอบด้วย เพศ อายุ เขตที่อยู่อาศัย ภาค ระดับการศึกษา สถานะของผู้สูงอายุในครัวเรือนและจำนวนบุตรที่ยังมีชีวิต

2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย รายได้ที่มาจากบำเหน็จ/บำนาญ รายได้ที่มาจากเบี้ยยังชีพจากทางราชการ ความต้องการทำงาน ความพึงพอใจในภาวะการเงิน จำนวนทรัพย์สินที่ถือครอง และการเป็นสมาชิกกลุ่ม/ชมรม

3) ปัจจัยด้านสุขภาพและการเกื้อหนุน ประกอบด้วย การอยู่ร่วมกับหลานโดยไม่มีพ่อแม่ของหลานอาศัยอยู่ด้วย การให้เงินแก่บุตรของบุตรของผู้สูงอายุ การให้การเกื้อหนุนทางการเงินกับบุตร การได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตร และภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษาเรื่องการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย

ตัวแปรอิสระ

1.6 สมมติฐานของการศึกษา

การศึกษาเรื่องการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีการกำหนดสมมติฐานหลัก และสมมติฐานรองดังนี้

สมมติฐานหลัก

ปัจจัยด้านประชากร ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านสุขภาพและการเกื้อหนุนมีผลต่อการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย

สมมติฐานรอง

1. ผู้สูงอายุเพศชายมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุเพศหญิง
2. ผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยกว่ามีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า
3. ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล
4. ผู้สูงอายุที่อยู่ในภาคใต้มีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในภาคอื่น ๆ
5. ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่ามีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงกว่า
6. ผู้สูงอายุที่มีสถานะเป็นหัวหน้าครัวเรือนมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในสถานะอื่นๆ
7. ผู้สูงอายุที่มีจำนวนบุตรที่ยังมีชีวิตน้อยกว่ามีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่มีจำนวนบุตรที่ยังมีชีวิตมากกว่า
8. ผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้จากบำเหน็จ/บำนาญมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้จากบำเหน็จ/บำนาญ
9. ผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้จากเบี้ยยังชีพจากราชการมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้จากเบี้ยยังชีพจากราชการ
10. ผู้สูงอายุที่มีความต้องการทำงานมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีความต้องการทำงาน
11. ผู้สูงอายุที่มีความพึงพอใจในภาวะการเงินน้อยกว่ามีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่มีความพึงพอใจในภาวะการเงินมากกว่า
12. ผู้สูงอายุที่มีทรัพย์สินที่ถือครองน้อยกว่ามีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่มีทรัพย์สินที่ถือครองมากกว่า

13. ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกกลุ่ม/ชมรมมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม/ชมรม
14. ผู้สูงอายุที่ต้องอาศัยอยู่ร่วมกับหลานโดยไม่มีพ่อแม่ของหลานอาศัยอยู่ด้วยมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้อาศัยอยู่ร่วมกับหลาน
15. ผู้สูงอายุที่ต้องให้เงินแก่บุตรของบุตรมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ต้องให้เงินแก่บุตรของบุตร
16. ผู้สูงอายุที่ให้การเกื้อหนุนทางการเงินกับบุตรมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้ให้การเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตร
17. ผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตรมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่ได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตร
18. ผู้สูงอายุที่มีภาวะสุขภาพดีมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่มีภาวะสุขภาพแย่กว่า

1.7 ประโยชน์ที่ได้รับ

จากการศึกษาเรื่องการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงสภาพการทำงานของผู้สูงอายุ รวมทั้งปัจจัยที่มีผลต่อการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย ซึ่งผลการศึกษาที่ได้รับนำไปสู่การหาแนวทางในการกำหนดนโยบาย การเตรียมพร้อมรับมือต่อการทำงานของผู้สูงอายุ รวมถึงการเตรียมการต่อการจัดสวัสดิการต่าง ๆ ที่เหมาะสมให้แก่ผู้สูงอายุในการทำงานในอนาคตต่อไป

บทที่ 2

ระเบียบวิธีวิจัย

2.1 แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาเรื่องการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยนำข้อมูลจากโครงการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2554 ซึ่งดำเนินการสำรวจและเก็บข้อมูลโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติมาใช้ในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล

2.2 การเลือกประชากรและตัวอย่าง

สำหรับการศึกษาเรื่องการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากโครงการสำรวจผู้สูงอายุ โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้หลักเกณฑ์ในการเลือกประชากรและตัวอย่าง ตามสำนักงานสถิติแห่งชาติ โดยอธิบายได้ดังนี้

2.2.1 การเลือกตัวอย่าง

การเลือกตัวอย่างการสำรวจผู้สูงอายุ พ.ศ. 2554 โดยสำนักงาน สถิติแห่งชาติ (2551) มีแผนการสุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นแบบ Stratified Two – Stage Sampling โดยมีจังหวัดเป็นสตราตัม ชุมชมอาคาร(ในเขตเทศบาล)และหมู่บ้าน(นอกเขตเทศบาล)เป็นหน่วยตัวอย่างขั้นที่หนึ่งครัวเรือนส่วนบุคคลเป็นหน่วยตัวอย่างขั้นที่สอง

สำหรับการจัดสตราตัม จัดให้จังหวัดเป็นสตราตัมซึ่งมีทั้งสิ้น 76 สตราตัมและในแต่ละสตราตัมได้ทำการแบ่งออกเป็น 2 สตราตัมย่อยตามลักษณะการปกครองของกรมการปกครองคือในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล

การเลือกตัวอย่างขั้นที่หนึ่ง

จากแต่ละสตราตัมย่อยหรือแต่ละเขตการปกครองได้ทำการเลือกชุมชนอาคาร / หมู่บ้าน ตัวอย่างอย่างอิสระต่อกันโดยให้ความน่าจะเป็นในการเลือกเป็นปฏิภาคกับจำนวนครัวเรือนของชุมชน

อาคาร / หมู่บ้านนั้นๆ ได้จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 5,793 ชุมรมอาคาร / หมู่บ้านจากทั้งสิ้นจำนวน 109,966 ชุมรมอาคาร / หมู่บ้านซึ่งกระจายไปตามภาคและเขตการปกครอง

การเลือกตัวอย่างขั้นที่สอง

ในขั้นนี้เป็นการเลือกครัวเรือนตัวอย่างจากครัวเรือนส่วนบุคคลทั้งสิ้นในบัญชีรายชื่อครัวเรือน ซึ่งได้จากการนับจุดในแต่ละชุมรมอาคาร/หมู่บ้านตัวอย่าง ด้วยวิธีการสุ่มอย่างมีระบบ โดยกำหนดขนาดตัวอย่างเป็นดังนี้คือ

ในเขตเทศบาล : กำหนด 15 ครัวเรือนตัวอย่างต่อชุมรมอาคาร

นอกเขตเทศบาล : กำหนด 12 ครัวเรือนตัวอย่างต่อหมู่บ้าน

2.2.2 ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

จากข้อมูลการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2554 พบว่ามีจำนวนประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป จำนวนทั้งสิ้น 62,840 รายแต่อย่างไรก็ตามสำหรับการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปที่ยังอาศัยอยู่ในประเทศไทย

ทั้งนี้เนื่องจากการนำข้อมูลจากโครงการสำรวจดังกล่าวมาใช้ อาจมีความคลาดเคลื่อนในเรื่องการกระจายตัวของกลุ่มตัวอย่าง ดังนั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาทำการถ่วงน้ำหนักของข้อมูลให้มีความเหมาะสมมากขึ้นโดยใช้วิธีการ Normalized weights ซึ่งการถ่วงน้ำหนักนี้จะทำให้การกระจายตัวของกลุ่มตัวอย่างมีความใกล้เคียงกับประชากรได้ดีมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามนอกจากการเลือกประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปและการถ่วงน้ำหนักของข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลที่มีความผิดพลาด และเมื่อทำการตรวจสอบข้อมูลเป็นที่เรียบร้อยแล้วพบว่าได้ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาทั้งสิ้น 33,360 ราย

2.3 นิยามศัพท์

ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป

การทำงานของผู้สูงอายุ หมายถึง การประกอบกิจกรรมของผู้สูงอายุ และสภาพการทำงานรวมทั้งจำนวนปีที่ทำงานของผู้สูงอายุ

2.4 นิยามตัวแปร

สำหรับการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย ผู้วิจัยได้นิยามตัวแปรตาม และตัวแปรอิสระดังต่อไปนี้

2.4.1 ตัวแปรตาม

การทำงานของผู้สูงอายุ หมายถึง การทำงานหรือไม่ทำงานของผู้สูงอายุในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์ โดยที่การทำงานนั้นอาจนำมาซึ่งค่าตอบแทนหรือไม่ได้รับค่าตอบแทน และรวมถึงการทำงานทั้งในระบบและนอกระบบของผู้สูงอายุ โดยได้จากข้อคำถาม A11 “ในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์...(ชื่อ)...ทำงานอะไร” มีระดับการวัดแบบจัดกลุ่ม แบ่งกลุ่ม (nominal scales) โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

- ทำงาน
- ไม่ทำงาน

นอกจากนี้การอธิบายการทำงานของผู้สูงอายุนั้นสามารถอธิบายการทำงานของผู้สูงอายุในประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในลักษณะการทำงานของผู้สูงอายุให้มากขึ้น ซึ่งอธิบายโดยผ่านลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. สถานภาพการทำงานของผู้สูงอายุ ได้จากข้อคำถาม OP16 “ในระหว่าง 7 วันก่อนวันสัมภาษณ์ ... (ชื่อ)... ทำงานในฐานะอะไร”
2. จำนวนปีที่ทำงาน ได้จากข้อคำถาม OP17 “...(ชื่อ)...ทำอาชีพนี้ติดต่อกันมานานกี่ปีแล้ว”

2.4.2 ตัวแปรอิสระ

การศึกษานี้ผู้วิจัยได้แบ่งตัวแปรอิสระออกเป็น 3 ปัจจัย ประกอบด้วยปัจจัยด้านประชากร ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านสุขภาพและการเกื้อหนุน ซึ่งมีตัวแปรอิสระและรายละเอียดของแต่ละปัจจัยดังนี้

1. ปัจจัยด้านประชากร

ปัจจัยด้านประชากรประกอบด้วยตัวแปรอิสระ 7 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรเพศ อายุ เขตที่อยู่อาศัย ภาค ระดับการศึกษา สถานะของผู้สูงอายุในครัวเรือน และจำนวนบุตรที่ยังมีชีวิต ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) เพศ หมายถึง เพศกำเนิดของผู้สูงอายุซึ่งเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ได้จากข้อคำถาม A4 มีระดับการวัดแบบแบ่งกลุ่ม (nominal scale) โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

- ชาย
- หญิง

2) อายุ หมายถึง อายุเต็มปีของผู้สูงอายุซึ่งเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ได้จากข้อคำถาม A5 มีระดับการวัดแบบอัตราส่วน (ratio)

3) เขตที่อยู่อาศัย หมายถึง ประเภทของเขตที่ผู้ให้สัมภาษณ์อยู่อาศัย ณ วันสัมภาษณ์ ได้จากข้อคำถามข้อ 4 มีระดับการวัดแบบแบ่งกลุ่ม (nominal scale) โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

- ในเขตเทศบาล หมายถึง พื้นที่ในเขตเทศบาลนคร เทศบาลเมือง และสุขาภิบาลหรือเทศบาลตำบล

- นอกเขตเทศบาล หมายถึง พื้นที่นอกเขตเทศบาลและนอกเขตสุขาภิบาลทั้งหมด

4) ภาค หมายถึง ภาคที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ ณ วันสัมภาษณ์ ได้จากข้อคำถาม 1 มีระดับการวัดแบบแบ่งกลุ่ม (nominal scale) โดยแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม คือ

- กรุงเทพมหานคร
- กลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร)
- เหนือ
- ตะวันออกเฉียงเหนือ
- ใต้

5) ระดับการศึกษา หมายถึง จำนวนการศึกษาของผู้สูงอายุซึ่งเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ได้รับการศึกษาสูงสุด ณ วันให้สัมภาษณ์ ได้จากข้อคำถาม A8 “... (ชื่อ)... จบการศึกษาสูงสุดระดับใด ” มีระดับการวัดแบบจัดอันดับ (ordinal scale) โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

- ไม่ได้ศึกษา
- ประถมศึกษา
- มัธยมศึกษา
- ตั้งแต่อนุปริญญาขึ้นไป

6) สถานะของผู้สูงอายุในครัวเรือน หมายถึง บทบาทหรือสถานะของผู้สูงอายุในครัวเรือนที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ โดยได้จากคำถามข้อ OP45 “... (ชื่อ)... อยู่ในครัวเรือนนี้ในสถานะใด ” มีระดับการวัดแบบแบ่งกลุ่ม (nominal scale) โดยแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม คือ

- หัวหน้าครัวเรือน
- สามีหรือภรรยาของหัวหน้าครัวเรือน

- บิดาหรือมารดาของหัวหน้าครัวเรือน
- ญาติ
- ผู้อาศัย

7) จำนวนบุตรที่ยังมีชีวิตหมายถึง จำนวนบุตรของผู้สูงอายุทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุเป็นผู้ให้กำเนิด หรือบุตรบุญธรรม ได้จากคำถามข้อ OP1 “... (ชื่อ)... มีบุตรที่ยังมีชีวิตอยู่กี่คน” และ OP4 “... (ชื่อ)... มีบุตรเลี้ยงและบุตรบุญธรรมที่ยังมีชีวิตอยู่กี่คน” มีระดับการวัดแบบอัตราส่วน

2. ปัจจัยด้านการทำงานและเศรษฐกิจ

ปัจจัยด้านการทำงานและเศรษฐกิจประกอบด้วยตัวแปรอิสระ 6 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรรายได้ที่มาจากบำเหน็จ/บำนาญ รายได้ที่มาจากเบี้ยยังชีพจากทางราชการ ความต้องการทำงาน ความพึงพอใจในภาวะการเงิน จำนวนทรัพย์สินที่ถือครอง และการเป็นสมาชิกกลุ่ม/ชมรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) รายได้ที่มาจากบำเหน็จ/บำนาญ หมายถึง รายได้ในการเลี้ยงชีพตนเอง หรือครอบครัวของผู้สูงอายุ อันได้รับเงินจากบำเหน็จหรือบำนาญ ซึ่งเป็นผลประโยชน์มาจากการทำงานในช่วงวัยแรงงาน โดยได้จากคำถามข้อ OP 28 “ในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์...(ชื่อ)...มีรายได้หรือทรัพย์สินในการเลี้ยงชีพตนเอง / ครอบครัวจากแหล่งต่อไปนี้หรือไม่ (บำเหน็จ/บำนาญ)” โดยมีระดับการวัดแบบแบ่งกลุ่ม (nominal scale) โดยแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

- มี
- ไม่มี

2) รายได้ที่มาจากเบี้ยยังชีพจากทางราชการ หมายถึง รายได้ในการเลี้ยงชีพตนเอง หรือครอบครัวของผู้สูงอายุ อันได้รับเงินจากเบี้ยยังชีพที่ทางราชการจกสวัสดิการให้ โดยได้จากคำถามข้อ OP 29 “ในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์... (ชื่อ)...มีรายได้หรือทรัพย์สินในการเลี้ยงชีพตนเอง / ครอบครัวจากแหล่งต่อไปนี้หรือไม่ (เบี้ยยังชีพจากทางราชการ)” โดยมีระดับการวัดแบบแบ่งกลุ่ม (nominal scale) โดยแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

- มี
- ไม่มี

3) ความต้องการทำงาน หมายถึง ความต้องการของผู้สูงอายุที่จะทำงาน หรือไม่ทำงาน โดยได้จากคำถามข้อ OP18 “...(ชื่อ)...มีความต้องการทำงานหรือไม่” โดยมีระดับการวัดแบบแบ่งกลุ่ม (nominal scale) โดยแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

- ต้องการ
- ไม่ต้องการ

4) ความพึงพอใจในภาวะการเงินหมายถึง ความรู้สึกของผู้สูงอายุต่อภาวะทางการเงินของตนว่าพึงพอใจหรือไม่ต่อการดำรงชีพ โดยได้จากคำถามข้อ OP42 “... (ชื่อ)...พึงพอใจในภาวะการเงินของตนเพียงใด” โดยมีระดับการวัดแบบแบ่งกลุ่ม (nominal scale) โดยแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

- พอใจมาก
- พอใจ
- ไม่พอใจ

5) จำนวนทรัพย์สินที่ถือครองหมายถึง จำนวนทรัพย์สินทั้งหมดที่ผู้สูงอายุถือครองไม่ว่าจะเป็นสังหาริมทรัพย์ หรืออสังหาริมทรัพย์ ได้จากคำถามข้อ OP43 “... (ชื่อ)... มีการออม/สะสมเงิน/ทอง/ทรัพย์สิน (เช่น พันธบัตร/รถ/บ้าน/ที่ดิน/ออมในกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ฯลฯ) หรือไม่” โดยมีระดับการวัดแบบจัดอันดับ (ordinal scale) โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

- ไม่มีทรัพย์สินที่ถือครอง
- ต่ำกว่า 100,000 บาท
- ตั้งแต่ 100,000 -999,999 บาท
- ตั้งแต่ 1,000,000 บาทขึ้นไป

6) การเป็นสมาชิกกลุ่ม/ชมรม หมายถึง การเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือชมรมต่าง ๆ ของผู้สูงอายุไม่ว่าจะเป็นกลุ่ม/ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ กลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสหกรณ์/กลุ่มออมทรัพย์ หรือกลุ่มลูกเสือชาวบ้าน ได้จากคำถามข้อ OP160 –OP165 “ปัจจุบัน... (ชื่อ)... เป็นสมาชิกของกลุ่ม/ชมรมต่อไปหรือไม่” มีระดับการวัดแบบแบ่งกลุ่ม (nominal scale) โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

- เป็นสมาชิก
- ไม่เป็นสมาชิก

3. ปัจจัยด้านสุขภาพและการเกื้อหนุน

สำหรับปัจจัยด้านสุขภาพและการเกื้อหนุนประกอบด้วยตัวแปรอิสระ 5 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรการอยู่ร่วมกับหลานโดยไม่มีพ่อแม่ของหลานอาศัยอยู่ด้วย การให้เงินแก่บุตรของบุตรของผู้สูงอายุ การให้การเกื้อหนุนทางการเงินกับบุตร การได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตร และภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุโดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การอยู่ร่วมกับหลานโดยไม่มีพ่อแม่ของหลานอาศัยอยู่ด้วย หมายถึง การที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ร่วมกับหลาน (บุตรของบุตรของผู้สูงอายุ) โดยที่ไม่มีพ่อหรือแม่ของหลานอาศัยอยู่ร่วมกับ

ผู้สูงอายุ โดยได้จากคำถามข้อ OP66 “พ่อแม่ของบุตรของบุตรคนที่ตอบใน OP65 อาศัยอยู่ในบ้านหลังนี้ด้วยหรือไม่” มีระดับการวัดแบบจัดกลุ่ม (nominal scale) โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

- ไม่ได้อาศัย
- อาศัย

2) การให้เงินแก่บุตรของบุตรของผู้สูงอายุ หมายถึง การให้เงินก้อนหนึ่งเลี้ยงดูส่งเสียบุตรของบุตรคนที่อายุน้อยที่สุดของผู้สูงอายุ ได้จากคำถามข้อ OP68 “ใครเป็นหลักในการก้อนเงินเลี้ยงดูส่งเสียบุตรของบุตรคนที่อายุน้อยที่สุดที่ตอบใน OP65 ที่ทั้งพ่อและแม่ยังมีชีวิตอยู่ แต่ไม่ได้อาศัยอยู่ในบ้านนี้ หรือทั้งที่พ่อแม่เสียชีวิตแล้ว” มีระดับการวัดแบบจัดกลุ่ม (nominal scale) โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

- ให้
- ไม่ให้

3) การให้การก้อนเงินทางการเงินกับบุตร หมายถึง การให้การก้อนเงินจากผู้สูงอายุที่มอบให้แก่บุตร ทั้งบุตรที่อยู่ในครัวเรือน และอยู่นอกครัวเรือนของผู้สูงอายุ ได้จากคำถามข้อ OP72 “ในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์... (ชื่อ)...ให้เงินกับบุตรที่อยู่ในครัวเรือนหรือไม่” ถ้าให้ “ให้เป็นจำนวนเท่าใดต่อปี” และ OP73 “ในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์... (ชื่อ)...ให้เงินกับบุตรที่อยู่นอกครัวเรือนหรือไม่” ถ้าให้ “ให้เป็นจำนวนเท่าใดต่อปี” โดยมีระดับการวัดแบบแบ่งกลุ่ม (nominal scale) โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

- ไม่ให้
- ให้

4) การได้รับการก้อนเงินทางการเงินจากบุตร หมายถึง การที่ผู้สูงอายุได้รับเงินจากบุตรของตนเอง ไม่ว่าจะบุตรรายนั้นจะเป็นเพศอะไร และไม่ได้คำนึงว่าบุตรนั้นจะเป็นบุตรเลี้ยงหรือบุตรบุญธรรม โดยได้จากคำถามข้อ OP32 และ OP33 “ในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์...(ชื่อ)...มีรายได้หรือทรัพย์สินในการเลี้ยงชีพตนเอง / ครอบครัวจากแหล่งต่อไปนี้หรือไม่ (บุตรชาย/บุตรหญิง)” โดยมีระดับการวัดแบบแบ่งกลุ่ม (nominal scale) โดยแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

- ได้รับ
- ไม่ได้รับ

5) ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ หมายถึง ความรู้สึกต่อภาวะสุขภาพจากการประเมินตนเองของผู้สูงอายุว่าตนเองนั้นมีสุขภาพเป็นอย่างไรได้จากคำถามข้อ OP87 “ในระหว่าง 7 วันก่อนวันสัมภาษณ์... (ชื่อ)...รู้สึกว่าคุณภาพร่างกายของตนเองเป็นเช่นไร” โดยมีระดับการวัดแบบแบ่งกลุ่ม (nominal scale) โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

- ดี

- ปานกลาง

- ไม่ดี

ซึ่งในภาวะสุขภาพนี้ผู้วิจัยเลือกตามการแบ่งระดับการประเมินภาวะสุขภาพจากการประเมินด้วยตัวของผู้สูงอายุเอง อันอาจส่งผลต่อการเลือกที่จะทำงานหรือไม่ทำงานของผู้สูงอายุ

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

สำหรับการศึกษาเรื่องการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย ผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเป็น 2 ส่วนดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน โดยใช้การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ซึ่งนำเสนอลักษณะทั่วไปของประชากรที่เป็นตัวอย่าง แบ่งออกเป็นตัวแปรอิสระตามแต่ละปัจจัยดังนี้

1.1 ปัจจัยด้านประชากร ประกอบด้วย เพศ อายุ เขตที่อยู่อาศัย ภาค ระดับการศึกษา และสถานะของผู้สูงอายุในครัวเรือน

1.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจประกอบด้วยรายได้ที่มาจากบำเหน็จ/บำนาญ รายได้ที่มาจากเบี้ยยังชีพจากทางราชการ ความต้องการทำงาน ความพึงพอใจในภาวะการเงิน จำนวนทรัพย์สินที่ถือครอง และการเป็นสมาชิกกลุ่ม/ชมรม

1.3 ปัจจัยด้านสุขภาพและการเกื้อหนุนประกอบด้วย การอยู่ร่วมกับหลาน โดยไม่มีพ่อแม่ของหลานอาศัยอยู่ด้วย การให้เงินแก่บุตรของบุตรของผู้สูงอายุ การให้การเกื้อหนุนทางการเงินกับบุตร การได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตร และภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ

อย่างไรก็ตามตัวแปรตามสำหรับการศึกษาการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทยคือ การทำงานของผู้สูงอายุ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำตัวแปรอีก 2 ตัวแปร มาใช้ในการอธิบายเพื่อให้เข้าใจในรูปแบบหรือลักษณะการทำงานของผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น โดยตัวแปรที่นำมาอธิบายเพิ่มเติมนั้นประกอบด้วย สถานภาพการทำงานของผู้สูงอายุ และจำนวนปีที่ทำงาน

2. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการทำงานของผู้สูงอายุ โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน คือ

2.1 การวิเคราะห์การแปรผันสองทาง (Bivariate Analysis) โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกทวิภาค (Binary Logistic Regression Analysis) ในระดับสองตัวแปร ทั้งนี้เพื่อศึกษาว่าตัวแปรอิสระแต่ละตัวแปรนั้นมีผลต่อการทำงานของผู้สูงอายุหรือไม่ และแต่ละตัวแปรนั้นมีผลอยู่ในระดับใด

2.2 การวิเคราะห์การแปรผันหลายทาง (Multivariate Analysis) เพื่อศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ทั้งหมดที่มีผลต่อตัวแปรตาม โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกทวิภาค

2.6 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย ใช้ข้อมูลจากการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2554 ซึ่งดำเนินการเก็บข้อมูลโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ โดยการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษาประชากรตัวอย่างที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปและเป็นผู้ตอบแบบสอบถามหรือเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ด้วยตนเอง

2.7 ข้อยกเว้นของการศึกษา

เนื่องจากการศึกษาเรื่องการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากโครงการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2554 มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทำให้อาจพบว่าไม่สามารถศึกษาบางตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อการทำงานได้ ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากการนิยามหรือการศึกษาของตัวผู้วิจัยเอง

บทที่ 3

ผลการศึกษา

สำหรับการนำเสนอผลการศึกษาในบทที่ 3 นี้ผู้วิจัยได้แบ่งผลการศึกษาออกเป็น 4 ส่วนได้แก่

- 1) การอธิบายผลการศึกษาเกี่ยวกับการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทยโดยการนำตัวแปรเกี่ยวกับสภาพการทำงานของผู้สูงอายุ และจำนวนปีที่ทำงาน เข้ามาประกอบการอธิบายเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยในข้อที่ 1 ส่วนที่ 2) การรายงานผลการวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้จำแนกการอธิบายตามปัจจัยในแต่ละด้าน ส่วนที่ 3) การวิเคราะห์การแปรผันสองทาง และ 4) การวิเคราะห์การแปรผันหลายทาง

อย่างไรก็ตามในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากโครงการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2554 ซึ่งดำเนินการสำรวจและเก็บข้อมูลโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติมาใช้ในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้นั้นมาทำการถ่วงน้ำหนักของข้อมูลให้มีความเหมาะสมมากขึ้นโดยใช้วิธีการ Normalized weights ซึ่งการถ่วงน้ำหนักนี้จะทำให้การกระจายตัวของกลุ่มตัวอย่างมีความใกล้เคียงกับประชากรได้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้วิธีการในการถ่วงน้ำหนักของข้อมูลมีสูตรของการถ่วงน้ำหนักดังนี้

ค่าถ่วงน้ำหนักที่ใช้ในการศึกษา = $\frac{\text{จำนวนตัวอย่างที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป} * \text{ค่าถ่วงน้ำหนักในระดับประเทศ}}{\text{จำนวนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป}}$

โดยที่

จำนวนตัวอย่างที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป คือ จำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาที่เป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และเป็นผู้ตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดได้รับการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทั้งนี้ได้จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 33,360 ราย

ค่าถ่วงน้ำหนักในระดับประเทศ คือ ค่าถ่วงน้ำหนักในระดับประเทศที่สำนักงานสถิติแห่งชาติได้จัดทำไว้ในฐานข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

จำนวนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป คือ จำนวนประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปที่ได้รับจากการถ่วงน้ำหนักจาก 33,360 รายให้เป็นประชากรในระดับประเทศ โดยมีทั้งสิ้น 8,266,304 ราย

ทั้งนี้สามารถแทนค่าได้ดังนี้

$$\text{ค่าถ่วงน้ำหนักใหม่ของการศึกษา} = (33,360 * \text{wgt\_cwt}) / 8,266,304$$

ทั้งนี้เมื่อทำการถ่วงน้ำหนักใหม่เป็นที่เรียบร้อยแล้วยังคงพบว่าจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้มีจำนวนทั้งสิ้น 33,360 ราย ซึ่งมีจำนวนเท่ากับจำนวนที่ได้รับก่อนที่จะทำการถ่วงน้ำหนัก ทั้งนี้จากการถ่วงน้ำหนักนี้ผู้วิจัยได้นำไปใช้เป็นค่าถ่วงน้ำหนักในการศึกษา โดยผลการศึกษาที่ได้รับมีดังต่อไปนี้

3.1 การทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย

การทำงานของผู้สูงอายุ

จากการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุที่ไม่ทำงานมีสัดส่วนมากกว่าผู้สูงอายุที่ทำงาน กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่ไม่ทำงานมีร้อยละ 57.1 ขณะที่ผู้สูงอายุที่ทำงานมีร้อยละ 42.9 (ทั้งนี้จากสัดส่วนที่พบนั้นไม่สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้รับจากการรายงานประจำสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2554 เนื่องจากข้อมูลที่นำมาใช้นั้นเป็นข้อมูลที่มาจากฐานข้อมูลที่แตกต่างกัน)

สถานภาพการทำงานของผู้สูงอายุ

สถานภาพการทำงานของผู้สูงอายุในกลุ่มที่ทำงานพบว่า ผู้สูงอายุส่วนที่ประกอบธุรกิจของตนเองมีสัดส่วนที่สูงที่สุด (ร้อยละ 59.96) รองลงมาเป็นผู้สูงอายุที่ช่วยธุรกิจของครัวเรือน (ร้อยละ 22.2) ส่วนผู้สูงอายุที่มีสถานภาพการทำงานเป็นลูกจ้างเอกชนมีสัดส่วนสูงเป็นลำดับที่ 3 (ร้อยละ 12.0) ขณะที่ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพเป็นนายจ้าง ลูกจ้างรัฐบาล ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ สมาชิกของกรรวมกลุ่มผู้ผลิต และผู้ที่ไม่สามารถจำแนกสถานภาพการทำงานได้มีสัดส่วนในลำดับถัดมา (ร้อยละ 3.9, 1.5, 0.2, 0.2 และ 0.04 ตามลำดับ)

จำนวนปีที่ทำงาน

ผู้สูงอายุที่ทำงานมีอายุการทำงานโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 28.11 ปี โดยมีอายุการทำงานต่ำสุด 1 ปี และสูงที่สุด 60 ปี โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 17.75 ปี ทั้งนี้เมื่อจำแนกตามช่วงอายุการทำงานพบว่า ผู้สูงอายุที่ทำงานระหว่าง 1-10 ปี มีสัดส่วนของผู้ที่ทำงานสูงที่สุดร้อยละ 23.9 รองลงมามีอายุการทำงานระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 21.4 ขณะที่ผู้ที่มีอายุการทำงานระหว่าง 21-30 ปี และ 11-20 ปีมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันร้อยละ 19.6 และ 17.9 ตามลำดับ ขณะที่ผู้ที่มีอายุการทำงานระหว่าง 41-50 ปี, 51-60 ปี มีสัดส่วนในลำดับถัดมา (ร้อยละ 14.4 และ 2.8 ตามลำดับ)

3.2 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปรอิสระ

1. ปัจจัยด้านประชากร

1.1 เพศ

ผู้สูงอายุที่ตกเป็นตัวอย่างมีสัดส่วนของเพศหญิงมากกว่าเพศชาย (ร้อยละ 55.9 เปรียบเทียบกับร้อยละ 44.1)

1.2 อายุ

ผู้สูงอายุที่เป็นตัวอย่างมีอายุเฉลี่ย 69.22 ปี โดยมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 7.45 ปี ทั้งนี้ผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยที่สุดเท่ากับ 60 ปี ขณะที่ผู้สูงอายุที่มีอายุมากที่สุดเท่ากับ 117 ปี อย่างไรก็ตามเมื่อจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มตามช่วงอายุพบว่าผู้สูงอายุตอนต้นซึ่งมีอายุระหว่าง 60-69 ปีมีสัดส่วนมากที่สุด (ร้อยละ 57.9) รองลงมาเป็นผู้สูงอายุตอนกลางที่มีอายุระหว่าง 70-79 ปี (ร้อยละ 32.0) และผู้สูงอายุตอนปลายซึ่งมีอายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 10.1)

1.3 เขตที่อยู่อาศัย

ตัวอย่างในการศึกษารังนี้ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล โดยมีสัดส่วนของผู้อาศัย ร้อยละ 66.8 ขณะที่ผู้ที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลมีร้อยละ 33.2

1.4 ภาค

จากการศึกษาพบว่าตัวอย่างนั้นอาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด (ร้อยละ 34.5) รองลงมาอาศัยอยู่ในภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) ภาคเหนือ และภาคใต้ (ร้อยละ 23.2, 20.4 และ 12.3 ตามลำดับ) ขณะที่กรุงเทพมหานครนั้นเป็นภาคที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่น้อยที่สุด (ร้อยละ 9.6)

1.5 ระดับการศึกษา

ระดับการศึกษาของผู้ที่ตกเป็นตัวอย่างนั้นส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาและต่ำกว่า (ร้อยละ 77.6) รองลงมาเป็นผู้ที่ไม่ได้ศึกษา (ร้อยละ 11.8) ขณะที่ผู้ที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและตั้งแต่อนุปริญญาขึ้นไปมีสัดส่วนในลำดับรองลงมา (ร้อยละ 5.8 และ 4.8 ตามลำดับ)

1.6 สถานะของผู้สูงอายุในครัวเรือน

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่ทำการศึกษามีสถานะเป็นหัวหน้าครัวเรือน (ร้อยละ 61.5) รองลงมาสถานะเป็นสามีหรือภรรยาของหัวหน้าครัวเรือน (ร้อยละ 24.5) ขณะที่ผู้สูงอายุที่มีสถานะเป็นบิดาหรือมารดาของหัวหน้าครัวเรือน ญาติ และผู้อาศัยมีสัดส่วนรองลงมา (ร้อยละ 9.9, 3.8 และ 0.3 ตามลำดับ)

1.7 จำนวนบุตรที่ยังมีชีวิต

ตัวอย่างที่ทำการศึกษานั้นมีจำนวนบุตรที่ยังมีชีวิตโดยเฉลี่ยประมาณ 3 คน ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจำนวนสูงสุด และต่ำสุดของบุตรที่ยังมีชีวิตอยู่แล้วพบว่า ตัวอย่างที่ทำการศึกษานั้นมีจำนวนบุตรสูงสุดเท่ากับ 15 คน ขณะที่จำนวนบุตรต่ำสุดเท่ากับ 0 คน อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาตามช่วงของการมีบุตรแล้วพบว่าตัวอย่างส่วนใหญ่มีบุตรระหว่าง 1-5 คน (ร้อยละ 77.3) รองลงมาไม่มีบุตรตั้งแต่ 6-10 คน (ร้อยละ 16.1) ขณะที่ตัวอย่างที่ไม่มีบุตร และมีบุตรตั้งแต่ 11 คนขึ้นไปมีร้อยละ 6.2 และ 0.4 ตามลำดับ

2. ปัจจัยด้านการทำงานและเศรษฐกิจ

2.1 รายได้ที่มาจากบำเหน็จ/บำนาญ

ตัวแปรด้านรายได้ได้รับจากบำเหน็จ/บำนาญพบว่า ผู้สูงอายุที่เป็นตัวอย่างมีสัดส่วนของผู้ที่ไม่ได้รับบำเหน็จหรือบำนาญคิดเป็นร้อยละ 92.6 ขณะที่ผู้ที่ได้รับบำเหน็จ/บำนาญมีเพียงร้อยละ 7.4

2.1 รายได้ที่มาจากเบี้ยยังชีพจากทางราชการ พบว่า ผู้สูงอายุที่เป็นตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้โดยได้รับจากเบี้ยยังชีพจากทางราชการ (ร้อยละ 81.6) ขณะที่ผู้ที่ไม่มียาได้จากเบี้ยยังชีพจากทางราชการนั้นมีร้อยละ 18.4

2.3 ความต้องการทำงาน

สำหรับความต้องการทำงานของกลุ่มตัวอย่างนั้นพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ต้องการทำงาน โดยมีสัดส่วนของผู้ที่ไม่ต้องการทำงานสูงถึงร้อยละ 81.7 ขณะที่ผู้ที่ต้องการทำงานนั้นมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 18.3

2.4 ความพึงพอใจในภาวะการเงิน

ผู้สูงอายุที่เป็นตัวอย่างส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในภาวะการเงินของตนเองในระดับพอใจ (ร้อยละ 71.4) รองลงมาเป็นผู้ที่ไม่พอใจในภาวะการเงินของตน (ร้อยละ 23.1) ขณะที่ผู้ที่มีความพึงพอใจในภาวะการเงินของตนในระดับพอใจมากมีเพียงร้อยละ 5.5

2.5 จำนวนทรัพย์สินที่ถือครอง

ในด้านจำนวนทรัพย์สินที่ถือครองนั้นพบว่ามากกว่าครึ่งหนึ่งของตัวอย่างไม่มีทรัพย์สินที่ตนเองนั้นถือครองอยู่ (ร้อยละ 65.5) ขณะที่ผู้ที่มีทรัพย์สินที่ถือครองตั้งแต่ 100,000-999,999 บาทมีสัดส่วนในลำดับถัดมา (ร้อยละ 17.5) ส่วนผู้ที่มีทรัพย์สินที่ตนเองถือครองต่ำกว่า 100,000 บาท และมากกว่า 1,000,000 บาท มีสัดส่วนในลำดับถัดมา คือ ร้อยละ 11.9 และ 5.1 ตามลำดับ

2.6 การเป็นสมาชิกกลุ่ม/ชมรม

มากกว่าครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุที่เป็นตัวอย่างเป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรม (ร้อยละ 64.9) ขณะที่ผู้ที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรมนั้นมีร้อยละ 35.1

3. ปัจจัยด้านสุขภาพและการเกื้อหนุน

3.1 การอยู่ร่วมกับหลานโดยไม่มีพ่อแม่ของหลานอาศัยอยู่ด้วย

จากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุที่อยู่ร่วมกับหลานและโดยไม่มีพ่อแม่ของหลานอาศัยอยู่ด้วยมีร้อยละ 15.7 ขณะที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ร้อยละ 84.3 อยู่ร่วมกับหลานโดยมีพ่อแม่ของหลานอาศัยอยู่ด้วยหรือไม่มีหลานอาศัยอยู่ด้วย

3.2 การให้เงินแก่บุตรของบุตรของผู้สูงอายุ

จากการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นผู้ที่ให้เงินแก่บุตรของบุตรของผู้สูงอายุ (ร้อยละ 97.1) แต่อย่างไรก็ตามพบว่าผู้สูงอายุส่วนหนึ่งเป็นผู้ที่ให้เงินแก่บุตรของบุตรของตนเอง (ร้อยละ 2.9)

3.3 การให้การเกื้อหนุนทางการเงินกับบุตร

จากการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้ให้การเกื้อหนุนทางการเงินกับบุตรมีสูงถึงร้อยละ 85.7 ส่วนผู้สูงอายุที่ให้การเกื้อหนุนทางการเงินกับบุตรมีร้อยละ 14.3

3.4 การได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตร

ผู้สูงอายุที่ได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตรมีร้อยละ 78.7 ขณะที่ผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตรมีร้อยละ 21.3

3.5 ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ

ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ จากการศึกษพบว่าผู้สูงอายุที่มีภาวะสุขภาพอยู่ในระดับดีและปานกลางมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 42.7 และ ร้อยละ 41.5 ตามลำดับ ขณะที่ผู้ที่มีภาวะสุขภาพไม่ดีมีร้อยละ 15.8

ตารางที่ 3.1 การกระจายร้อยละของตัวแปรตาม ตัวแปรที่นำมาอธิบายเพิ่มเติม ลักษณะทั่วไปของประชากร จำแนกตามปัจจัยด้านประชากร ปัจจัยด้านปัจจัยด้านการทำงานและเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านสุขภาพและการเกื้อหนุน

รายการ	ร้อยละ	จำนวน
ตัวแปรตาม		
การทำงานของผู้สูงอายุ		
ทำงาน	42.9	14,303
ไม่ทำงาน	57.1	19,057
รวม	100.0	33,360
ตัวแปรที่นำมาอธิบายเพิ่มเติม		
สถานภาพการทำงานของผู้สูงอายุ*		
นายจ้าง	3.9	506
ผู้ประกอบการธุรกิจของตนเอง	59.96	7,700
ช่วยธุรกิจของครัวเรือน	22.2	2,854
ลูกจ้างรัฐบาล	1.5	189
ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ	0.2	23
ลูกจ้างเอกชน	12.0	1,536
สมาชิกของการรวมกลุ่มผู้ผลิต	0.2	26
ผู้ที่ไม่สามารถจำแนกสถานภาพการทำงานได้	0.04	5
รวม	100.0	12,840

*คำนวณโดยคิดจากการนำผู้สูงอายุที่ทำงานในรอบ 7 วันก่อนวันสัมภาษณ์เป็นฐานในการวิเคราะห์

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

รายการ	ร้อยละ	จำนวน
จำนวนปีที่ทำงาน*		
1 – 10 ปี	23.9	3,015
11 – 20 ปี	17.9	2,266
21 – 30 ปี	19.6	2,476
31 – 40 ปี	21.4	2,705
41 – 50 ปี	14.4	1,814
51 – 60 ปี	2.8	355
รวม	100.0	12,631
อายุการทำงานเฉลี่ย 28.11 ปี	อายุการทำงานต่ำสุด 1 ปี	
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 17.75	อายุการทำงานสูงสุด 60 ปี	
ตัวแปรอิสระ		
ปัจจัยด้านประชากร		
เพศ		
ชาย	44.1	14,714
หญิง	55.9	18,646
รวม	100.0	33,360
อายุ		
60 – 69 ปี	57.9	19,307
70 – 79 ปี	32.0	10,674
80 ปีขึ้นไป	10.1	3,380
รวม	100.0	33,360
อายุเฉลี่ย 69.22 ปี	อายุต่ำสุด 60 ปี	
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 7.45	อายุสูงสุด 117 ปี	
เขตที่อยู่อาศัย		
ในเขตเทศบาล	33.2	11,063
นอกเขตเทศบาล	66.8	22,298
รวม	100.0	33,360

*คำนวณโดยคิดจากการนำผู้สูงอายุที่ทำงานในรอบ 7 วันก่อนวันสัมภาษณ์เป็นฐานในการวิเคราะห์

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

รายการ	ร้อยละ	จำนวน
ปัจจัยด้านประชากร (ต่อ)		
ภาค		
กรุงเทพมหานคร	9.6	3,202
กลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร)	23.2	7,730
เหนือ	20.4	6,809
ตะวันออกเฉียงเหนือ	34.5	11,504
ใต้	12.3	4,114
รวม	100.0	33,360
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้ศึกษา	11.8	3,952
ประถมศึกษาและต่ำกว่า	77.6	25,885
มัธยมศึกษา	5.8	1,933
ตั้งแต่อนุปริญญาขึ้นไป	4.8	1,590
รวม	100.0	33,360
สถานะของผู้สูงอายุในครัวเรือน		
หัวหน้าครัวเรือน	61.5	20,529
สามี/ภรรยาของหัวหน้าครัวเรือน	24.5	8,161
บิดา/มารดาของหัวหน้าครัวเรือน	9.9	3,297
ญาติ	3.8	1,273
ผู้อาศัย	0.3	101
รวม	100.0	33,360

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

รายการ	ร้อยละ	จำนวน
ปัจจัยด้านประชากร (ต่อ)		
จำนวนบุตรที่ยังมีชีวิต		
ไม่มีบุตร	6.2	2,065
1 – 5 คน	77.3	25,801
6 – 10 คน	16.1	5,356
11 คนขึ้นไป	0.4	138
รวม	100.0	33,360
จำนวนบุตรที่มีชีวิตเฉลี่ย 3 คน		จำนวนบุตรที่มีชีวิตต่ำสุด 0 คน
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 2.13		จำนวนบุตรที่มีชีวิตสูงสุด 15 คน
ปัจจัยด้านการทำงานและเศรษฐกิจ		
รายได้ที่มาจากบำเหน็จ/บำนาญ		
มี	7.4	2,465
ไม่มี	92.6	30,896
รวม	100.0	33,360
รายได้ที่มาจากเบี้ยยังชีพจากทางราชการ		
มี	81.6	27,224
ไม่มี	18.4	6,137
รวม	100.0	33,360
ความต้องการทำงาน		
ทำงาน	18.3	6,118
ไม่ทำงาน	81.7	27,242
รวม	100.0	33,360
ความพึงพอใจในภาวะการเงิน		
พอใจมาก	5.5	1,828
พอใจ	71.4	23,827
ไม่พอใจ	23.1	7,706
รวม	100.0	33,360

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

รายการ	ร้อยละ	จำนวน
ปัจจัยด้านการทำงานและเศรษฐกิจ (ต่อ)		
มูลค่าของทรัพย์สินที่ถือครอง		
ไม่มีทรัพย์สินที่ถือครอง	65.5	21,838
ต่ำกว่า 100,000 บาท	11.9	3,963
ตั้งแต่ 100,001 – 999,999 บาท	17.5	5,843
มากกว่า 1,000,000 บาท	5.1	1,716
รวม	100.0	33,360
การเป็นสมาชิกกลุ่ม/ชมรม		
เป็น	64.9	21,667
ไม่เป็น	35.1	11,694
รวม	100.0	33,360
ปัจจัยด้านสุขภาพและการเกื้อหนุน		
การอยู่ร่วมกับหลานโดยไม่มีพ่อแม่ของหลาน		
อาศัยอยู่ด้วย		
อาศัย	15.7	5,252
ไม่ได้อาศัย/ไม่มีหลาน	84.3	28,108
รวม	100.0	33,360
การให้เงินแก่บุตรของบุตรของผู้สูงอายุ		
ให้	2.9	960
ไม่ให้	97.1	32,401
รวม	100.0	33,360
การให้การเกื้อหนุนทางการเงินกับบุตร		
ให้	14.3	4,761
ไม่ให้	85.7	28,600
รวม	100.0	33,360

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

รายการ	ร้อยละ	จำนวน
ปัจจัยด้านสุขภาพและการเกื้อหนุน (ต่อ)		
การได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตร		
ได้รับ	78.7	26,271
ไม่ได้รับ	21.3	7,090
รวม	100.0	33,360
ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ		
ดี	42.7	14,239
ปานกลาง	41.5	13,855
ไม่ดี	15.8	5,267
รวม	100.0	33,360

3.3 การวิเคราะห์การแปรผันสองทาง (Bivariate Analysis)

ในส่วนของการวิเคราะห์การแปรผันสองทางและการแปรผันหลายทางผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก (Binary Logistic Analysis) เพื่อทำการศึกษาว่าตัวแปรอิสระแต่ละตัวแปรมีความสัมพันธ์กับการทำงานของผู้สูงอายุหรือไม่ และขนาดของความสัมพันธ์ของแต่ละตัวแปรนั้นมีผลอยู่ในระดับใดสำหรับการแปรผันสองทาง ขณะที่การแปรผันหลายทางเพื่อศึกษาว่าตัวแปรทั้งหมดนั้นมีความสัมพันธ์กับการทำงานของผู้สูงอายุหรือไม่

อย่างไรก็ตามเนื่องจากในการศึกษานี้ สาเหตุที่ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก เนื่องจากตัวแปรตาม คือ การทำงานมี 2 ค่า คือ 0 และ 1 ดังนั้นการวิเคราะห์แบบโลจิสติกจึงมีความเหมาะสม โดยแบบการวิเคราะห์นี้ยอมรับตัวแปรตามและตัวแปรอิสระที่อยู่ในลักษณะของตัวแปรเชิงกลุ่มขึ้นไปแต่จำเป็นต้องทำการแปลงตัวแปรที่เป็นตัวแปรแบบแบ่งกลุ่มและตัวแปรแบบจัดอันดับให้เป็นตัวแปรหุ่น (dummy variable) ซึ่งมีค่า คือ 1 และ 0 ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการแปลงตัวแปรที่เป็นตัวแปรแบบแบ่งกลุ่มและตัวแปรแบบจัดอันดับให้เป็นตัวแปรหุ่น ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ประเภทตัวแปร	ชื่อตัวแปร	การแปลงค่าตัวแปร
ตัวแปรตาม	- การทำงานของผู้สูงอายุ ทำงาน	ทำงาน = 1 ไม่ทำงาน = 0 (กลุ่ม อ้างอิง)
ตัวแปรอิสระ ปัจจัยด้านประชากร	- เพศ ชาย	เพศชาย = 1 เพศหญิง = 0 (กลุ่ม อ้างอิง)
	- เขตที่อยู่อาศัย นอกเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล = 1 ในเขตเทศบาล = 0 (กลุ่มอ้างอิง)
	- ภาค กรุงเทพมหานคร กลาง (ไม่รวมกรุงเทพฯ) เหนือ ตะวันออกเฉียงเหนือ ใต้ (กลุ่มอ้างอิง)	กรุงเทพมหานคร = 1 อื่น ๆ = 0 กลาง (ไม่รวมกรุงเทพฯ) = 1 อื่น ๆ = 0 เหนือ = 1 อื่น ๆ = 0 ตะวันออกเฉียงเหนือ = 1 อื่น ๆ = 0
	- ระดับการศึกษา ไม่ได้ศึกษา (กลุ่มอ้างอิง) ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อนุปริญญาขึ้นไป	ไม่ได้ศึกษา (กลุ่มอ้างอิง) ประถมศึกษา = 1 อื่น ๆ = 0 มัธยมศึกษา = 1 อื่น ๆ = 0 อนุปริญญาขึ้นไป = 1 อื่น ๆ = 0
	- สถานะของผู้สูงอายุในครัวเรือน หัวหน้าครัวเรือน (กลุ่ม อ้างอิง) สามี/ภรรยาของหัวหน้า ครัวเรือน บิดา/มารดาของหัวหน้า ครัวเรือน ญาติ ผู้อาศัย	สามี/ภรรยาของหัวหน้าครัวเรือน = 1 อื่น ๆ = 0 บิดา/มารดาของหัวหน้าครัวเรือน = 1 อื่น ๆ = 0 ญาติ = 1 อื่น ๆ = 0 ผู้อาศัย = 1 อื่น ๆ = 0

ประเภทตัวแปร	ชื่อตัวแปร	การแปลงค่าตัวแปร
ปัจจัยด้านการ ทำงานและเศรษฐกิจ	<ul style="list-style-type: none"> - รายได้ที่มาจากบำเหน็จ/ บำนาญ ไม่มี - รายได้ที่มาจากเบี้ยยังชีพจาก ทางราชการ ไม่มี - ความต้องการทำงาน ต้องการ - ความพึงพอใจในภาวะการเงิน พอใจมาก พอใจ ไม่พอใจ (กลุ่มอ้างอิง) - มูลค่าของทรัพย์สินที่ถือครอง ไม่มีทรัพย์สินที่ถือครอง (กลุ่มอ้างอิง) ต่ำกว่า 100,000 บาท ตั้งแต่ 100,001 - 999,999 บาท ตั้งแต่ 1,000,000 บาท ขึ้นไป - การเป็นสมาชิกกลุ่ม/ชมรม เป็นสมาชิก 	<ul style="list-style-type: none"> ไม่มี = 1 มี = 0 (กลุ่มอ้างอิง) ไม่มี = 1 มี = 0 (กลุ่มอ้างอิง) ต้องการ = 1 ไม่ต้องการ = 0 (กลุ่ม อ้างอิง) พอใจมาก = 1 อื่น ๆ = 0 พอใจ = 1 อื่น ๆ = 0 ต่ำกว่า 100,000 บาท = 1 อื่น ๆ = 0 ตั้งแต่ 100,001 - 999,999 บาท = 1 อื่น ๆ = 0 ตั้งแต่ 1,000,000 บาทขึ้นไป = 1 อื่น ๆ = 0 เป็นสมาชิก = 1 ไม่เป็นสมาชิก = 0 (กลุ่มอ้างอิง)
ปัจจัยด้านสุขภาพ และการเกื้อหนุน	<ul style="list-style-type: none"> - การอยู่ร่วมกับหลานโดยไม่มีพ่อ แม่ของหลานอาศัยอยู่ด้วย ไม่ได้อาศัย - การให้เงินแก่บุตรของบุตรของ ผู้สูงอายุ ให้ 	<ul style="list-style-type: none"> ไม่ได้อาศัย = 1 อาศัย = 0 (กลุ่ม อ้างอิง) ให้ = 1 ไม่ให้ = 0 (กลุ่มอ้างอิง)

ประเภทตัวแปร	ชื่อตัวแปร	การแปลงค่าตัวแปร
	- การให้การเกื้อหนุนทางการเงิน กับบุตร ให้	ให้ = 1 ไม่ให้ = 0 (กลุ่มอ้างอิง)
	- การได้รับการเกื้อหนุนทาง การเงินจากบุตร ไม่ได้รับ	ไม่ได้รับ = 1 ได้รับ = 0 (กลุ่มอ้างอิง)
	ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ ดี (กลุ่มอ้างอิง)	
	ปานกลาง	ปานกลาง = 1 อื่น ๆ = 0
	ไม่ดี	ไม่ดี = 1 อื่น ๆ = 0

หลังจากที่ได้แปลงตัวแปรให้เป็นตัวแปรหุ่นแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์การศึกษาในครั้งนี้
ทั้งนี้ในการทดสอบสมมติฐาน ผู้ศึกษาใช้นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผลของการวิเคราะห์การ
ถดถอยโลจิสติกในระดับสองตัวแปรปรากฏผลดังตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 การวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก (Logistic Regression Analysis) ในระดับสองตัว
แปร (N = 33,360)

ตัวแปรอิสระ	Odds Ratio ของ ผลการวิเคราะห์ระดับสองตัวแปร	
	Exp(B)	เป็นไปตามสมมติฐาน
เพศ (กลุ่มอ้างอิง: หญิง)		
ชาย	2.380***	/
อายุ		
	0.860***	/
เขตที่อยู่อาศัย (กลุ่มอ้างอิง: ในเขตเทศบาล)		
นอกเขตเทศบาล	1.796***	/
ภาค (กลุ่มอ้างอิง: ภาคใต้)		
กรุงเทพมหานคร	0.436***	/
กลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร)	0.733***	/
เหนือ	0.888**	/
ตะวันออกเฉียงเหนือ	1.173***	X

ตัวแปรอิสระ	Odds Ratio ของ ผลการวิเคราะห์ระดับสองตัวแปร	
	Exp(B)	เป็นไปตามสมมติฐาน
ระดับการศึกษา (กลุ่มอ้างอิง: ไม่ได้ศึกษา)		
ประถมศึกษา	2.371***	X
มัธยมศึกษา	1.532***	X
อนุปริญญาขึ้นไป	0.764***	/
สถานะของผู้สูงอายุในครัวเรือน (กลุ่มอ้างอิง: หัวหน้าครัวเรือน)		
สามี/ภรรยาของหัวหน้าครัวเรือน	1.022	X
บิดา/มารดาของหัวหน้าครัวเรือน	0.145***	/
ญาติ	0.457***	/
ผู้อาศัย	2.207***	X
จำนวนบุตรที่ยังมีชีวิต		
	0.896***	/
รายได้ที่มาจากบำนาญ/บำนาญ (กลุ่มอ้างอิง: มี)		
ไม่มี	4.161***	/
รายได้ที่มาจากเบี้ยยังชีพจากราชการ (กลุ่มอ้างอิง: มี)		
ไม่มี	1.259***	/
ความต้องการทำงาน (กลุ่มอ้างอิง: ไม่ต้องการ)		
ต้องการ	77.610***	/
ความพึงพอใจในภาวะการเงิน (กลุ่มอ้างอิง: ไม่พอใจ)		
พอใจมาก	0.785***	/
พอใจ	0.988	/
มูลค่าของทรัพย์สินที่ถือครอง (กลุ่มอ้างอิง: ไม่มีทรัพย์สินที่ถือครอง)		
ต่ำกว่า 100,000 บาท	1.174***	X
ตั้งแต่ 100,001 – 999,999 บาท	1.298***	X
ตั้งแต่ 1,000,000 บาทขึ้นไป	0.897*	/
การเป็นสมาชิกกลุ่ม/ชมรม (กลุ่มอ้างอิง: ไม่เป็นสมาชิก)		
เป็นสมาชิก	1.545***	/

ตัวแปรอิสระ	Odds Ratio ของ ผลการวิเคราะห์ระดับสองตัวแปร	
	Exp(B)	เป็นไปตามสมมติฐาน
การอยู่ร่วมกับหลานโดยไม่มีพ่อแม่ของหลาน อาศัยอยู่ด้วย (กลุ่มอ้างอิง: มีพ่อแม่อยู่ด้วย/ไม่มี หลานอาศัยอยู่ด้วย)		
ไม่มีพ่อแม่	1.589***	/
การให้เงินแก่บุตรของบุตรของผู้สูงอายุ (กลุ่ม อ้างอิง: ไม่ให้)		
ให้	4.339***	/
การให้การเกื้อหนุนทางการเงินกับบุตร (กลุ่ม อ้างอิง: ไม่ให้)		
ให้	2.356***	/
การได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตร (กลุ่ม อ้างอิง: ได้รับ)		
ไม่ได้รับ	2.305***	/
ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ (กลุ่มอ้างอิง: ดี)		
ปานกลาง	0.630***	/
ไม่ดี	0.251***	/

หมายเหตุ: *** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001   ** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01
* หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05
/ หมายถึง เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ X หมายถึง ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

จากตารางข้างต้นสามารถอธิบายผลการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกโดยแยกการอธิบาย
ออกเป็นตัวแปรแต่ละตัวแปรได้ดังนี้

เพศ

จากผลการวิเคราะห์ในระดับสองตัวแปรพบว่า โอกาสที่ผู้สูงอายุที่เป็นเพศชายจะทำงานมี
มากกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่เป็นเพศหญิงจะทำงานเป็น 2.380 เท่า โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ
0.001 และเป็นไปตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ว่าผู้สูงอายุเพศชายมีโอกาสที่จะทำงานสูงกว่าผู้สูงอายุเพศ
หญิง

อายุ

สำหรับตัวแปรด้านอายุพบว่า ในการวิเคราะห์ระดับสองตัวแปรโอกาสที่ผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่าจะทำงานมีน้อยกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่าจะทำงานเป็น 0.860 เท่า และเมื่อพิจารณาถึงระดับนัยสำคัญทางสถิติพบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ซึ่งจากผลการวิเคราะห์นี้ มีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยกว่ามีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า

เขตที่อยู่อาศัย

ด้านเขตที่อยู่อาศัยจากผลการวิเคราะห์พบว่า โอกาสที่ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลจะทำงานมีมากกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตเทศบาลจะทำงานโดยคิดเป็น 1.796 เท่า โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 และมีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ภาค

ตัวแปรภาคจากการวิเคราะห์พบว่า โอกาสที่ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) และภาคเหนือ จะทำงานมีน้อยกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในภาคใต้จะทำงานเป็น 0.436, 0.733, และ 0.888 เท่า ตามลำดับ ขณะที่ระดับนัยสำคัญทางสถิตินี้ พบว่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 สำหรับผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร และภาคกลาง ส่วนผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือมีความสัมพันธ์กับการทำงานมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงสมมติฐานการวิจัยที่ได้ตั้งไว้พบว่ามีความสอดคล้องกับสมมติฐาน ขณะที่โอกาสที่ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะทำงานมีมากกว่าโอกาสผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในภาคใต้จะทำงานเป็น 1.173 เท่า โดยมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้

ระดับการศึกษา

จากผลการวิเคราะห์ในระดับสองตัวแปรพบว่า โอกาสที่ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาจะทำงานมีมากกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่ไม่ได้ศึกษาจะทำงานเป็น 2.371 และ 1.532 เท่าตามลำดับ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ขณะที่โอกาสที่ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาตั้งแต่อนุปริญญาขึ้นไปจะทำงานมีน้อยกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่ไม่ได้ศึกษาจะทำงานเป็น 0.764 เท่า ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ ขณะที่เมื่อพิจารณาถึงระดับนัยสำคัญทางสถิติพบว่าทุกระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

สถานะของผู้สูงอายุในครัวเรือน

สำหรับการวิเคราะห์ตัวแปรสถานะของผู้สูงอายุในครัวเรือนพบว่า โอกาสที่ผู้สูงอายุที่มีสถานะเป็นบิดาหรือมารดาของหัวหน้าครัวเรือนและญาติจะทำงานมีน้อยกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่มีสถานะเป็นหัวหน้าครัวเรือนจะทำงาน คิดเป็น 0.145 และ 0.457 เท่า ตามลำดับ โดยมีนัยสำคัญทาง

สถิติที่ระดับ 0.001 ตามลำดับ ซึ่งมีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ขณะที่โอกาสที่ผู้สูงอายุที่มีสถานะเป็นสามีหรือภรรยาของหัวหน้าครัวเรือน และผู้อาศัยจะทำงานมีมากกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนจะทำงานเป็น 1.022 และ 2.207 เท่า โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สำหรับผู้ที่มีสถานะเป็นผู้อาศัย และเมื่อพิจารณาถึงสมมติฐานที่ตั้งไว้พบว่าไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้

จำนวนบุตรที่ยังมีชีวิต

ตัวแปรด้านจำนวนบุตรที่ยังมีชีวิต จากการวิเคราะห์ผลพบว่า โอกาสที่ผู้สูงอายุที่มีบุตรเพิ่ม 1 คน จะทำงานมีโอกาสที่จะทำงานลดลงเป็น 0.896 เท่า โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และมีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ที่ว่าผู้สูงอายุที่มีจำนวนบุตรที่ยังมีชีวิตน้อยกว่ามีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่มีจำนวนบุตรที่ยังมีชีวิตมากกว่า

รายได้ที่มาจากบำเหน็จ/บำนาญ

สำหรับรายได้ที่มาจากบำเหน็จ/บำนาญนั้นพบว่า โอกาสที่ผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้ที่มาจากบำเหน็จหรือบำนาญจะทำงานมีมากกว่าโอกาสของผู้สูงอายุที่มีรายได้ที่มาจากบำเหน็จหรือบำนาญเป็น 4.161 เท่า โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 และมีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้

รายได้ที่มาจากเบี้ยยังชีพจากทางราชการ

สำหรับรายได้ที่มาจากเบี้ยยังชีพจากทางราชการพบว่า โอกาสที่ผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้ที่มาจากเบี้ยยังชีพจากทางราชการจะทำงานมีโอกาสสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้ที่มาจากเบี้ยยังชีพจากทางราชการเป็น 1.259 เท่า โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 และมีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้

ความต้องการทำงาน

จากการวิเคราะห์ผลการศึกษาพบว่า โอกาสที่ผู้สูงอายุที่ต้องการทำงานจะทำงานมีมากกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่ไม่ต้องการทำงานจะทำงานมากถึง 77.610 เท่า โดยมีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

ความพึงพอใจในภาวะการเงิน

ในการวิเคราะห์พบว่า โอกาสที่ผู้สูงอายุที่มีความพึงพอใจในภาวะการเงินในระดับพอใจมาก และพอใจจะทำงานมีน้อยกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่ไม่พอใจในภาวะการเงินของตนจะทำงานเป็น 0.785 และ 0.988 เท่าตามลำดับ โดยสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ ทั้งนี้มีเพียงระดับที่พอใจมากเท่านั้นที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001

มูลค่าของทรัพย์สินที่ถือครอง

สำหรับตัวแปรด้านทรัพย์สินที่ถือครองในการวิเคราะห์ระดับสองตัวแปรพบว่า โอกาสที่ผู้สูงอายุที่มีทรัพย์สินที่ถือครองต่ำกว่า 100,000 บาท และมีทรัพย์สินที่ถือครองตั้งแต่ 100,001 –

999,999 บาท จะทำงานมีมากกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่ไม่มีทรัพย์สินที่ถือครองจะทำงานเป็น 1.174 และ 1.298 เท่าตามลำดับ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ ทั้งนี้มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 สำหรับโอกาสที่ผู้สูงอายุที่มีทรัพย์สินที่ถือครองตั้งแต่ 1,000,000 บาทขึ้นไปจะทำงานมีน้อยกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่ไม่มีทรัพย์สินที่ถือครองจะทำงานคิดเป็น 0.897 เท่า โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และมีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้

การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรม

ตัวแปรด้านการเป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรมเมื่อนำมาวิเคราะห์ในระดับสองตัวแปรพบว่า โอกาสที่ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรมจะทำงานมีมากกว่าโอกาสที่ผู้ที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรมจะทำงานเป็น 1.545 เท่า โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และมีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้

การอยู่ร่วมกับหลานโดยไม่มีพ่อแม่ของหลานอาศัยอยู่ด้วย

จากผลการวิเคราะห์ของตัวแปรการอยู่ร่วมกับหลานโดยไม่มีพ่อแม่ของหลานอาศัยอยู่ด้วย พบว่า โอกาสที่ผู้สูงอายุที่อยู่ร่วมกับหลานโดยไม่มีพ่อแม่ของหลานอยู่ด้วยหรือไม่หลานอาศัยอยู่ด้วย จะทำงานมีมากกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ร่วมกับหลานและมีพ่อแม่ของหลานอยู่ด้วยเป็น 1.589 เท่า โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 และมีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้

การให้เงินแก่บุตรของบุตรของผู้สูงอายุ

ในการวิเคราะห์พบว่า โอกาสที่ผู้สูงอายุที่ให้เงินแก่บุตรของบุตรของผู้สูงอายุจะทำงานมีสูงกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่ไม่ได้ให้เงินแก่ของบุตรของผู้สูงอายุจะทำงานเป็น 4.339 เท่า โดยมีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

การให้การเกื้อหนุนทางการเงินกับบุตร

โอกาสที่ผู้สูงอายุที่ให้การเกื้อหนุนทางการเงินกับบุตรจะทำงานมีมากกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่ไม่ให้การเกื้อหนุนทางการเงินกับบุตรจะทำงานเป็น 2.356 เท่า โดยจากการวิเคราะห์มีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

การได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตร

ตัวแปรด้านผู้สูงอายุที่ได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตรพบว่า โอกาสที่ผู้สูงอายุที่ได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตรจะทำงานมีมากกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตรจะทำงานเป็น 2.305 เท่า โดยมีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001

ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ

จากการวิเคราะห์ในระดับสองตัวแปรได้ผลการวิเคราะห์ว่า โอกาสที่ผู้สูงอายุที่มีภาวะสุขภาพในระดับปานกลางและไม่ดีจะทำงานมีน้อยกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่มีภาวะสุขภาพในระดับดีจะทำงาน

เป็น 0.630 และ 0.251 เท่า ตามลำดับ โดยมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 และมีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้

3.4 การวิเคราะห์การแปรผันหลายทาง (Multivariate Analysis)

ในส่วนของการวิเคราะห์การแปรผันหลายทางผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกทวิภาค (Binary Logistic Analysis) เพื่อทำการศึกษาว่าตัวแปรทั้งหมดนั้นมีผลต่อการทำงานของผู้สูงอายุหรือไม่ ทั้งนี้ในการวิเคราะห์ในระดับหลายตัวแปรนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัว เนื่องจากในการวิเคราะห์ที่มีตัวแปรอิสระหลายตัวแปรนั้นมีเงื่อนไขว่าตัวแปรแต่ละตัวแปรต้องไม่ควรมีความสัมพันธ์กันเกิน 0.75 เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงความสัมพันธ์เชิงเส้น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธ์, 2551 อ้างถึงใน (ชลดา ผะธง, 2556)) ซึ่งจากผลการวิเคราะห์พบว่าไม่มีตัวแปรใดที่มีความสัมพันธ์เกิน 0.75 ทั้งนี้ผลการวิเคราะห์ค่าความสัมพันธ์ปรากฏในส่วนของภาคผนวก ก สำหรับผลจากการศึกษาการแปรผันหลายทางดังปรากฏในตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 การวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก (Logistic Regression Analysis) ในระดับหลายตัวแปร (N = 23,514)

ตัวแปรอิสระ	Odds Ratio ของ ผลการวิเคราะห์ระดับหลายตัวแปร	
	Exp(B)	เป็นไปตามสมมติฐาน
เพศ (กลุ่มอ้างอิง: หญิง)		
ชาย	2.966***	/
อายุ	0.879***	/
เขตที่อยู่อาศัย (กลุ่มอ้างอิง: ในเขตเทศบาล)		
นอกเขตเทศบาล	1.543***	/
ภาค (กลุ่มอ้างอิง: ภาคใต้)		
กรุงเทพมหานคร	0.629***	/
กลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร)	0.725***	/
เหนือ	0.856**	/
ตะวันออกเฉียงเหนือ	1.282***	X
ระดับการศึกษา (กลุ่มอ้างอิง: ไม่ได้ศึกษา)		
ประถมศึกษา	1.154**	X
มัธยมศึกษา	0.499***	/
อนุปริญญาขึ้นไป	0.452***	/

ตัวแปรอิสระ	Odds Ratio ของ ผลการวิเคราะห์ระดับหลายตัวแปร	
	Exp(B)	เป็นไปตามสมมติฐาน
สถานะของผู้สูงอายุในครัวเรือน (กลุ่มอ้างอิง: หัวหน้าครัวเรือน)		
สามี/ภรรยาของหัวหน้าครัวเรือน	1.255***	X
บิดา/มารดาของหัวหน้าครัวเรือน	0.296***	/
ญาติ	0.404***	/
ผู้อาศัย	1.180	X
จำนวนบุตรที่ยังมีชีวิต	0.996	/
รายได้ที่มาจากบำเหน็จ/บำนาญ (กลุ่มอ้างอิง: มี)		
ไม่มี	7.601***	/
รายได้ที่มาจากเบี้ยยังชีพจากราชการ (กลุ่มอ้างอิง: มี)		
ไม่มี	1.293***	/
ความต้องการทำงาน (กลุ่มอ้างอิง: ไม่ต้องการ)		
ต้องการ	75.167***	/
ความพึงพอใจในภาวะการเงิน (กลุ่มอ้างอิง: ไม่พอใจ)		
พอใจมาก	1.266**	X
พอใจ	1.124**	X
มูลค่าของทรัพย์สินที่ถือครอง (กลุ่มอ้างอิง: ไม่มีทรัพย์สินที่ถือครอง)		
ต่ำกว่า 100,000 บาท	1.225***	X
ตั้งแต่ 100,001 – 999,999 บาท	1.004	X
ตั้งแต่ 1,000,000 บาทขึ้นไป	0.928	/
การเป็นสมาชิกกลุ่ม/ชมรม (กลุ่มอ้างอิง: ไม่เป็นสมาชิก)		
เป็นสมาชิก	1.367***	/
การอยู่ร่วมกับหลานโดยไม่มีพ่อแม่ของหลานอาศัยอยู่ด้วย (กลุ่มอ้างอิง: มีพ่อแม่อยู่ด้วย/ไม่มีหลานอาศัยอยู่ด้วย)		
ไม่มีพ่อแม่	1.079	/

ตัวแปรอิสระ	Odds Ratio ของ ผลการวิเคราะห์ระดับหลายตัวแปร	
	Exp(B)	เป็นไปตามสมมติฐาน
การให้เงินแก่บุตรของบุตรของผู้สูงอายุ (กลุ่ม อ้างอิง: ไม่ให้)		
ให้	3.586***	/
การให้การเกื้อหนุนทางการเงินกับบุตร (กลุ่ม อ้างอิง: ไม่ให้)		
ให้	2.106***	/
การได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตร (กลุ่ม อ้างอิง: ได้รับ)		
ไม่ได้รับ	3.154***	/
ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ (กลุ่มอ้างอิง: ดี)		
ปานกลาง	0.738***	/
ไม่ดี	0.304***	/
-2 Log likelihood		25,375.765
R² (Cox & Snell R Square)		0.454
หมายเหตุ:	*** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001	** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01
	* หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05	
	/ หมายถึง เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้	X หมายถึง ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

จากตารางข้างต้นสามารถอธิบายผลการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกได้ดังต่อไปนี้

จากการวิเคราะห์ระดับหลายตัวแปรข้างต้นพบว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายการทำงานของผู้สูงอายุได้ร้อยละ 45.4 ($R^2 = 0.454$) ทั้งนี้อธิบายโดยแยกแต่ละตัวแปรได้ดังนี้

เพศ

จากผลการวิเคราะห์ในระดับหลายตัวแปรพบว่า โอกาสที่ผู้สูงอายุที่เป็นเพศชายจะทำงานมีมากกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่เป็นเพศหญิงจะทำงาน เป็น 2.966 เท่า (เพิ่มขึ้นจากการวิเคราะห์ในระดับสองตัวแปรที่โอกาสที่จะทำงานสูงกว่าเพศหญิงเป็น 2.380 เท่า) ซึ่งมีทิศทางที่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 ทั้งนี้ในการทำงานของผู้สูงอายุเพศชายที่มากกว่าผู้สูงอายุเพศหญิงเนื่องมาจากบริบททางสังคมที่คาดหวังว่าเพศชายต้องทำงานเพื่อหารายได้ให้กับครอบครัว ขณะที่เพศหญิงนั้นจะทำหน้าที่ในการดูแลครอบครัวหรือสมาชิกในครัวเรือนประกอบกับการที่เพศ

ชายได้รับการคาดหวังจากสังคมว่ามีสถานภาพและบทบาทที่จะต้องรับผิดชอบและเป็นผู้ที่ต้องดูแลผู้อื่น ซึ่งเป็นความคาดหวังที่แฝงอยู่ในรูปของความสัมพันธ์ระหว่างเพศชายและเพศหญิง (มัลลิกา มัติโกและคณะ, 2542) จึงเป็นเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุเพศชายมีการทำงานที่สูงกว่าผู้สูงอายุเพศหญิง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของมาลินี วงษ์สิทธิ์และศิริวรรณ ศิริบุญ (2541) สมรักษ์ รักษาทรัพย์ (2551) และกุศล สุนทรธาดา (2553) ที่พบว่าแรงงานสูงอายุเพศชายมีโอกาที่จะทำงานสูงกว่าแรงงานสูงอายุเพศหญิง โดยพบว่าเพศมีผลต่อการทำงานของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญ

อายุ

สำหรับตัวแปรด้านอายุพบว่า ในการวิเคราะห์ระดับหลายตัวแปรนั้น โอกาสที่เมื่อผู้สูงอายุมีอายุเพิ่มขึ้น 1 ปีจะทำงานมีโอกาที่จะทำงานลดลงเป็น 0.879 เท่า และเมื่อพิจารณาถึงระดับนัยสำคัญทางสถิติพบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และมีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้เช่นเดียวกับการวิเคราะห์ในระดัสองตัวแปร ทั้งนี้การลดลงของการทำงานของผู้สูงอายุที่มีอายุมากขึ้นเนื่องมาจากภาวะเสื่อมถอยของร่างกายและการทำหน้าที่ รวมทั้งภาระที่ต้องรับผิดชอบได้ลดน้อยลง (วรารณ ภูมิสวัสดิ์, 2549) ดังนั้นจึงทำให้ผู้สูงอายุที่มีอายุเพิ่มสูงขึ้นมีการทำงานที่ลดลง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์ (2540) ที่กล่าวว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมากขึ้นมีแนวโน้มที่จะทำงานเชิงเศรษฐกิจลดลง หรือการศึกษาของยุคคณิน กังคศิเทียม (2547) ที่พบว่าผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยกว่ามีแนวโน้มที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า รวมทั้งจากการศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย (2551) ที่พบว่าอายุของผู้ที่จะทำงานนั้นมีผลต่อการเลือกที่จะทำงานหรือไม่ทำงาน และการศึกษาของจารุวัฒน์ วิจิตรจันทร์ (2544) ที่พบว่าผู้สูงอายุสูงวัยกว่ามีการทำงานน้อยกว่าผู้ที่มีอายุต่ำกว่า ดังนั้นจึงสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่าการทำงานที่ผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยกว่ามีการทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่าเนื่องมาจาก การมีกำลังร่างกายรวมทั้งความสมบูรณ์ของร่างกาย ประกอบกับการมีภาระที่ต้องรับผิดชอบที่สูงกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่าจึงทำให้ผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยกว่ายังคงทำงาน หรือมีการทำงานที่มากกว่า

เขตที่อยู่อาศัย

เมื่อทำการวิเคราะห์ในระดับหลายตัวแปรพบว่า โอกาสที่ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลจะทำงานมีมากกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลจะทำงานเป็น 1.543 เท่า และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 โดยมีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ สำหรับการที่ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลยังคงทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลอาจเนื่องมาจากการเข้าถึงการบริการ หรือสวัสดิการต่าง ๆ ที่ไม่สะดวกหรือรวดเร็วเท่ากับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล นอกจากนี้การประกอบอาชีพเกษตรกรรมของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลอาจเป็นสิ่งที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุยังคงทำงานอยู่ ทั้งนี้จากผลการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับการศึกษาของศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์ (2540) ที่พบว่าเขตที่อยู่อาศัยมีอิทธิพลต่อการทำงาน โดยผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตเมืองมีแนวโน้มที่จะทำงานน้อย

กว่าผู้ที่อยู่ในเขตชนบท และการศึกษาของมมาลินี วงษ์สิทธิ์และศิริวรรณ ศิริบุญ (2541) ที่พบว่าผู้ที่อาศัยอยู่นอกเขตเมืองมีสัดส่วนของผู้ทำงานสูงกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง

ภาค

สำหรับการวิเคราะห์ในระดับหลายตัวแปรพบว่า กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) และภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่พบว่ามียุทธศาสตร์ทางสถิติที่ระดับ 0.001 ขณะที่ภาคเหนือมียุทธศาสตร์ทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยโอกาสที่ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) และภาคเหนือจะทำงานมีน้อยกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในภาคใต้จะทำงานเป็น 0.629, 0.725 และ 0.856 เท่า ตามลำดับ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเทียบกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ พบว่ามีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ขณะที่โอกาสที่ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะทำงานมีมากกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในภาคใต้จะทำงานเป็น 1.282 เท่า ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้

อย่างไรก็ตามจากการที่ประเทศไทยมีสภาพภูมิประเทศที่หลากหลาย และความหลากหลายนี้ นำมาซึ่งการเข้าถึงทรัพยากรที่แตกต่างกัน ทำให้ผู้สูงอายุนั้นมีความแตกต่างกันในเรื่องของความมั่นคงทางการเงิน หรือรูปแบบของอาชีพที่ทำอยู่ รวมทั้งการได้รับการดูแลหรือสวัสดิการต่าง ๆ ของรัฐอันนำไปสู่การทำงานของผู้สูงอายุเพื่อนำมาซึ่งรายได้ หรือการทำตามหน้าที่อันพึงกระทำตามช่วงวัยของตน จึงทำให้บางภาคได้รับผลการศึกษาที่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้จากผลการศึกษา นั้นมีความสอดคล้องกับการศึกษาของปัทมา อมรสิริสมบุรณ์ (2535) พบว่าภาคมีความสัมพันธ์กับการทำงาน อันเนื่องมาจากความแตกต่างในฐานะทางเศรษฐกิจรวมทั้งพื้นที่ที่เอื้อต่อการทำเกษตรกรรม ขณะที่การศึกษาของศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์ (2540) พบว่าภาคมีอิทธิพลต่อการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ โดยพบว่ากรุงเทพมหานครมีแนวโน้มการทำงานน้อยที่สุด ขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้มีการทำงานเชิงเศรษฐกิจสูงที่สุด และจากการรายงานข้อมูลซึ่งได้มาจากโครงการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2554 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติที่บ่งชี้ว่ากรุงเทพมหานครมีสัดส่วนของผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานอยู่น้อยกว่าร้อยละ 30 ขณะที่เมื่อเปรียบเทียบภาคแต่ละภาคกับภาคใต้นั้นจะพบว่าสาเหตุที่แต่ละภาคมีการทำงานของผู้สูงอายุน้อยกว่าภาคใต้อาจเนื่องมาจากการทำงาน เช่น ในภาคเกษตรกรรมจำเป็นต้องรอฤดูกาล แต่ขณะที่ภาคใต้อาจไม่จำเป็นต้องรอฤดูกาล เนื่องจากมีภูมิประเทศที่สามารถประกอบอาชีพได้ทั้งบนบก คือ การเพาะปลูก และในน้ำ คือการทำประมง นอกจากนี้การปลูกพืชต่าง ๆ ที่สามารถให้ผลผลิตได้ทั้งปี เป็นต้น

อย่างไรก็ตามหากพิจารณาสาเหตุที่โอกาสที่ผู้สูงอายุซึ่งอาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะทำงานมีมากกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ภาคใต้นั้นอาจเนื่องมาจากบริบททางสภาพแวดล้อมที่จำเป็นต้องประกอบอาชีพ นอกจากนี้ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้นมีการ

ประกอบอาชีพที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็น การทำเกษตรกรรม การเลี้ยงสัตว์ รวมทั้งการทำงานจักสานต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งสาเหตุเหล่านี้อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้โอกาสที่จะทำงานของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะทำงานมีมากกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ภาคใต้

ระดับการศึกษา

จากผลการวิเคราะห์ระดับหลายตัวแปรพบว่า มีเพียงผู้สูงอายุที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา และตั้งแต่ออนุปริญญาขึ้นไปเท่านั้นที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ขณะที่ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยโอกาสที่ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา และอนุปริญญาขึ้นไปจะทำงานมีน้อยกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่ไม่ได้ศึกษาจะทำงานเป็น 0.499 และ 0.452 เท่า ตามลำดับ ซึ่งมีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ ขณะที่โอกาสที่ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาจะทำงานนั้นมากกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่ไม่ได้ศึกษาจะทำงานเป็น 1.154 เท่า และไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ ทั้งนี้ปัจจัยด้านระดับการศึกษานั้นถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการทำงานของผู้สูงอายุ (ศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์, 2540) ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาตั้งแต่ออนุปริญญาขึ้นไป และผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา มีโอกาสที่จะทำงานน้อยกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้ศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของปัทมา อมรสิริสมบุรณ์ (2535) ที่พบว่าระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการทำงานของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนการศึกษาของสมรักษ์ รักษาทรัพย์และคณะ (2551) ซึ่งพบว่าการศึกษามีความสัมพันธ์กับการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่ามีโอกาสที่จะทำงานสูงกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่า สำหรับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา สุนทรธาดา (2553) พบว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าจะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่การศึกษาของนงนุช สุนทรชวกานต์ และคณะ (2553) พบว่าผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานนั้นเป็นผู้ที่ไม่ได้ศึกษา หรือศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษา ขณะที่การศึกษาของ Zdenka Simova (2008) พบว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่ามีโอกาสในการทำงานที่สูงกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่า ขณะที่ในกรณีของการไม่เป็นไปตามสมมติฐาน อาจเนื่องมาจากความต้องการของผู้สูงอายุในด้านอื่น ๆ เช่น การต้องการจุนเจือครอบครัว หรือความไม่แน่ใจในสถานภาพทางการเงินของตนเอง เป็นต้น

สถานะของผู้สูงอายุในครัวเรือน

สำหรับการวิเคราะห์ผลตัวแปรสถานะของผู้สูงอายุในครัวเรือนในระดับหลายตัวแปรพบว่า โอกาสที่ผู้สูงอายุที่มีสถานะเป็นบิดาหรือมารดาของหัวหน้าครัวเรือนและญาติจะทำงานมีน้อยกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่มีสถานะเป็นหัวหน้าครัวเรือนจะทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยคิดโอกาสในการทำงานน้อยกว่าเป็น 0.296 และ 0.404 เท่า ตามลำดับ ขณะที่โอกาสที่ผู้สูงอายุที่มีสถานะเป็นสามีหรือภรรยาของหัวหน้าครัวเรือนและผู้อาศัยจะทำงานมีมากกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่

เป็นหัวหน้าครัวเรือนจะทำงานเป็น 1.255 และ 1.180 เท่า โดยที่ผู้สูงอายุที่มีสถานะเป็นสามีหรือภรรยาของหัวหน้าครัวเรือนเท่านั้นที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ทั้งนี้เมื่อพิจารณาสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้พบว่าตัวแปรสถานะของผู้สูงอายุในครัวเรือนในด้านบิดาหรือมารดาของผู้สูงอายุในครัวเรือนและญาติเท่านั้นที่มีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้

จากผลการวิเคราะห์นั้นสามารถอภิปรายผลการศึกษได้ว่าการศึกษาได้ว่าการที่ผู้สูงอายุที่มีสถานะเป็นสามีหรือภรรยาของหัวหน้าครัวเรือนยังคงต้องทำงานอยู่นั้นอาจเนื่องมาจากต้องทำหน้าที่ในการช่วยหัวหน้าครัวเรือนในการดูแลครอบครัว จึงต้องช่วยเหลือในการหารายได้ ขณะที่ผู้ที่มีสถานะเป็นผู้อาศัยที่ยังคงทำงาน อาจเนื่องมาจากการมีสถานะเป็นผู้อาศัยนั้นไม่มีความแน่นอน หรือความมั่นคงในที่อยู่ประจวบกับการเป็นผู้อาศัยนั้นอาจมีความจำเป็นที่จะต้องให้การช่วยเหลือหรือสนับสนุนครอบครัวที่อาศัยอยู่ในด้านต่าง ๆ ประจวบกับอุปนิสัยของคนไทยที่มีความเกรงใจจึงทำให้ผู้สูงอายุที่มีสถานะเป็นผู้อาศัยจึงยังคงทำงานอยู่

ขณะที่ผู้สูงอายุที่มีสถานะเป็นบิดาหรือมารดา รวมทั้งญาติของหัวหน้าครัวเรือนมีการทำงานน้อยกว่าหัวหน้าครัวเรือนเนื่องจากการได้รับการเกื้อหนุน หรือการดูแลจากหัวหน้าครัวเรือนอยู่แล้ว ซึ่งอาจเนื่องมาจากสถานภาพที่สูงกว่าหรือภาระหน้าที่และความคาดหวังที่มาจากสังคม (มัลลิกา มัติโก และคณะ, 2542) ที่มีผลต่อหัวหน้าครัวเรือนที่จะต้องดูแลผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ด้วย จึงทำให้ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพทั้งสองไม่ต้องทำงานมากเท่าผู้สูงอายุที่มีสถานะเป็นหัวหน้าครัวเรือน จากผลการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับการศึกษาของศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์ (2540) ซึ่งพบว่าการเป็นหัวหน้าครัวเรือนมีอิทธิพลต่อการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้เป็นหัวหน้าครัวเรือนนั้นจะมีหน้าที่หลักในการทำงานเพื่อหารายได้มาเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวขณะที่การศึกษาของปัทมา อมรสิริสมบูรณ์ (2535) พบว่าการเป็นหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการทำงานของผู้สูงอายุ โดยผู้ที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนมีสัดส่วนการทำงานสูงกว่าผู้ไม่ได้เป็นหัวหน้าครัวเรือน ส่วนการศึกษาของยุคลณี กังศศิเทียม (2547) พบว่าผู้สูงอายุที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนมีความน่าจะเป็นที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้เป็นหัวหน้าครัวเรือน และการศึกษาของกุศล สุนทรธาดา (2553) ที่ได้ผลการศึกษาว่าผู้สูงอายุที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนมีการทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่เป็นหัวหน้าครัวเรือน

จำนวนบุตรที่ยังมีชีวิต

ตัวแปรด้านจำนวนบุตรที่ยังมีชีวิต จากการวิเคราะห์พบว่า โอกาสที่ผู้สูงอายุที่มีบุตรเพิ่ม 1 คน จะทำงานนั้นมีโอกาสที่จะทำงานลดลงเป็น 0.996 เท่า โดยไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ที่ว่าผู้สูงอายุที่มีจำนวนบุตรที่ยังมีชีวิตน้อยกว่ามีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่มีจำนวนบุตรที่ยังมีชีวิตมากกว่า เนื่องจากการที่ผู้สูงอายุที่มีจำนวนบุตรมากกว่าก็มีความเสี่ยงที่จะต้องดูแลตนเองน้อยลง เพราะโอกาสในการได้รับการดูแลจากบุตรคนใดคนหนึ่งจะมีโอกาสที่สูงกว่าผู้ที่มีจำนวนบุตรน้อยกว่า ความเสี่ยงที่จะถูกทอดทิ้งก็จะลดน้อยลง ขณะที่ผู้สูงอายุที่มี

จำนวนบุตรน้อยกว่าก็อาจพบความเสี่ยงที่ต้องดูแลตนเองมากขึ้น โอกาสในการถูกทอดทิ้ง หรือโอกาสที่บุตรจะไม่เลี้ยงดูก็จะสูงมากขึ้น และโดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่ได้มีการเตรียมการต่าง ๆ สำหรับการดำรงชีพเพื่อยามสูงวัยก็อาจทำให้ผู้สูงอายุนั้น ๆ ต้องหาวิธีการเพื่อการอยู่รอดในยามสูงวัย ซึ่งการทำงานก็เป็นวิธีการหนึ่งที่มีผลต่อการยังชีพของผู้สูงอายุ

รายได้ที่มาจากบำเหน็จ/บำนาญ

ผลการศึกษาพบว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้มาจากบำเหน็จ/บำนาญจะทำงานมีมากกว่าโอกาสของผู้สูงอายุที่มีรายได้ที่มาจากบำเหน็จ/บำนาญเป็น 7.601 เท่า โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 และมีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ โดยสอดคล้องกับการศึกษาของสุกัญญา วชิรเพชรปรางณี (2553) ที่พบว่า รายได้ของผู้สูงอายุส่วนใหญ่มาจากเงินบำนาญหรือได้รับจากลูกหลาน ส่วนผู้สูงอายุบางคนยังคงต้องประกอบอาชีพ เนื่องจากผู้สูงอายุบางรายไม่มีรายได้ที่มาจากบำนาญจึงต้องทำงานเพื่อหารายได้เพิ่ม และการศึกษาของวรเวศม์ สุวรรณระดา และวรวรรณ ชาญด้วยวิทย์ (2553) ซึ่งพบว่ากรณีเงินบำนาญที่เพียงพอก็จะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีพได้อย่างเป็นปกติ ไม่จำเป็นต้องดิ้นรนเพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้

รายได้ที่มาจากเบี้ยยังชีพจากทางราชการ

จากการวิเคราะห์ในระดับหลายตัวแปรพบว่า โอกาสที่ผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้ที่มาจากเบี้ยยังชีพจากทางราชการจะทำงานมีมากกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่มีรายได้ที่มาจากเบี้ยยังชีพจากทางราชการเป็น 1.293 เท่า โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 และมีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าเมื่อผู้สูงอายุมีรายได้ที่มาจากเบี้ยยังชีพแล้ว โอกาสที่ผู้สูงอายุจะทำงานก็มีโอกาสลดลงเนื่องจากมีรายได้ที่อาจเพียงพอต่อความต้องการของตนเอง หรือมีรายได้มาสนับสนุนการดำรงชีพของตน ทั้งนี้จากผลการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับการศึกษาของกาญจนา ตั้งชลทิพย์ และคณะ (2550) ที่พบว่าเงินเบี้ยยังชีพที่ทางรัฐจัดสรรให้ผู้สูงอายุนั้นเป็นการคาดหวังของผู้สูงอายุหลาย ๆ คน เนื่องจากเป็นการนำมาซึ่งรายได้ของผู้สูงอายุ และหากผู้สูงอายุนั้นมีรายได้จากเบี้ยยังชีพก็จะมีโอกาสในการทำงานน้อยลงเนื่องจากมีรายได้มาสนับสนุนค่าใช้จ่ายของ ขณะที่การศึกษาของ Anna Amilon and Torben Heien Nielsen (2010) ที่พบว่า การได้รับสวัสดิการของประชากรเดนมาร์กทำให้ประชากรหลังวัยเกษียณอายุเลือกที่จะไม่ทำงาน

ความต้องการทำงาน

โอกาสที่ผู้สูงอายุที่มีความต้องการทำงานจะทำงานมีมากกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่ไม่ต้องการทำงานจะทำงานเป็น 75.167 เท่า ทั้งนี้มีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ซึ่งความต้องการในการทำงานของผู้สูงอายุนั้นอาจเนื่องมาจากแรงกระตุ้นหรือการต้องการที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ ของตนเองต่อไป (Arnola S. Brown, 1989) นอกจากนี้ยังทำให้ผู้สูงอายุนั้นรู้สึกว่าคุณภาพชีวิตยังมีประโยชน์ (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2539) ทั้งนี้การทำงานจะทำให้เกิด

รายได้และยังทำให้ชีวิตมีความหมาย รวมทั้งไม่ทำให้สมองและร่างกายเกียจคร้าน (บุญเทือง โพธิ์เจริญ, 2551) ประกอบกับการทำงานยังทำให้ผู้สูงอายุยังคงได้รับความสุขต่าง ๆ ตามมาจากการทำงานไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มีผลต่อร่างกาย เช่น การได้ออกกำลังกายของผู้สูงอายุอันเนื่องมาจากการเคลื่อนไหวร่างกายของตัวผู้สูงอายุจากการทำงาน การฝึกกำลังสมอง หรือการเกิดคุณค่าทางจิตใจ เช่น การเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจของผู้สูงอายุซึ่งรู้สึกว่าคุณค่าที่ตนนั้นได้มีส่วนร่วมในการหารายได้ให้แก่ครอบครัว การใช้ความรู้ความสามารถของตนเองในการสร้างประโยชน์ต่อสังคม (นิภาพรรณ งามวิทยาพงศ์, 2551) อย่างไรก็ตามจากการศึกษาครั้งนี้พบว่ามีความสอดคล้องกับการศึกษาของ Sang D. Chi (2012) ที่พบว่าการทำงานหรือไม่ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้สูงอายุเองว่าต้องการที่จะทำงานในช่วงวัยผู้สูงอายุหรือไม่ ซึ่งความต้องการทำงานของผู้สูงอายุนั้นอาจสะท้อนไปถึงความสำเร็จหรือปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจที่จะทำงานของผู้สูงอายุเองด้วย ขณะที่การศึกษาของอภิญา เหล่าวัฒนพงษ์ (2554) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการและแนวทางในการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุ ด้านอาชีพโครงการส่งเสริมอาชีพพื้นที่กรุงเทพมหานครในด้านของชนิดโครงการส่งเสริมอาชีพ พบว่าผู้สูงอายุที่มีความต้องการทำกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการทำงานมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้ที่ไม่ต้องการทำงาน

ทั้งนี้เมื่อกล่าวโดยสรุปสามารถกล่าวได้ว่าความต้องการของมนุษย์นั้นเป็นแรงจูงใจหนึ่งซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือกที่จะกระทำ หรือไม่กระทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งในชีวิตของมนุษย์แต่ละบุคคล เช่นเดียวกับการทำงาน ดังนั้นเมื่อผู้สูงอายุมีความต้องการที่จะทำงานก็จะมีโอกาสในการทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีความต้องการที่จะทำงาน ทั้งนี้เนื่องจากผู้สูงอายุที่ต้องการจะทำงานนั้นมีแรงผลักดันหรือความต้องการภายในจิตใจของตนเองที่เป็นตัวหลักที่สำคัญให้ผู้สูงอายุตอบสนองต่อความต้องการเหล่านั้น

ความพึงพอใจในภาวะการเงิน

โอกาสที่ผู้สูงอายุที่มีความพึงพอใจในภาวะการเงินในระดับพอใจมาก และในระดับพอใจ จะทำงานมีมากกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่ไม่พอใจในภาวะการเงินของตนจะทำงานเป็น 1.266 และ 1.124 เท่า ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ซึ่งจากผลการวิเคราะห์สามารถอธิบายได้ว่า การที่ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อาจเนื่องมาจากการที่ผู้สูงอายุยังไม่มีระดับความพึงพอใจที่เพียงพอต่อความต้องการทางการเงิน จึงทำให้ผู้สูงอายุรายนั้น ๆ ยังคงทำงานต่อไป หรืออาจมีปัจจัยอื่น ๆ ที่ทำให้ผู้สูงอายุยังคงต้องทำงานต่อไป เช่น การต้องทำหน้าที่ในการดูแลครอบครัว การให้เกื้อหนุนทางการเงิน หรือการมีภาระหนี้สินของผู้สูงอายุเอง มีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่พึงพอใจในภาวะการเงินของตน ขณะที่ในกลุ่มของผู้สูงอายุที่ไม่ทราบระดับของความพึงพอใจในภาวะการเงินนั้นต้องทำงานเนื่องจากเกิดความไม่แน่ใจในภาวะทางการเงินของตนจึงยังคงทำให้ผู้สูงอายุในกลุ่มนี้ยังคงทำงานต่อไปนั่นเอง

มูลค่าของทรัพย์สินที่ถือครอง

โอกาสที่ผู้สูงอายุที่มีทรัพย์สินที่ถือครองต่ำกว่า 100,000 บาท และตั้งแต่ 100,001 – 999,999 บาทจะทำงานมีมากกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่ไม่มีทรัพย์สินที่ถือครองจะทำงานเป็น 1.225 และ 1.004 เท่า ตามลำดับ ซึ่งไม่มีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ขณะที่โอกาสที่ผู้สูงอายุที่มีทรัพย์สินที่ถือครองตั้งแต่ 1,000,000 บาท ขึ้นไป จะทำงานมีน้อยกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่ไม่มีทรัพย์สินที่ถือครองจะทำงานเป็น 0.928 เท่า ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากผลการวิเคราะห์ในระดับหลายตัวแปรพบว่า มีเพียงผู้สูงอายุที่มีทรัพย์สินที่ถือครองต่ำกว่า 100,000 บาทเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001

ทั้งนี้จำนวนทรัพย์สินที่ถือครองนั้นเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงการมีฐานะทางการเงิน และเป็นหลักประกันสำหรับการดำรงชีวิต ซึ่งโอกาสที่ผู้สูงอายุที่มีทรัพย์สินที่ถือครองตั้งแต่ 1,000,000 บาทขึ้นไป จะทำงานมีโอกาสน้อยกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีทรัพย์สินที่ถือครองอาจเนื่องมาจากสาเหตุของการที่ผู้สูงอายุรายนั้นมีทรัพย์สินที่ตนเองถือครองที่ค่อนข้างมากอยู่แล้ว ประกอบกับการที่คาดว่าจะสามารถบริหารสินทรัพย์ที่มีอยู่เพื่อการดำรงชีพได้ตลอดช่วงอายุที่ผู้สูงอายุรายนั้น ๆ ยังมีชีวิตอยู่ จึงทำให้ผู้สูงอายุรายนั้น ๆ เลือกที่จะไม่ทำงาน ทั้งนี้ผลการศึกษาในส่วนนี้สอดคล้องกับการศึกษาของนงนุช สุนทรชว กานต์ และคณะ (2553) ที่พบว่า การมีเงินออม หรือจำนวนทรัพย์สินที่ถือครองของผู้สูงอายุนั้นมีผลต่อการทำงานของผู้สูงอายุ โดยผู้ที่ไม่มีเงินออม หรือไม่มีทรัพย์สินที่ถือครองนั้นจำเป็นต้องทำงานเพื่อหารายได้ในการเลี้ยงดูตนเอง ส่วนการศึกษาของ Zdenka Simova (2008) พบว่า จำนวนทรัพย์สินที่ถือครองมีผลต่อการทำงานของผู้ที่เกษียณอายุ สำหรับการศึกษาของ Pamela M. Clayton (2010) พบว่าจำนวนทรัพย์สินที่ถือครองเป็นเหตุผลสำคัญในการเลือกที่จะทำงานหรือไม่ทำงานของผู้สูงอายุ โดยผู้ที่จำนวนทรัพย์สินที่ถือครองน้อยกว่ามีการทำงานมากกว่าผู้ที่มีทรัพย์สินที่ถือครองมากกว่า

สำหรับด้านอื่น ๆ ของจำนวนทรัพย์สินที่ถือครองที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อาจเนื่องมาจากที่แม้ว่าผู้สูงอายุเหล่านั้นจะมีทรัพย์สินที่ถือครองอยู่แล้วแต่นำทรัพย์สินเหล่านั้นไปลงทุนต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดรายได้โดยอยู่ในรูปของการทำงาน ซึ่งมีลักษณะของการเป็นเจ้าของกิจการ หรือการประกอบธุรกิจส่วนตัวของผู้สูงอายุ หรืออาจมีความรู้ถึงความเสี่ยงหากผู้สูงอายุนั้นไม่ทำงาน ซึ่งอาจไม่มีรายได้ในการดำรงชีพ ซึ่งในการอภิปรายผลในครั้งนี้พบว่ามีความสอดคล้องกับการศึกษาของกุศล สุนทรธาดา (2553) ที่พบว่าผู้สูงอายุที่มีเงินออม หรือทรัพย์สินมากขึ้นมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้ที่ไม่มีความออม หรือมีทรัพย์สินที่ถือครองน้อย ดังนั้นผู้สูงอายุในกลุ่มนี้จึงยังคงทำงานเพื่อสร้างความมั่นคงในตนเอง

การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรม

โอกาสที่ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรมจะทำงานมีมากกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรมจะทำงานเป็น 1.367 เท่า โดยมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 และมีความ

สอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ ทั้งนี้จากผลการศึกษาที่สามารถอธิบายได้ว่า การที่ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรมนั้นยังทำงานอาจเนื่องมาจากการเป็นสมาชิกหรือชมรมนั้นทำให้ผู้สูงอายุได้รับแนวทางการดำเนินชีวิตในช่วงวัยผู้สูงอายุที่เหมาะสมกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรม หรืออาจเนื่องจากการที่ผู้สูงอายุได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์จากการเป็นสมาชิก ดังนั้นจึงทำให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงแหล่งในการจ้างงาน หรืออาชีพที่ผู้สูงอายุสามารถจะทำได้โดยผ่านการมีเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการเป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรม

การอยู่ร่วมกับหลานโดยไม่มีพ่อแม่ของหลานอาศัยอยู่ด้วย

ผลการศึกษาพบว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่อยู่ร่วมกับหลานโดยไม่มีพ่อแม่ของหลานอาศัยอยู่ด้วยจะทำงานมีมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ร่วมกับหลานโดยมีพ่อแม่ของหลานอาศัยอยู่ด้วยหรือไม่มีหลานอาศัยอยู่ด้วยเป็น 1.079 เท่า ซึ่งไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 แต่มีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ ทั้งนี้การที่ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ร่วมกับหลานโดยไม่มีพ่อแม่ของหลานอาศัยอยู่ด้วยยังคงทำงานหรือต้องทำงานนั้นเนื่องมาจากการที่ผู้สูงอายุนั้นต้องรับผิดชอบในการเลี้ยงดูหลานของผู้สูงอายุ และเมื่อมีภาระหน้าที่ หรือความรับผิดชอบที่จะต้องเลี้ยงดูหลานของผู้สูงอายุจึงทำให้ผู้สูงอายุนั้นจำเป็นต้องมีรายได้เพื่อมาเกื้อหนุนในส่วนนี้ ดังนั้นเมื่อผู้สูงอายุที่ต้องอาศัยอยู่ร่วมกับหลานโดยที่ไม่มีพ่อแม่ของหลานอาศัยอยู่ด้วยมีความจำเป็นที่จะต้องหารายได้ การทำงานก็อาจเป็นวิธีการหนึ่งของผู้สูงอายุใช้เป็นวิธีการในการนำมาซึ่งรายได้

การให้เงินแก่บุตรของบุตรของผู้สูงอายุ

จากการวิเคราะห์ในระดับหลายตัวแปรพบว่า โอกาสที่ผู้สูงอายุที่ให้เงินแก่บุตรของบุตรของผู้สูงอายุจะทำงานมีมากกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่ไม่ได้ให้เงินแก่บุตรของบุตรของผู้สูงอายุจะทำงานเป็น 3.586 เท่า ซึ่งมีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ซึ่งการให้การเกื้อหนุนทางการเงินกับบุตรของบุตรของผู้สูงอายุเป็นอีกปัจจัยที่ทำให้ผู้สูงอายุต้องทำงานเนื่องจากผู้สูงอายุที่ต้องให้การเกื้อหนุนทางการเงินแก่บุตรของบุตรของตนนั้นจำเป็นที่จะต้องหารายได้ต่าง ๆ เพื่อนำมาสนับสนุน หรือจุนเจือแก่ความต้องการของตนเองและบุตร ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเฉลิมพล แจ่มจันทร์ (2553) ที่พบว่าการทำงานของผู้สูงอายุนั้นสามารถหารายได้มาสนับสนุน หรือมอบให้แก่บุตรของตนได้ และจากการรายงานของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย และวิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2553) ที่พบว่าการทำงานของผู้สูงอายุเป็นที่มาของรายได้ในการหาเลี้ยงครอบครัว ดังนั้นผู้สูงอายุจำนวนมากจึงยังคงทำงานเพื่อหารายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัว

การให้การเกื้อหนุนทางการเงินกับบุตร

โอกาสที่ผู้สูงอายุที่ให้การเกื้อหนุนทางการเงินกับบุตรจะทำงานมีมากกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่ไม่ได้ให้การเกื้อหนุนทางการเงินกับบุตรจะทำงานเป็น 2.106 เท่า ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ทั้งนี้เนื่องจากสถานภาพ และบทบาทของแต่ละบุคคลเป็นตัวกำหนดที่สำคัญในการแสดงบทบาทของมนุษย์แต่ละบุคคล ซึ่งผู้สูงอายุนั้นก็เป็นหนึ่งในบุคคลที่ได้รับผลจากสถานภาพและบทบาทของตน หากผู้สูงอายุมิบทบาท หรือสถานภาพที่ต้องดูแลครอบครัว รวมทั้งมีภาระหน้าที่ต่าง ๆ อาจทำให้ผู้สูงอายุยังคงต้องทำกิจกรรมบางประการ เพื่อตอบสนองต่อการแสดงบทบาทหรือสถานภาพของตน เช่น การทำงานเพื่อนำมาซึ่งรายได้ โดยขณะที่การเกื้อหนุนก็เป็นอีกหนึ่งกลไกที่ทำให้ผู้สูงอายุต้องทำงาน (มัลลิกา มติโก, 2542) และจากการศึกษานี้มีความสอดคล้องกับการศึกษาของเฉลิมพล แจ่มจันทร์ (2553) ที่พบว่าการทำงานของผู้สูงอายุนั้นสามารถนำรายได้มาสนับสนุน หรือมอบให้แก่บุตรของตนได้

การได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตร

จากผลการวิเคราะห์พบว่า โอกาสที่ผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตรจะทำงานมีมากกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่ได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตรจะทำงานเป็น 3.154 เท่า โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 และมีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ ทั้งนี้การที่ผู้สูงอายุที่ได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตรนั้นอาจไม่มีความจำเป็นต้องทำงาน เนื่องจากมีรายได้ที่ได้รับอยู่แล้ว ขณะที่ผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้ที่ได้รับจากช่องทางนี้อาจทำให้ผู้สูงอายุรายนั้น ๆ ต้องทำงานเพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้เพื่อใช้ในการดำรงชีพ โดยมีความสอดคล้องกับการศึกษาของสุกัญญา วชิรเพชรปราณี (2553) พบว่ารายได้ของผู้สูงอายุส่วนใหญ่มาจากเงินที่ได้รับจากลูกหลาน ขณะที่บางส่วนของผู้สูงอายุยังคงต้องประกอบอาชีพ เนื่องจากบุตรจะให้เงินผู้สูงอายุบ้างแต่ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของผู้สูงอายุ หรือไม่ได้ให้เงินแก่ผู้สูงอายุ ดังนั้นจึงทำให้ผู้สูงอายุบางส่วนต้องทำงานเพื่อหารายได้เพิ่ม

ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ

โอกาสที่ผู้สูงอายุที่มีภาวะสุขภาพในระดับปานกลางและไม่ดีจะทำงานมีน้อยกว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุที่มีภาวะสุขภาพในระดับเป็น 0.738 และ 0.304 เท่า ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาถึงระดับนัยสำคัญทางสถิติพบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 และมีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการวิเคราะห์ในระดับสองตัวแปร ทั้งนี้เนื่องจากการเข้าสู่การทำงานของแต่ละบุคคลนั้นจำเป็นต้องมีองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการทำงานของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งองค์ประกอบด้านสุขภาพนับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้ผู้สูงอายุแต่ละรายนั้นเข้าสู่การทำงานหรือไม่ทำงาน โดยผู้ที่มีภาวะทางสุขภาพที่ดีกว่าจะมีโอกาสในการเข้าสู่ระบบการทำงานที่มากกว่าผู้ที่มีภาวะทางสุขภาพที่แย่กว่า ซึ่งจากการศึกษาของ Zdenka Simova (2008: 187) พบว่าสุขภาพและเงื่อนไขทางกายภาพของบุคคลเป็นสาเหตุหลักในการเลือกที่จะทำงานเมื่อเข้าสู่วัยเกษียณ ขณะที่การศึกษาของกาญจนา ตั้งชลทิพย์ และคณะ (2550) พบว่าหากภาวะสุขภาพไม่ดีก็ไม่สามารถทำงานได้ ส่วนการศึกษาของ Poole et al (2005) พบว่าการที่แต่ละบุคคลจะเลือกทำงานต่อไปนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัย

ด้านสุขภาพเป็นสำคัญ โดยผู้ที่มีปัญหาสุขภาพ หรือสุขภาพไม่เอื้อต่อการทำงาน บุคคลนั้นจะเลือกที่จะไม่ทำงาน นอกจากนี้จากการศึกษาของ Tony Maltby (2006) พบว่าบุคคลที่มีภาวะทุพพลภาพ หรือภาวะสุขภาพไม่ดีนั้นเลือกที่จะผลักตนเองออกจากตลาดแรงงาน ซึ่งจากข้างต้นทั้งหมดเป็นสิ่งที่บ่งชี้ว่าภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุนั้นมีผลต่อการเลือกที่จะทำงานหรือไม่ทำงาน โดยผู้สูงอายุที่มีภาวะสุขภาพที่ดีมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ภาวะสุขภาพในระดับปานกลางหรือไม่ดี

บทที่ 4

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

สำหรับบทที่ 4 นำเสนอในประเด็นการสรุปผลและข้อเสนอแนะที่ได้รับจากงานวิจัย เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานต่าง ๆ และผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ประกอบกับการวางแผนในการศึกษา การดำเนินงาน หรือการวางแผนนโยบาย ทั้งนี้รายละเอียดของเนื้อหาในส่วนนี้มีรายละเอียดดังนี้

4.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “การทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย” มีวัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ เพื่อศึกษาการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยผู้ศึกษาได้นำแนวคิด/ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาประกอบการศึกษาในครั้งนี้ ทั้งนี้แนวคิด/ทฤษฎีที่นำมาศึกษาประกอบด้วย

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับการประกอบกิจกรรมของผู้สูงอายุ ซึ่งประกอบด้วย

- 1.1 ทฤษฎีกิจกรรม
- 1.2 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่
- 1.3 ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์นิยม
- 1.4 ทฤษฎีหน้าที่นิยม

2. แนวคิดเกี่ยวกับการทำงานของผู้สูงอายุ ซึ่งนำการทำงานของผู้สูงอายุ สถานการณ์การทำงานของผู้สูงอายุ นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับการทำงานของผู้สูงอายุ กฎระเบียบต่าง ๆ อันเกี่ยวกับการทำงานของผู้สูงอายุเข้ามาประกอบการศึกษาในครั้งนี้

3. เอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

สำหรับการศึกษานี้มีตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ประกอบด้วย การทำงานของผู้สูงอายุ ซึ่งถูกนำมาใช้เป็นตัวแปรตาม ขณะที่ตัวแปรอิสระของการศึกษาในครั้งนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 18 ตัวแปรซึ่งอยู่ภายใต้ปัจจัย 3 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร ปัจจัยด้านการทำงานและเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านสุขภาพและการเกื้อหนุน โดยมีตัวแปรอิสระซึ่งประกอบด้วย ตัวแปรเพศ อายุ เขตที่อยู่อาศัย ภาค ระดับการศึกษา สถานะของผู้สูงอายุในครัวเรือน จำนวนบุตรที่ยังมีชีวิต รายได้ที่มาจากบำเหน็จ/บำนาญ รายได้ที่มาจากเบี้ยยังชีพจากทางราชการ ความต้องการทำงาน ความพึงพอใจใน

ภาวะการเงิน มูลค่าของทรัพย์สินที่ถือครอง การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรม การอาศัยอยู่ร่วมกับหลาน โดยไม่มีพ่อแม่ของหลานอาศัยอยู่ด้วย การให้เงินแก่บุตรของบุตรของผู้สูงอายุ การให้การเกื้อหนุนทางการเงินกับบุตร การได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตร และภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ

ในการศึกษานี้ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยนำข้อมูลจากโครงการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2554 ซึ่งดำเนินการสำรวจและเก็บข้อมูลโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติมาใช้ในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และได้นำข้อมูลมาที่รับมาทำการถ่วงน้ำหนักของข้อมูลด้วยวิธีการ Normalized weights รวมทั้งการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ซึ่งได้ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาทั้งสิ้น 33,360 ราย

สำหรับการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ 1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน โดยใช้การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ซึ่งนำเสนอลักษณะทั่วไปของประชากรที่เป็นตัวอย่าง และ 2. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการทำงานของผู้สูงอายุ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกทวิภาค (Binary Logistic Regression Analysis) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การวิเคราะห์การแปรผันสองทาง (Bivariate Analysis) เพื่อศึกษาว่าตัวแปรอิสระแต่ละตัวแปรนั้นมีผลต่อการทำงานของผู้สูงอายุหรือไม่ และแต่ละตัวแปรนั้นมีผลอยู่ในระดับใด และการวิเคราะห์การแปรผันหลายทาง (Multivariate Analysis) เพื่อศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ทั้งหมดที่มีผลต่อตัวแปรตาม

4.1.1 ลักษณะทั่วไปของตัวอย่าง

จากตัวอย่างทั้งหมดที่ใช้ในการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุที่ทำงานมีร้อยละ 42.9 โดยสถานภาพการทำงานของผู้สูงอายุกว่าครึ่งหนึ่งประกอบธุรกิจของตนเอง (ร้อยละ 59.96) รองลงมาเป็นผู้สูงอายุที่ช่วยธุรกิจของครัวเรือน (ร้อยละ 22.2) ขณะที่ผู้สูงอายุที่เป็นลูกจ้างเอกชนมีสัดส่วนสูงเป็นลำดับที่ 3 (ร้อยละ 12.0) ทั้งนี้ผู้สูงอายุที่ทำงานมีอายุการทำงานโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 28.11 ปี โดยมีอายุการทำงานต่ำสุด 1 ปี และสูงสุด 60 ปี

เมื่อพิจารณาถึงตัวแปรแต่ละตัวแปรพบว่า ตัวอย่างมากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นเพศหญิง โดยมีอายุเฉลี่ย 69.22 ปี ซึ่งมีอายุน้อยที่สุดเท่ากับ 60 ปี และมีอายุสูงที่สุดเท่ากับ 117 ปี สำหรับเขตที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุมากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 66.8) อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล โดยผู้สูงอายุที่เป็นตัวอย่างนั้นอาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด สำหรับด้านของระดับการศึกษาของผู้สูงอายุพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในประถมศึกษาและต่ำกว่า ส่วนตัวแปรด้านสถานะของผู้สูงอายุในครัวเรือนพบว่าผู้สูงอายุมีสถานะเป็นหัวหน้าครัวเรือนสูงที่สุด ทั้งนี้ผู้สูงอายุมีจำนวนบุตรที่ยังมีชีวิตโดยเฉลี่ย 3 คน โดยมีจำนวนบุตรที่ยังมีชีวิตสูงที่สุดและต่ำที่สุด 15 และ 0 คน

ตามลำดับ ในด้านรายได้ที่มาจากบำเหน็จ/บำนาญพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีรายได้จากบำเหน็จ/บำนาญ ขณะที่ส่วนใหญ่นั้นมีรายได้ที่มาจากเบี้ยยังชีพจากทางราชการ ขณะที่ด้านความต้องการทำงานของผู้สูงอายุนั้นพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ร้อยละ 81.7 ไม่ต้องการทำงาน ส่วนความพึงพอใจในภาวะการเงินของผู้สูงอายุนั้นพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในภาวะการเงินของตน (ร้อยละ 71.4) ทั้งนี้ในด้านของมูลค่าของทรัพย์สินที่ถือครองนั้นพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีทรัพย์สินที่ถือครอง ขณะที่มากกว่าร้อยละ 64.9 เป็นสมาชิกกลุ่มและชมรม สำหรับในด้านการอยู่ร่วมกับหลานโดยไม่มีพ่อแม่ของหลานอาศัยอยู่ด้วยพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่อาศัยอยู่ร่วมกับหลานโดยไม่มีพ่อแม่ของหลานอาศัยอยู่ด้วยร้อยละ 84.3 ขณะที่การให้เงินแก่บุตรของบุตรของผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ได้ให้เงินแก่บุตรของบุตรของตน ส่วนการให้การเกื้อหนุนทางการเงินกับบุตรนั้นผู้สูงอายุนั้นไม่ได้ให้การเกื้อหนุนทางการเงินกับบุตรมากกว่ากลุ่มที่ให้การเกื้อหนุนทางการเงิน ด้านการได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตรพบว่าส่วนใหญ่ไม่ได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตร และด้านภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุนั้นพบว่าผู้สูงอายุที่มีภาวะสุขภาพในระดับดีและปานกลางมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน

4.1.2 การวิเคราะห์การแปรผันหลายทาง

จากการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกในระดับหลายตัวแปร ตัวแปรทั้งหมดสามารถอธิบายการทำงานของผู้สูงอายุได้ร้อยละ 45.4 ($R^2 = 0.454$) พบว่า เพศ มีความสัมพันธ์กับการทำงานโดยพบว่าโอกาสที่เพศชายจะทำงานมีโอกาสสูงกว่าเพศหญิง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ขณะที่ตัวแปรด้าน อายุ จากผลการศึกษาพบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับการทำงานของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยกว่ามีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 ส่วนตัวแปรด้าน เขตที่อยู่อาศัย พบว่ามีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 ขณะที่ ภาค พบว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ (ยกเว้นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) โดยมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 สำหรับตัวแปรด้าน ระดับการศึกษา จากผลการวิเคราะห์พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยเมื่อพิจารณาถึงสมมติฐานพบว่า ในการวิเคราะห์ในระดับหลายตัวแปรนั้นระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษาและต่ำกว่า ระดับมัธยมศึกษา และระดับอนุปริญญาขึ้นไปมีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ สำหรับตัวแปรด้าน สถานะของผู้สูงอายุในครัวเรือน พบว่าตัวแปรสถานะของผู้สูงอายุในครัวเรือนมีความสัมพันธ์การทำงานของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงสมมติฐานที่ตั้งไว้พบว่ามีเพียงผู้สูงอายุที่มีสถานะเป็นบิดาหรือมารดาของหัวหน้าครัวเรือน และผู้อาศัยเท่านั้นที่มีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ ขณะที่ จำนวนบุตรที่ยังมีชีวิต พบว่ามีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

0.01 ส่วนใน รายได้ที่มาจกบ่าเห็จ/บ้านาญ มีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 ขณะที่ รายได้ที่มาจกเบี้ยยังชีพจกทงรชกร พบว่มีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 ส่วน ความต้องการทงงาน พบว่มีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้โดยมีระดับของนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 สำหรับตัวแปรด้าน ความพึงพอใจในภาวะการเงิน พบว่ไม่มีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ ส่วนด้าน มูลค่าของทรัพย์สินที่ถือครอง ผู้สูงอายูที่มีทรัพย์สินที่ถือครองตั้งแต่ 1,000,000 บาทขึ้นไป มีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรม มีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 ส่วนตัวแปรด้าน การอยู่ร่วมกับหลานโดยไม่มีพ่อแม่ของหลาน อยู่ด้วย เป็นไปตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้แต่ไม่พบระดับนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่ การให้เงินแก่บุตรของบุตรของผู้สูงอายู พบว่มีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 ในด้านของ การให้การเกื้อหนุนทางการเงินกับบุตร พบว่มีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 ขณะที่ การได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตร พบว่มีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และตัวแปรด้าน ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายู พบว่มีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 ทั้งนี้รายละเอียดดังปรากฏในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ผลการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกในระดับหลายตัวแปร

ตัวแปรอิสระ	การวิเคราะห์ระดับหลายตัวแปร	
	นัยสำคัญทางสถิติ	เป็นไปตามสมมติฐาน
เพศ	0.001	/
อายุ	0.001	/
เขตที่อยู่อาศัย	0.001	/
ภาค	0.001	/ X
ระดับการศึกษา	0.001	/ X
สถานะของผู้สูงอายูในครัวเรือน	0.001	/ X
จำนวนบุตรที่ยังมีชีวิต	-	/
รายได้ที่มาจกบ่าเห็จ/บ้านาญ	0.001	/
รายได้ที่มาจกเบี้ยยังชีพจกทงรชกร	0.001	/
ความต้องการทงงาน	0.001	/
ความพึงพอใจในภาวะการเงิน	0.01	X
มูลค่าของทรัพย์สินที่ถือครอง	0.001	/ X
การเป็นสมาชิกกลุ่ม/ชมรม	0.001	/

ตัวแปรอิสระ	การวิเคราะห์ระดับหลายตัวแปร	
	นัยสำคัญทางสถิติ	เป็นไปตามสมมติฐาน
การอยู่ร่วมกับหลานโดยไม่มีพ่อแม่ของหลานอาศัยอยู่ด้วย	-	/
การให้เงินแก่บุตรของบุตรของผู้สูงอายุ	0.001	/
การให้การเกื้อหนุนทางการเงินกับบุตร	0.001	/
การได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตร	0.001	/
ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ	0.001	/
-2 Log likelihood	25,375.765	
R ² (Cox & Snell R Square)	0.454	
/ หมายถึง เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ X หมายถึง ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้		

4.2 ข้อเสนอแนะ

4.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาเรื่องการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย สามารถสร้างข้อเสนอที่ค้นพบจากการศึกษาเพื่อเป็นประโยชน์ในการกำหนดหรือเป็นองค์ประกอบในการกำหนดนโยบายได้ ดังนี้

1) เมื่อก้าวในภาพรวมผู้สูงอายุที่จะเข้าสู่การทำงาน ซึ่งอาจมีจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น ประกอบกับช่วงวัยของผู้สูงอายุนั้นเป็นช่วงวัยที่มีความเสื่อมถอยของร่างกายและมีความเปราะบาง ดังนั้นหน่วยงานต่าง ๆ จึงควรจัดสรรงานที่มีความสอดคล้องกับการทำงานของผู้สูงอายุ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐควรจัดการอบรม รวมทั้งให้ความรู้ในประเด็นของงานที่ผู้สูงอายุสามารถทำได้อย่างเต็มที่และไม่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิต หรือสมรรถนะของตนเอง นอกจากนี้ยังควรจัดสวัสดิการต่าง ๆ เช่น การประกันในการทำงานไม่ว่าจะเป็นการประกันอุบัติเหตุจากการทำงาน หรือการขาดงาน รวมทั้งอาจมีการประกันที่เป็นการประกันสำหรับนายจ้างหรือสถานประกอบการที่เป็นการรับผิดชอบต่อความเสี่ยงหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการทำงานของผู้สูงอายุ ดังนั้นการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจ้างงานที่เหมาะสม และการสร้างหลักประกันในการทำงานของผู้สูงอายุนั้น นับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ภาครัฐควรมุ่งให้ความสำคัญ และพิจารณารวมทั้งควรกำหนดแนวทาง หรือนโยบายเพื่อรองรับสถานการณ์นี้

2) จากสถานการณ์การทำงาน รวมทั้งสัดส่วนของโครงสร้างทางประชากรของประเทศไทยที่พบว่า ในอนาคตประเทศไทยจะมีผู้สูงอายุที่เพิ่มสูงขึ้น ขณะที่ประชากรวัยแรงงาน

กำลังมีสัดส่วนที่ลดน้อยลง ดังนั้นประเทศไทยจะประสบปัญหาของความไม่เพียงพอของแรงงานในตลาดแรงงาน ดังนั้นเพื่อเป็นการจัดการกับปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นนี้ ภาครัฐจึงควรกำหนดนโยบายในการสร้างการดึงผู้สูงอายุให้กลับเข้าสู่การเป็นกำลังแรงงาน ซึ่งอาจทำงานในรูปแบบที่เหมาะสมกับช่วงวัยของตน อย่างไรก็ตามในการดึงผู้สูงอายุเข้ามาสู่การเป็นแรงงานนั้นอาจพบปัญหา หรืออุปสรรคจากการที่ผู้สูงอายุไม่สามารถใช้ศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงวัยแรงงาน ซึ่งจะทำให้หน่วยงานหรือสถานประกอบการต่าง ๆ ไม่ต้องการที่จะรับผู้สูงอายุเข้าสู่การเป็นแรงงาน ดังนั้น ภาครัฐจึงควรสร้างแรงจูงใจให้กับสถานประกอบการต่าง ๆ ในการเลือกที่จะรับผู้สูงอายุให้เข้าไปทำงานในสถานประกอบการของตน โดยอาจสร้างแรงจูงใจผ่านการลดหย่อนภาษี หรือการให้สิทธิพิเศษในการลงทุนของสถานประกอบการที่รับผู้สูงอายุเข้าไปทำงาน เป็นต้น ซึ่งหากประเทศไทยสามารถจัดการกับปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้น และมีนโยบาย หรือแนวทางมารองรับจะทำให้ผู้สูงอายุสามารถสร้างรายได้จากการทำงานที่ต่อเนื่อง และมีโอกาสที่เพิ่มขึ้นในตลาดแรงงานที่หลายหลาย ขณะที่ประเทศจะได้ประโยชน์จากการขยายช่วงของการปันผลทางประชากรที่ไม่ได้สิ้นสุดลงเมื่ออายุของประชากรมีอายุ 60 ปี

3) จากการศึกษาในครั้งนี้นับพบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล หรือผู้สูงอายุที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในเขตเมืองนั้นมีโอกาสที่จะทำงานสูงกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตเมือง ดังนั้น ภาครัฐจึงควรกำหนดนโยบายในการขยายงาน หรือสร้างโอกาสในการทำงานของผู้สูงอายุโดยการขยายแหล่งงานไปยังเขตต่าง ๆ แทนที่จะกระจุกตัวอยู่แค่ภายในเขตเมือง ทั้งนี้จึงควรกำหนดนโยบายการกระจายแหล่งงาน ซึ่งหากภาครัฐทำได้ดังนี้นอกจากจะได้ประโยชน์จากการที่ผู้สูงอายุจะเข้าถึงแหล่งงานได้โดยง่ายแล้ว ยังเป็นการกระจายความเจริญ รวมทั้งการขยายโอกาสในการเข้าถึงแหล่งงานของช่วงวัยอื่น ๆ ด้วย

4.2.2 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1) เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้ได้ใช้ข้อมูลที่ได้รวบรวมโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งอาจมีบางปัจจัยที่ไม่ได้อยู่ในขอบเขตของการเก็บข้อมูลดังกล่าว และนอกจากนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกเพียงตัวแปรบางตัวแปรที่มีอยู่แล้วเท่านั้นมาใช้ในการศึกษา ซึ่งอาจไม่ครบทุกมิติของการทำงานของผู้สูงอายุ ขณะที่ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาเน้นไปที่การวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลัก จึงอาจทำให้ขาดบริบทบางบริบทที่มีความสำคัญไป ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไป ผู้ที่สนใจควรที่จะเพิ่มการศึกษาในตัวแปรต่าง ๆ ที่มีความหลากหลายและครอบคลุมมากกว่านี้ รวมทั้งในการศึกษาควรมีการใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพเข้ามาประกอบการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ความหลากหลายมากขึ้น

2) ในการศึกษาครั้งนี้ทำให้ทราบถึงการทำงาน รวมทั้งปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อโอกาสในการทำงานของผู้สูงอายุ ทั้งนี้ในการศึกษาในอนาคตเพื่อเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงาน หรือการจัดการของทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในการตัดสินใจที่จะรับผู้สูงอายุเข้าสู่สถานประกอบการ หรือการสร้างแนวทางในการจัดการกับสิ่งที่จะตามมาจากการจ้างงานผู้สูงอายุ จึงควรที่จะศึกษาถึงการจัดการความเสี่ยง หรือแนวทางในการจัดการ การรับมือ รวมทั้งการจัดสวัสดิการต่าง ๆ สำหรับผู้สูงอายุ

รายการอ้างอิง

- Amilon, A., and Nielsen, Torben H. (2010). How does the option to defer pension payments affect the labour supply of older workers in Denmark *Working and ageing Emerging theories and empirical perspectives*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Brown, A. S. (1990). *The social processes of aging and old age*. New Jersey: Prentice Hall.
- Chi, S. D. (2012). Aging workforce and ergonomics in construction: opportunities and challenges. Retrieved 15 พฤศจิกายน, 2556, from จาก <http://www.omicsgroup.org/journals/aging-workforce-and-ergonomics-in-construction-opportunities-and-challenges-2165-7556.1000e116.pdf>
- Clayton, P. M. (2010). *Working on choice or necessity working and ageing emerging theories and empirical perspectives*. Luxembourg: Office of the European Union.
- Maltby, T. (2006). The employability of older workers. In W. P. Vickerstaff Sarah, Loretto Wendy, (Ed.), *The future for older workers. Wendy Loretto*. Bristol: University of Bristol.
- Paker, A. W. (2002). The aging workforce perspectives and implications. Retrieved 10 พฤศจิกายน 2556, from http://www.qrc.org.au/conference/_dbase_upl/2002_spk11_Parker.pdf
- Poole et al. (2005). Ill-health retirement: national rates and updated guidance for occupational physicians. *Occupational Medicine*, 55(5).
- Simova, Z. (2008). To work or not to work, motivation for work after reaching retirement age *Working and ageing Emerging theories and empirical perspectives*. Luxembourg: Office of the European Union.
- The United Nations. (2013). *Follow-up to the international year of older persons: second world assembly*. New York: United Nations.
- กระทรวงการพัฒนาศักยภาพและความมั่นคงของมนุษย์. (2548). พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546. กรุงเทพฯ: เจ. เอส. การพิมพ์.

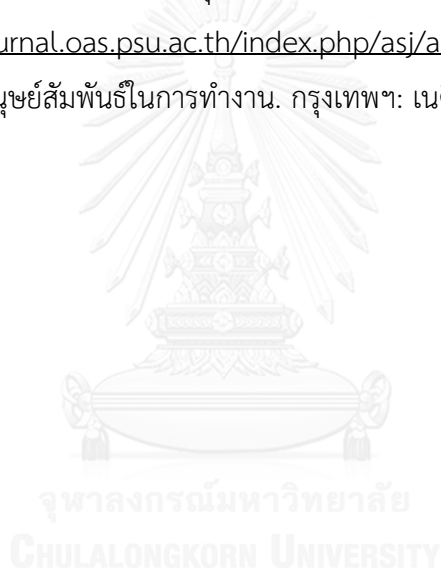
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2556). ประกาศกระทรวงแรงงานเรื่องกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครองการส่งเสริมและการสนับสนุนผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพและฝึกอาชีพที่เหมาะสม. Retrieved 29 สิงหาคม 2556, from http://www.m-society.go.th/main.php?filename=The_Law
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ค. (2553). แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2564). . กรุงเทพฯ: เทพเพ็ญวานิสัย.
- กาญจนา ตั้งชลทิพย์ และคณะ. (2550). Retrieved 30 สิงหาคม 2556, from <http://www.popterms.mahidol.ac.th/newsletter/showarticle.php?articleid=55>
- กุศล สุนทรธาดา. (2553a). คุณค่าด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุไทย. . In ส. บ. สุขาดา ทวีสิทธิ์ (Ed.), คุณค่าผู้สูงอายุในสายตาสังคมไทย. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.
- กุศล สุนทรธาดา. (2553b). โครงการศึกษาแนวทางการสร้างโอกาสในการทำงานของผู้สูงอายุในพื้นที่ชนบท. Retrieved 29 สิงหาคม 2556, from <http://www.popterms.mahidol.ac.th/newsletter/showarticle.php?articleid=210>
- จารุวัฒน์ วิจิตรจันทร์. (2544). การศึกษากิจกรรมเชิงเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุในชนบทอำเภอเมือง จังหวัดเลย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนา), สถาบันราชภัฏเลย.
- จำนง สมประสงค์ และ ประดิษฐ์ ชาสมบัติ. (2519). เศรษฐศาสตร์แรงงาน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- เฉลิมพล แจ่มจันทร์. (2553). ผู้สูงอายุในพื้นที่ชนบทกับการมีงานทำ. Retrieved 29 สิงหาคม, 2556, from <http://www.popterms.mahidol.ac.th/newsletter/showarticle.php?articleid=186>
- ชลดา ณะง. (2556). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ของมารดาในระยะตั้งครรภ์จนถึงหลังคลอด. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประชากรศาสตร์), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐพล ลีลาวัฒนานันท์. (2551). การศึกษาวิจัยเพื่อขยายการคุ้มครองแรงงานให้แก่แรงงานนอกระบบ. กรุงเทพฯ: เอ็กเซลเลนซ์ บิซิเนส เมเนจเม้นท์.
- ธนวัฒน์ รื่นวงศ์. (2552). สภาพการทำงานของแรงงานนอกระบบในประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยประชากรศาสตร์), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นงนุช สุนทรชวานันท์, แ. (2553). การสร้างโอกาสการทำงานของผู้สูงอายุ. Retrieved 29 สิงหาคม 2556, from <http://www.thaihealth.or.th/node/14100>
- นิภาพรรณ งามวิทยาพงศ์. (2555). มติการสร้างงาน อาชีพ และรายได้ของผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ.

- บุญเทือง โพธิ์เจริญ. (2551). แผนที่ชีวิตวัยเกษียณ. กรุงเทพฯ: ฐานบุ๊คส์.
- ปรีชา อุบัยคิน และคณะ. (2538). ไม้ใกล้ฝั่ง: สถานภาพและบทบาทของผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพฯ: เจริญดี การพิมพ์.
- ปัทมา อมรสิริสมบูรณ์. (2535). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อภาวะการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิตมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยประชากรและสังคม), มหาวิทยาลัยมหิดล.
- มัลลิกา มัติโก. (2542). รมโพธิ์ร่มไทร: สถานภาพและบทบาทในสังคมของผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: ศุภวนิชนิการพิมพ์.
- มาลินี วงษ์สิทธิ์ และ ศิริวรรณ ศิริบุญ. (2541). ครอบครัวและผู้สูงอายุ กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย และวิทยาลัยประชากรศาสตร์. รายงานประจำปี สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ: พงษ์พาณิชย์เจริญผล.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย และวิทยาลัยประชากรศาสตร์. รายงานประจำปี สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2549. กรุงเทพฯ: พงษ์พาณิชย์เจริญผล.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย และวิทยาลัยประชากรศาสตร์. รายงานประจำปี สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2550. กรุงเทพฯ: พงษ์พาณิชย์เจริญผล.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย และวิทยาลัยประชากรศาสตร์. รายงานประจำปี สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2552. กรุงเทพฯ: พงษ์พาณิชย์เจริญผล.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย และวิทยาลัยประชากรศาสตร์. รายงานประจำปี สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2553. กรุงเทพฯ: พงษ์พาณิชย์เจริญผล.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย และวิทยาลัยประชากรศาสตร์. รายงานประจำปี สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ: พงษ์พาณิชย์เจริญผล.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย และวิทยาลัยประชากรศาสตร์. รายงานประจำปี สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2555. กรุงเทพฯ: พงษ์พาณิชย์เจริญผล.
- ยุคชนี กังศศิเทียม. (2553). ลักษณะโครงสร้างครัวเรือนและสถานภาพการทำงานของผู้สูงอายุ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยประชากรและสังคม), มหาวิทยาลัยมหิดล.
- รัชพล อ่ำสุข. (2556). ข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการเตรียมตัวเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของประชากรไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะและการจัดการภาครัฐ), มหาวิทยาลัยมหิดล.

- วรรณกรรม สุวรรณระดา และวรรณ ชานูด้วยวิทย์. (2553). สวัสดิการยามชรา บำนาญแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: คิวพี.
- วารสาร ภูมิสวัสดิ์ และคณะ. (2549). โครงการวิจัยปัจจัยผู้สูงอายุ 4 ภาค. Retrieved 1 พฤศจิกายน 2556, from <http://hpc12.anamai.moph.go.th/home/km12/LTC53/4regions-R1.pdf>
- ศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์. (2540). การศึกษาเปรียบเทียบการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุโสดและไม่โสดในประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยประชากรและสังคม), มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย. (2551). การศึกษาผลกระทบการขยายอายุการทำงานของภาคเอกชน. กรุงเทพฯ.
- สมรักษ์ รักษาทรัพย์ และคณะ. (2551). ความเหมาะสมในการทำงานของแรงงานเกษียณอายุ. กรุงเทพฯ: บางชันการพิมพ์.
- สมรักษ์ รักษาทรัพย์ และคณะ. (2553). การศึกษาอาชีพและโอกาสที่จะได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสม สอดคล้องกับผู้สูงอายุ.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2539). สังคมวิทยาภาวะสูงอายุ ความเป็นจริงและการคาดการณ์ในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2556a). ประชากรสูงอายุปี พ.ศ. 2533-2573. Retrieved 15 สิงหาคม 2556, from http://social.nesdb.go.th/SocialStat/StatReport_Final.aspx?reportid=192&template=2R1C&yeartype=M&subcatid=27
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2556b). อัตราส่วนการเป็นภาระวัยแรงงานต่อผู้สูงอายุ ดัชนีผู้สูงอายุ และสัดส่วนประชากรสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) ต่อประชากรรวมปี พ.ศ. 2533 -2573. Retrieved 15 สิงหาคม 2556, from http://social.nesdb.go.th/SocialStat/StatReport_Final.aspx?reportid=212&template=1R1C&yeartype=M&subcatid=27
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2550). รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550. กรุงเทพฯ.
- สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. (2547). หลักเกณฑ์ปฏิบัติตามแนวทางปฏิบัติมาเก่า 2004 เพื่อตรวจสอบและประเมินผลแผนปฏิบัติการเชิงนโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ.
- สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. (2549). แนวทางในการปฏิบัติแผนมาเก่าว่าด้วยการดำเนินงานผู้สูงอายุในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก.

- สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. (2554). กองทุนผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ.
- สุกัญญา วชิรเพชรปราณี. (2553). บทบาทของผู้สูงอายุที่อยู่กับครอบครัวอย่างมีความสุขในชุมชนกิ่งเมือง
จังหวัด นครราชสีมา. Retrieved 8 พฤศจิกายน 2556, from
<http://thailand.digitaljournals.org/index.php/JBCNN/article/download/18959/18279>
- สุมาลี ปิตยานนท์. (2535). เศรษฐศาสตร์แรงงาน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สุวัจนา จันธิมา. (2536). วัยชราอันแสนสุข. กรุงเทพฯ: แม่น้ำ.
- อภิษฎา เหล่าวัฒนพงษ์. (2554). ความต้องการและแนวทางในการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุด้าน
อาชีพโครงการส่งเสริมอาชีพพื้นที่กรุงเทพมหานคร. Retrieved 8 พฤศจิกายน 2556,
from <http://journal.oas.psu.ac.th/index.php/asj/article/download/209/156>
- อารี เพชรมุด. (2530). มนุษย์สัมพันธ์ในการทำงาน. กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

การตรวจสอบเงื่อนไขการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก

ตัวแปร	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1. เพศ	1	0.067**	-0.012*	-0.013*	-0.149**	0.304**	0.036**	0.080**	-0.073**	0.110**	0.013*	-0.056**	0.021**	-0.007	-0.018**	-0.062**	0.069**	0.082**
2. อายุ	0.067**	1.000	0.007	0.002	-0.173**	0.103**	0.288**	0.016**	-0.171**	0.257**	-0.017**	-0.072**	0.018**	-0.069**	-0.069**	-0.151**	0.110**	0.215**
3. เพศที่อยู่อาศัย	-0.012*	0.007	1.000	0.344**	-0.260**	-0.043**	0.170**	0.189**	-0.195**	-0.049**	0.104**	-0.122**	-0.286**	0.094**	0.049**	0.122**	0.010	0.023**
4. ภาค	-0.013*	0.002	0.344**	1.000	-0.160**	-0.069**	0.207**	0.104**	-0.126**	-0.035**	0.060**	-0.051**	-0.235**	0.086**	0.036**	0.117**	-0.031**	-0.053**
5. ระดับการศึกษา	-0.149**	-0.173**	-0.260**	-0.160**	1.000	-0.064**	0.203**	-0.498**	0.293**	-0.009	-0.174**	0.234**	0.049**	-0.048**	-0.006	0.188**	-0.078**	-0.138**
6. สถานะของผู้สูงอายุในครัวเรือน	0.304**	0.103**	-0.043**	-0.069**	-0.064**	1.000	-0.066**	0.019**	-0.006	0.076**	-0.022**	-0.069**	0.076**	-0.087**	-0.044**	0.069**	0.072**	0.057**
7. จำนวนบุตรที่มีชีวิต	0.036**	0.288**	0.170**	0.207**	0.203**	-0.066**	1.000	0.123**	-0.147**	0.092**	-0.004	-0.074**	-0.078**	0.101**	0.007	-0.349**	-0.042**	0.072**
8. รายได้รวมจากงานทั้งหมด	0.080**	0.016**	0.189**	0.104**	-0.498**	0.019**	0.123**	1.000	-0.341**	-0.074**	0.133**	-0.168**	-0.028**	0.046**	-0.010	-0.156**	0.060**	0.066**
9. รายได้รวมจากเงินปันผล/ดอกเบี้ย/การเช่า	-0.079**	-0.171**	-0.199**	-0.126**	0.295**	-0.006	-0.147**	-0.341**	1.000	-0.046**	-0.095**	0.052**	0.143**	-0.028**	0.010	0.155**	-0.075**	-0.089**
10. ความต้องการทำงาน	0.110**	0.257**	-0.049**	-0.035**	-0.009	0.076**	0.092**	-0.074**	0.092**	1.000	0.003	-0.057**	0.034**	-0.028**	-0.036**	0.107**	0.088**	0.104**
11. ความพึงพอใจในภาวะการเงิน	0.013**	-0.017**	0.104**	0.060**	-0.174**	-0.022**	-0.004	0.133**	-0.095**	0.003	1.000	-0.211**	-0.042**	0.071**	0.044**	0.019**	0.035**	0.167**
12. มูลค่าทรัพย์สินที่ถือครอง	-0.056**	-0.072**	-0.122**	-0.051**	0.234**	-0.069**	-0.074**	-0.168**	0.052**	-0.057**	-0.211**	1.000	-0.014**	-0.027**	-0.016**	0.025**	-0.068**	-0.101**
13. การเป็นสมาชิกกลุ่ม/ชมรม	0.021**	0.018**	-0.288**	-0.235**	0.049**	0.076**	-0.078**	-0.028**	0.143**	0.034**	-0.042**	-0.014**	1.000	0.072**	-0.019**	0.096**	0.015**	0.023**
14. การอยู่ร่วมกับหลานที่ไม่ใช่แม่	-0.007	-0.069**	0.094**	0.086**	-0.048**	-0.087**	0.101**	0.046**	-0.028**	-0.028**	0.071**	-0.027**	-0.072**	1.000	0.398**	-0.085**	0.037**	-0.012*
15. การให้เงินแก่บุตรของผู้สูงอายุ	-0.018**	-0.069**	0.049**	0.036**	-0.006	-0.044**	0.007	-0.010	0.010	-0.036**	0.044**	-0.016**	-0.019**	0.398**	1.000	0.029**	0.010	-0.024**
16. การให้เงินแก่หลานที่ไม่ใช่แม่	-0.062**	-0.151**	-0.122**	-0.117**	0.188**	0.069**	-0.349**	-0.158**	0.155**	-0.107**	0.019**	0.025**	0.096**	-0.085**	0.029**	1.000	-0.056**	-0.061**
17. การได้รับการช่วยเหลือทางการเงินจากบุตร	0.069**	0.110**	0.010	-0.031**	-0.078**	0.072**	-0.042**	0.060**	-0.075**	0.068**	0.035**	-0.046**	0.015**	0.037**	0.010	-0.056**	1.000	0.053**
18. ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ	0.082**	0.215**	0.029**	-0.053**	-0.138**	0.057**	0.072**	0.068**	-0.089**	0.104**	0.167**	-0.101**	0.023**	-0.012**	-0.024**	-0.061**	0.053**	1.000

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

b ไม่สามารถคำนวณได้เนื่องจากตัวแปรรายได้ที่ไม่ได้มาจากการทำงานมีพหุคูณทุกอายุทุกรายได้ที่ไม่ได้มาจากการ

ทำงาน

รายการคำถามที่ใช้ในการศึกษา
แบบสอบถามเรื่องการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2554

คำถามข้อที่ 1 ภาค.....จังหวัด.....

คำถามข้อที่ 4 ในเขตเทศบาล ED.....BLK.....
 นอกเขตเทศบาล ED.....หมู่ที่.....

ตอนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของสมาชิกในครัวเรือน

คำถามข้อ A4 เพศ

1.....ชาย

2.....หญิง

คำถามข้อ A5 อายุ

(บันทึกอายุเต็มปี ถ้าต่ำกว่า 1 ปี บันทึก “0” ซิดขวา)

คำถามข้อ A8 การศึกษา (ถามผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป)

“...(ชื่อ)...จบการศึกษาสูงสุดชั้นใด”

บันทึก ชั้น ปี และประกาศนียบัตร หรือปริญญาที่สำเร็จมาโดยละเอียด

ถ้าไม่เคยเรียน บันทึก “ไม่เคยเรียน”

คำถามข้อ A11 อาชีพ (ถามผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป)

“ในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์...(ชื่อ)...ทำงานอะไร”

ถ้าทำงาน บันทึก อาชีพหรือตำแหน่งหน้าที่การงานที่มีจำนวนชั่วโมงการทำงาน

สูงสุด

ถ้าไม่ทำงาน บันทึก ไม่ทำ

ตอนที่ 3 การทำงาน รายได้ และการออม

คำถามข้อ OP16 (ถามเฉพาะผู้ที่ทำงานในระหว่างก่อน 7 วันที่สัมภาษณ์)

“ในระหว่าง 7 วันก่อนวันสัมภาษณ์ ... (ชื่อ)... ทำงานในฐานะอะไร”

คำถามข้อ OP17 “...(ชื่อ)...ทำอาชีพนี้ติดต่อกันมานานกี่ปีแล้ว”

คำถามข้อ OP18 “...(ชื่อ)...มีความต้องการทำงานหรือไม่”

1.....ต้องการ

2.....ไม่ต้องการ

คำถามข้อ OP28 “ในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์...(ชื่อ)...มีรายได้หรือทรัพย์สินในการเลี้ยงชีพตนเอง/ครอบครัวจาก บำเหน็จ/บำนาญ หรือไม่”

1.....มี

2.....ไม่มี

คำถามข้อ OP29 “ในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์...(ชื่อ)...มีรายได้หรือทรัพย์สินในการเลี้ยงชีพตนเอง/ครอบครัวจาก เบี้ยยังชีพจากทางราชการ หรือไม่”

1.....มี

2.....ไม่มี

คำถามข้อ OP32 “ในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์...(ชื่อ)...มีรายได้หรือทรัพย์สินในการเลี้ยงชีพตนเอง/ครอบครัวจาก บุตรชาย (รวมบุตรเลี้ยง บุตรบุญธรรม) หรือไม่”

1.....มี

2.....ไม่มี

คำถามข้อ OP33 “ในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์...(ชื่อ)...มีรายได้หรือทรัพย์สินในการเลี้ยงชีพตนเอง/ครอบครัวจาก บุตรหญิง (รวมบุตรเลี้ยง บุตรบุญธรรม) หรือไม่”

1.....มี

2.....ไม่มี

คำถามข้อ OP42 “...(ชื่อ)...พึงพอใจในภาวะการเงินของตนเองเพียงใด”

1.....พอใจมาก

2.....พอใจ

3.....ไม่พอใจ

คำถามข้อ OP43 “...(ชื่อ)...มีการออม/สะสมเงิน/ทอง/ทรัพย์สิน (เช่น พันธบัตร/รถ/บ้าน/ที่ดิน/ออมในกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ฯลฯ) หรือไม่” ถ้ามี “รวมมูลค่าทั้งสิ้นประมาณกี่บาท”

- 1.....ไม่มี
- มี รวมมูลค่าทั้งสิ้นประมาณ
- 2.....ต่ำกว่า 25,000 บาท
- 3.....25,000 - 49,999 บาท
- 4.....50,000 - 69,999 บาท
- 5.....70,000 - 79,999 บาท
- 6.....80,000 - 89,999 บาท
- 7.....90,000 - 99,999 บาท
- 8.....100,000 - 199,999 บาท
- 9.....200,000 - 399,999 บาท
- 10.....400,000 - 699,999 บาท
- 11.....700,000 - 999,999 บาท
- 12.....1,000,000 บาทขึ้นไป

ตอนที่ 4 ลักษณะการอยู่อาศัย

คำถามข้อ OP45 “...(ชื่อ)...อยู่ในครัวเรือนนี้ในสถานะใด”

- 1.....หัวหน้าครัวเรือน
- 2.....สามี/ภรรยาของหัวหน้าครัวเรือน
- 3.....บิดา/มารดาของหัวหน้าครัวเรือน
- 4.....ญาติ
- 5.....ผู้อาศัย

คำถามข้อ OP66 “พ่อแม่ของบุตรของบุตรคนที่ตอบใน OP65 อาศัยอยู่ในบ้านนี้ด้วยหรือไม่”

- 1.....พ่อหรือแม่อาศัยอยู่ในบ้านหลังนี้
- 2.....ทั้งพ่อและแม่มีชีวิตอยู่ แต่ไม่ได้อาศัยอยู่ในบ้านนี้
- 3.....ทั้งพ่อและแม่เสียชีวิตแล้ว

คำถามข้อ OP68 “ใครเป็นหลักในการเกื้อหนุนเงินเลี้ยงดูส่งเสียบุตรของบุตรคนที่อายุน้อยที่สุด ที่ตอบใน OP65 ที่ทั้งพ่อและแม่มยังมีชีวิตอยู่ แต่ไม่ได้อาศัยอยู่ในบ้านนี้ หรือที่ทั้งพ่อและแม่เสียชีวิตแล้ว”

- 1.....ตัวท่านเอง
- 2.....คู่สมรสของท่าน
- 3.....ตัวท่านเองและคู่สมรสเท่า ๆ กัน
- 4.....พ่อ/แม่บุตรของบุตร
- 5.....เลี้ยงตัวเอง
- 6.....ญาติ
- 7.....อื่น ๆ (ระบุ)

คำถามข้อ OP72 “ในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์...(ชื่อ)...ให้เงินกับบุตรที่อยู่ในครัวเรือนหรือไม่” ถ้าให้ “ให้เป็นจำนวนเท่าใดต่อปี”

- 1.....ไม่ให้
- ให้
- 2.....ต่ำกว่า 1,000 บาท
- 3.....1,000 – 4,999 บาท
- 4.....5,000 – 9,999 บาท
- 5.....10,000 – 29,999 บาท
- 6.....30,000 – 49,999 บาท
- 7.....50,000 บาทขึ้นไป

คำถามข้อ OP73 “ในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์...(ชื่อ)...ให้เงินกับบุตรที่อยู่นอกครัวเรือนหรือไม่” ถ้าให้ “ให้เป็นจำนวนเท่าใดต่อปี”

- 1.....ไม่ให้
- ให้
- 2.....ต่ำกว่า 1,000 บาท
- 3.....1,000 – 4,999 บาท
- 4.....5,000 – 9,999 บาท
- 5.....10,000 – 29,999 บาท
- 6.....30,000 – 49,999 บาท
- 7.....50,000 บาทขึ้นไป

ตอนที่ 6 ภาวะสุขภาพและการดูแลสุขภาพ

คำถามข้อ OP87 “ในระหว่าง 7 วันก่อนสัมภาษณ์...(ชื่อ)...รู้สึกว่าคุณภาพร่างกายของตนเองเป็นอย่างไร”

- 1.....ดีมาก
- 2.....ดี
- 3.....ปานกลาง
- 4.....ไม่ดี
- 5.....ไม่ดีมากๆ

ตอนที่ 8 การเข้าร่วมกิจกรรมและการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

คำถามข้อ OP160 “ปัจจุบัน...(ชื่อ)...เป็นสมาชิกของกลุ่ม/ชมรมผู้สูงอายุหรือไม่”

- 1.....ไม่เป็นสมาชิก
- 2.....เป็นสมาชิก

คำถามข้อ OP161 “ปัจจุบัน...(ชื่อ)...เป็นสมาชิกของกลุ่มฅนกิจสงเคราะห์หรือไม่”

- 1.....ไม่เป็นสมาชิก
- 2.....เป็นสมาชิก

คำถามข้อ OP162 “ปัจจุบัน...(ชื่อ)...เป็นสมาชิกของกลุ่มอาชีพหรือไม่”

- 1.....ไม่เป็นสมาชิก
- 2.....เป็นสมาชิก

คำถามข้อ OP164 “ปัจจุบัน...(ชื่อ)...เป็นสมาชิกของกลุ่มแม่บ้านหรือไม่”

- 1.....ไม่เป็นสมาชิก
- 2.....เป็นสมาชิก

คำถามข้อ OP164 “ปัจจุบัน...(ชื่อ)...เป็นสมาชิกของกลุ่มสหกรณ์ / กลุ่มออมทรัพย์หรือไม่”

- 1.....ไม่เป็นสมาชิก
- 2.....เป็นสมาชิก

คำถามข้อ OP165 “ปัจจุบัน...(ชื่อ)...เป็นสมาชิกของกลุ่มลูกเสือชาวบ้านหรือไม่”

1.....ไม่เป็นสมาชิก

2.....เป็นสมาชิก

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายรัชพล อ่ำสุข เกิดเมื่อวันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2530 โดยสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาเศรษฐศาสตร์บัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง) ปีการศึกษา 2553 จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จากนั้นจึงเข้าทำงานที่บริษัท ฮอนด้า ออโตโมบิล (ประเทศไทย) จำกัด ในตำแหน่งพนักงานฝ่ายบริหารทรัพยากรบุคคล ก่อนที่จะลาออกเพื่อมาศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา ในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประชากรศาสตร์ วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2554

